SEBRANÉ SPISY

IGNÁTA HERRMANNA

DÍL XVIII.

BURLESKY.

V PRAZE.

NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC

1913.

IGNÁT HERRMANN:

BURLESKY.

BURLESKY. — FRAGMENTY KOLPORTÁŽNÍCH ROMÁNŮ. — DVĚ POHÁDKY KRÁLOVSKÉ.

V PRAZE.

NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC

1913

Tiskem »Unie« v Praze.

Přemilému příteli

ALOISU ZABRANSKÉMU

v nepatrný odvděk za vzácné líčení „Z nového labyrintu světa“

V červenci 1913. *oddaný I. H.*

BURLESKY.

Nár. Listy v březnu 1897

O člověku, který nemůže najíti pravé cesty.

Přiznávám se bez obalu, že tenkráte, když jsem se s ním setkal po prvé, skoro jsem se ho ulekl. Nejsem člověk bledé bázně, nevěřím už dávno na strašidla, — ba těch jsem se odjakživa bál nejméně. Spíše zlých lidí. Ale i tu si myslívám, že pádná hůl je pro první okamžik nejlepší záštitou, a není-li času k opětnému rozmachu, pak se spoléhám na zdravé nohy. Slýchám, že tím způsobem již mnohý se vyvlékl z nepříjemné situace.

Ale na konec přece uvázne v každém člověku něco z těch tajemných báchorek mládí, z příhod plných hrůzy s příslušnou garniturou husí kůže a zježených vlasů. Lidé vymýšlejí a vypravějí historky tak příšerné, že se při nich i paruky kudrnatí. Nu, komu z vás někdy se stalo, že jste za nevlídného večera nebo dokonce v noci musili kolem osamělého hřbitova

daleko za městem, za vsí; že jste kráčeli bařinatou krajinou, kolem černé, nehybné tůně, zdánlivě bezedné, na jejímž břehu luskalo to podivně v rákosí, jako by cosi neviditelného vztahovalo po vás dlouhé, tenké, chrastivé drápy; nebo kdo jste se octli v hlubokém lese, v němž se všech stran k vám dolétá tajemné, jako posměšné šepotání, a v němž přes panující tmu zdá se vašemu zraku, že postihuje kmitající se postavy, které náhle se zjevují a stejně rychle zase mizejí — přiznejte se bez ostychu, že pleť vaše pozbývala střídavě obvyklé hladkosti, že byla i na nejskrytějších místech pokryta těmi proklatými krupičkami, a že se vám uši odchlipovaly od hlavy, jak jste jimi na všechny strany stříhali.

Poznamenávám pro upokojení, že vás nechci zavésti na nějaké takové odlehlé, od lidí a dobrých duchů opuštěné místo, o jakých jsem se zmínil. Nemiluji sám těch r jdišť zlobohů a vyhýbám se co nejpečlivěji nočním procházkám v šelestících, nekonečných lesích. A v Praze je to celkem dosti snadné. Ani k noční vycházce do strahovských lomů vás nepozývám. Byl jsem tam za noci jednou a myslím, že mi ta zkušenost stačí nadosmrti.

Ale co říkáte ulici Vladislavově? Není-li pravda, hezká, klidná, veselá končina? Ano, na první pohled zdá se tak. A vidíte, přece mi připadá, že je to nějaká začarovaná krajina. Aspoň v noci.

Neboť právě tam, v té Vladislavově ulici, setkal jsem se s ním po prvé.

Bylo to před lety za sychravého listopadového večera. Vlastně za noci. Vítr skučel mezi domy a hrál podivnou píseň na telefonních drátech nad střechami, jednotlivé studené krůpěje padaly mi do tváře, a chvílemi bylo mně, jako by cosi neviditelného mne popadalo za límec. Živé duše nikde, všechna okna tmavá. Sebe menší psík kdyby se mi tu pletl kolem nohou, bylo by veseleji.

Aha, již vím, proč je mi tak tesklivo. Nemám se čím obírat. Poslední oharek zahodil jsem tam u masných krámů. Nuže, vytahuji smotek, sirky, pokouším se, zdali bych si nemohl zažehnouti. Stanul jsem pod lucernou, jejíž plamen se tvrdošíjně bránil nárazům větru, který jej třepil jako cupaninu. Zaprskla sirka, vyskočil modravý plamínek, ale ovšem ihned uhasl. Druhá, třetí, — desátá, a se stejným výsledkem.

A tu náhle se přede mnou zatmělo. Vysoká, kostnatá postava, s vandrovnickým tlumokem na hřbetě, se sukovitým obuškem v ruce. Vítr se rval s vousy neznámého muže, jako by je chtěl s brady sešlohat. Ruka mužova, zdálo se, zvedla se do polovice, jako by chtěla sejmouti odřený, pomačkaný klobouk prazvláštního tvaru, ale nechala toho. Nestálo to za namáhání. A z jeho úst ozval se drsný, chraplavý

hlas, — a nemýlím se, pravím-li, že mne v témž okamžiku ovanul teplý, odporný opar lihový:

„S poníženosti prosím, vážnosti, jsem chudý pocestný, jdu celý den a nemám teď na nocleh, ani na slámu. Scházejí mně čtyry krejcary. Kdyby tak byli od té dobroty...“

Čerta, jakými spirituosními krajinami šel ten muž celý den, že tak načichl?

Ale jsou okamžiky, že člověk nesmírně rychle myslívá a uvažuje. Přelétl jsem celou situaci. Kolkolem pusto jako ve skalách, vítr řinčí lucernami, bije do štítů a točí se do kola, že by výkřik daleko nezalehl. Ostatně celá věc ani za to nestojí. Pohlédl jsem na jeho sukovici a obemkl jsem pevněji svoji podporu.

„Teď, o půl dvanácté, hledáte nocleh?“

„No, to je právě čas,“ odpovídal muž. „A povídám, že mně scházejí čtyry krejcary. A mluvím do lidí nadarmo. Kdo běží do postele, tomu je jedno, kam já si lehnu.“

Jsou jisté nezvratné pravdy. Pravdou bylo, co muž povídal. A je dále pravda, že za jistých okolností je všechno vyjednávání marné. Ne že bych mu nebyl chtěl posloužiti oněmi žádoucími čtyřmi krejcary, ale že se ve mně probudila stará vášeň, abych muže poněkud vyzkoumal. Ale všechno uváživ, upustil jsem od toho. Místo i doba nebyly příhodny. Byl jsem povděčen, že s poslední tramvaje jsem strčil několik nováků do kapsy zimníku, že se nemusím rozepínat.

Sáhl jsem levicí, vytáhl čtyrák — tenkrát ještě byly v oběhu, — a podal jsem jej muži, toužícímu po noclehu.

Zamumlal něco, aniž jsem vyrozuměl, zdali dík, a mrknuv po nezapáleném smotku, jejž jsem tiskl v zubech, prohodil:

„Toho doutníčka by mně nedali?"

Řekl to způsobem, jemuž nebylo lze odolati. Vyňal jsem jej a podal mu tedy.

„Sirku nemaj?"

Odevzdal jsem mu krabičku se sirkami. Nosívám při sobě časem dvě.

Očekával jsem ještě jednu otázku: kolik že je hodin? A snad by byla také sklouzla s jeho oprýskalých rtů, kdyby v tom okamžiku nebyly kdesi od masných krámů zaduněly kroky dvou párů noh v těžkých botách. Kroky odměřené, které z daleka naznačují, kdo se blíží. Kroky výstražné, které upozorňují každého, kdo právě chce nějaké přízemní okno vymáčknouti, aby se v čas vyhnul a uskutečnil záměr svůj později, až se kroky v dáli ztratí. Nu, slovem, kroky policejní patroly.

Několik okamžiků potom nebylo po muži ani památky. Zdali zapadl do země, zdali se vykouřil vzhůru nad střechy, zda se rozplynul ve větru, nevěděl jsem. Ale nebylo ho tuto. Nepátral jsem po něm, nehledal jsem ho. Vyňal jsem jiný smotek, šťastně jsem jej zažehl v koutku hlubokých domovních vrat a kráčel jsem klidně dále svou

cestou, do té své postele, které také snad svědčila narážka neznámého cestovatele.

Nu, hledíte na mne tázavě a pronášíte udiveně: co na tom divného? Vandrovník, který přišel do Prahy, zdržel se kdesi na kališku bramborové a použil příležitosti, kdy potkal člověka, od něhož se nadál soucitu!

Není to tak prosté. Řekl jsem, že pokládám ulici Vladislavovu za očarovanou, a vracím se k tomu. Toto vylíčené setkání událo se asi před desíti lety, snad ještě dříve — a tajemný ten poutník noční podnes tam cestuje! Jednou neb dvakráte do roka, kdy se mi udá noční dobou měřiti opuštěnou tu ulici, kde se před sty lety rozkládal židovský hřbitov, vynořuje se přede mnou táž postava. Klobouk je rozbitější, vousy delší, ale tlumok visí na hřbetě a pravice třímá sukovitou hůl s těžkým kováním. Stane přede mnou a ze rtů vždy odulejších zaznívá ustálené:

„S ponížeností prosím, vážnosti...“

Nešťastný ten muž putuje neúnavně, den ode dne, od rána do večera, celé neděle, měsíce, léta, a nemůže se vyplésti z té nešťastné Vladislavovy, nemůže dojíti cíle, nemůže najíti noclehu. A to trvá deset let. Nemýlím se v něm, je to týž. Je to Ahasver, je to Tantalus, je nový Sisyfus, který po deset let marně se snaží vymotati se z ulice poměrně krátké a — ku podivu — mající asi sedm východů.

Jen počet krejcarů, kterých se mu nedostává, aby si opatřil přístřeší, mění se. Jsou to někdy čtyry nováky, někdy tři, jindy dokonce jen dva.

Setkal jsem se s ním právě předešlého téhodne, a tu již se mi zželelo jeho útrap, jeho bezvýsledného, věčného putování. A náhoda chtěla, že jsem při sobě měl malý situační plánek Prahy. Byl jsem před tím také na nějaké výzkumné cestě.

I nesáhl jsem, jako jindy, pro obvyklé dva tři krejcary, ale umínil jsem si, že ho vyvedu z bludiště, za jaké bych ulici Vladislavovu nikdy nebyl pokládal. Vyňal jsem plánek — noc byla tichá, bez větru — a rozevřev jej pod lucernou promluvil jsem:

„Již vidím, že se potácíte nějak očarován, dobrý muži. Mohu-li, pomohu vám. Hleďte, tuto na poledne leží krajina Karlova náměstí, a zde stojíte před ulicí Lazarskou; můžete jíti buď na levo do Jungmannovy a Vodičkovy, nebo na pravo do Spálené. Tamto níže najdete východ Purkyňovou, zase do Spálené. To je strana západní. Ale kdybyste pro silnou mlhu nenašel ulice Purkyňovy, zkuste štěstí své níže, směrem severním. Je tam Charvátova. Jedno její rameno ústí přímo na sever, do Ferdinandovy, druhé, téměř v pravém úhlu, na východ, do Jungmannovy. Ale kdyby vše to vám zmehlo, vraťte se a jda po této straně, naleznete průchod velikého domu. Není půlnoc, ještě jest otevřeno. To je

dům besední. Projdete prvým i druhým dvorem a octnete se ve třídě Jungmannově. Dejte se kudykoli — do všech úhlů světa se odtud dostanete. Nedejte se mámiti nočními stíny a mátohami — musíte se odtud vyplésti. A pak snad najdete směr, jejž hledáte pro své další cesty životem."

Muž hleděl na mne, hleděl vždy udiveněji, ústa jeho se otvírala vždy šíře — ale náhle šlehl jeho tváří úsměch potupný, jízlivý, a jeho ústa pronesla několik slov.

Nemohu opakovati, co mně řekl, bylo to velmi neuctivé, ba bylo to skoro nevděčné za moji snahu, abych jej vyvedl z labyrintu, z něhož se po deset let nemůže vykobrtati.

Po jeho slovech uznal jsem, že s ním nemohu dále vyjednávati. I zanechal jsem nešťastníka jeho osudu a šel jsem sám. A ten ubožák do smrti snad bude blouditi ulicí Vladislavovou!

Nár. Listy v září 1901.

Čertova výprava.

Na starém, vystydlém ohništi zapraskalo to, jako by zatancoval na vyschlém roští. Sbíralo se tam potmě cosi a zachrunělo, jako by zatřásl kostlivcem v pytli, ozvalo se povědomé luskání kloubů, jako by se natahovaly hnáty dávno zkoprnělé, a zavylo hrozitánské, táhlé zívnutí.

„Čertova postel!" zavrčelo to ze tmy. „Po celém těle jeden mozoul! Ďas mi napískal, že jsem vlezl právě sem! A nos plný sazí!"

Zafrknutí, jak bujného, nedočkavého oře, a do šeré síňky před ohništěm vyletěl mrak sazí a popela. Ještě to zachrupalo, až s chatrného ohniště spadly dvě rozdrobené cihly na černou, dolíkovatou podlážku, a čísi těžké nohy dopadly na zem. Jedna vězela v obyčejné, ohromné, rozpukané, dávno neleštěné a nemazané botě, druhá v botě netvárné, zkomolené, jako by se v ní skrývalo koňské kopyto. Bylo to skutečné kopyto,

a kdo se teď zjevil v šeré síňce a hned potom na dvorečku, byl sám čert.

No, byl to skutečně čert, ať si nevypadal jako všichni čerti ostatní, jak nám je malují. Byl to nejspíše čert, který již hodně dlouho trávil na zemi a dle toho taky přizpůsobil svoji podobu i toaletu. Arci to nebyl čert salonní, ba, ani žádný kabinetní, Bůh zachraň. Naopak, byl velmi ošumělý, sešlý. Hubené nohy vězely v kostkovaných kalhotách, dole značně otřepených, prázdný břich propadal se pod sežloutlou pikovou vestou hráškového vzorce, tělo pak bylo oděno černým dlouhým šosatým kabátem, který se na prvý pohled podobal kaiserroku staré fasony, ale vlastně to byl „kmotrovák" asi tak z doby dvougrošáků. Bradu čertovu ošlehovaly dva veliké fátrmordy, dávno toužící po pradleně, jež byly ovázány atlasovým nákrčníkem, taky nějakým dědičným. Jen tak že jej uzel držel pohromadě. A na lebce seděl kastorový, rozježený cylindr. Vypadal všechen ten úbor čertův, jako by se jeho pán byl šatil ze „Židů", a vlastně se s ním shledáváme v Páté čtvrti pražské.

Ostatně nebylo ku podivu, že byl čert parádníkem tak skromným. Byl to hodně starý čert, jemuž dávno starého čerta na tom záleželo, aby se líbil. Rád a bez velikého sebezapření ponechával to mladším kolegům, zejména těm, kteří vystupují ve Faustu a v jiných operách. Vypadal skoro jako čert na pensi.

Jak teď vystoupil na dvoreček, celý zalehlý parným sluncem srpnovým, dostupujícím poledne, zamrkal oslněný tím žárem a hrozitánsky kýchl, až to zaznělo desaterou ozvěnou ve všech prostorách domu, vyplázl při tom jazyk na půl metru, a když jej vtahoval do úst, jen jako maně slízl několik pavouků a jiné drobotiny, která mu lezla po náprsí kabátu a po límci.

Zamlel jazykem v ústech, zachrustal zuby a hned potom vyplivl nožičky všeho hmyzu. „Čert aby to vzal!" zamručel s nesmírným opovržením. „Pořád jen to smetí! A všechno čpí takovou podivnou stuchlinou!"

Opřev se oběma rukama o kostnaté kyčle, prohnul se v kříži, až to v něm zarachotilo zdola nahoru jak božítělová ostrostřelecká salva, načež opatrně smekl cylindr. Památná ta pokrývka hlavy skutečně vyžadovala velmi šetrného nakládání. Čert však z jiné příčiny si počínal tak pečlivě. Sňav cylindr, zahleděl se do něho dychtivě, brzy však sešklebil tvář mrzutě.

„Kde by se tu taky co vzalo," zavrčel opovržlivě, jako by se byl rozpomenul, a pohladil si při tom lebku nadobro olysalou.

„A v tomhle se drží jenom gregariny," dodal, vytahuje pravicí z hlubokého šosu zrzavou vlásenku a rovnal si ji na hlavu. „K tomu aby čert měl drobnohled!"

V tom okamžiku ozval se kdesi tenký hvizd, a čert upřel zraky na mřížku stoky ve středu

dvorečku, z níž vyčnělo náhle cosi tenkého jak štětiny, pohybujícího se všemi směry jako tykadla, a hned potom vynořil se rypáček a celá hlava potkana.

Potkan větřil na všechny strany, ale čert stál nehybně, jako z kamene. A zvíře vyklouzlo ze stoky. Sotva že na loket poodběhlo, zasyčel starý čert, a potkan stanul jako bez vlády, nemoha dále.

„Počkej, kožíšku," hovořil čert zcela dobromyslně, „podívám se na tě, stojíš-li mi za snídani. — E jdi, mrcho, jsi hubený jako šindelák, strouhat by na tobě mohl! Co že jsi tak vyzáblý?"

Potkan, jako by se styděl, že jím i sám čert opovrhuje, zježil srst, aby jen poněkud zakryl svoji vychrtlost, vypískl a odpovídal jízlivě:

„Z čeho mám tloustnout? Nevidíš, že je tu jako po vyhoření? Všady pusto, prázdno, kůrky chlebové tu nezbylo. Sami švábi se kdo ví kam vystěhovali... Čekám, až se to vrátí."

„Kdo?"

„No, nájemníci," odpovídal úsečně potkan. „Neměli sice mnoho, ale přece ještě vždycky něco propadlo mříží do stoky. Mám dole šest dětí, piští to hladem od rána do večera."

„Potkane, ty jsi tele," hovořil čert. „Sem už nikdo se nevrátí. Což nevíš, že je to obecní dům na zbourání?"

Potkan vyvalil oči a posadil se na hubené zadní nohy.

„Na zbourání? Ale pak je čas, abych se taky sebral — jen kdyby ty ubohé děti dole...“

„Nemusíš spěchat, hloupý potkane. To je dům obecní — tvoje děti pohodlně dorostou, i vnuci a pravnuci, a ještě to bude stát. Když chce bourat obec, holenku, pravidelně vypoví nájemníky o dvacet let dříve, a pak nechá dům uležet.“

„Není tedy tak příliš na spěch?“ otázal se potkan ještě trochu nedůvěřivě.

Starý čert chraptivě se zasmál.

„Dětino,“ řekl dobromyslně, „myslíš, že bych já se tu byl usadil tak ode dneška do zejtřka? Do nejistého? Aby mi to jednoho dne strhli ve spaní nad hlavou? Ještě nemají ani první regulační čáru, a pamatuj si, že od první regulační čáry až do definitivní se můžeš narodit a dorůst k asentýrce.“

Potkan byl již přesvědčen, anebo se v něm ozvalo cosi mocnějšího nad starost o přístřeší. Slabiny se mu zachvěly jako zimou — ač jen pražilo — a vyjelo z něho žalostně:

„Ale hlad! Hlad! Nikde sousta! Podívej, jsem jako lunt!“

„Buď rád, že jsi neztloustl,“ chlácholil ho čert. „Jinak sotva by ses byl vrátil k rodině.“

Potkan zděsiv se vtáhl hlavu mezi lopatky:

„Co, ty jíš potkany?“

„Inu, holenku, taky bych radš něco lepšího, kdyby bylo,“ odpovídal čert. „Taky již mi ža-

ludek neslouží jako v mládí. Ale víš dobře: z nouze čert mouchy žere! Nějak jsem vyšel ze cviku. Mám v celém těle podivné loupání. Chrastí mně ve všech kostech a protahuje to jimi, jako by mně morek vysychal."

Čert odplivl.

„Tys měl asi náramně bouřlivé mládí," poznamenal potkan zvědavě.

„I, čerta starého!" řekl pohrdlivě čert. „Dřina byla, to je to. Nanosil jsem se toho do pekla, až jsem zadek necítil. Těšil jsem se, že si na stará kolena lépe odpočinu."

„Což pak vy nemáte v pekle zaopatření, když sestárnete?" tázal se potkan. „Pensi?"

Čert odplivl zase, nyní skoro zuřivě.

„I, dopadlo to jako všady. Polovičku nás propustili."

„Co to?" divil se potkan. „Bylo vás v pekle tolik?"

„I čerta," svěřoval se čert. „Ale práce ubylo. Teď už není potřeba do pekla nosit. Teď se tam hrne všechno samo. A tak nás Luciper poslal ke všem čertům. Na svět, mezi lidi. Ale zde je hrozně těžká konkurence, špinavá. Na čerta vyzrají! Krušné živobytí. Já nejraději spím, abych zaspal hlad. Ale v tomhle horku ani dobře neusneš. A vyjdeš-li na lov, ani krysy nepotkáš. Vyběhne-li kde potkan, je takový škelet jako ty. Ano, takhle nějaké křehké mládě..."

Potkan se trudně zamyslil. Vzpomínal na rodinu dole ve stoce, a co by ji mohlo potkati, kdyby tak ze zvědavosti vyběhla na dvůr. Přemítal o tom, že není příjemno, když se čert usadí tak na blízku. To je taky konkurence, a velmi nebezpečná, soudil.

Teď ho něco napadlo.

„Poslyš, starouši," promluvil tónem co nejpřátelštějším, „stýskal sis na žaludek a na jakousi ochablost v celém těle. Ve městě ti není zdrávo, a v téhle čtvrti už dokonce ne. Zde vydržíme jen my, kdo jsme tu přišli na svět. Ty bys měl jít na nějaký čas na zdravý vzduch, na venkov. Jádro máš dobré, ale je ti třeba zotavení. Nevíš, kterak doktoři v létě posílají každého na venkov?"

„Ano," řekl čert s ousměškem, „aby měli v zimě koho léčit, když se lidé vrátí se zkaženými žaludky domů. Známe to."

„I čerta, starouši," namítl spěšně potkan. „Tys jistě dlouho nic nečetl, ale já se pořád v těch novinách probírám, jak jen někde na kousek padnu. Sami doktoři jezdí v létě na venkov, máš toho plné časopisy. Nemůže být jinak, nežli že je na venkově zdrávo. Na tvém místě, starouši, nerozmýšlel bych se ani hodinu."

Starý čert se zamyslil.

„Inu, čert ví, co neudělám, potkane. Ale vyberu-li se, doufám, že zde zatím přece trochu ztučníš a že taky tvoje mláďata dorostou."

Potkan byl se za hovoru znenáhla přiblížil ke mřížce nad stokou, nyní jí rychle proklouzl, jen že se kmitl, obrátil se a vystrkuje pouhý rypáček volal posměšně:

„Povídali, že mu hráli, starý taškáři! My můžeme ještě jinou mříží ze stoky, ale o té ti nepovím, a ty jí nenajdeš. Dej pozor, abys hnáty nepolámal!"

Starý čert učinil krok, — potkan zmizel, a jen z nitra stoky ozývalo se radostné a jako vítězné pištění.

„Dej ty si pozor, šeredo," volal čert do stoky, „aby tě nedostali na bakteriologickou stanici! Tam ti naočkují choleru nebo asijský mor! Teď jste přišli do módy, potvory!"

Ještě chvilku postál nad mříží, ale již nic neozývalo se. Čert rozhlédl se po pustém dvorečku i po celém stavení, z něhož čišel smutek opuštěnosti, a pomalounku mířil ke svému ohništi.

„Má pravdu, škareda, horší to sotva bude kde," mručel si cestou. „Mohl bych se někam podívat. Vyletím si."

Vtáhl se do síňky, plivl pod komín a hned bylo světlo, jako by rozžehl žárovku. Čert svlékl opatrně kabát, pod nímž se objevila dvě veliká blánitá křídla, podobná netopýřím. Ohnul křídla do předu, jedno po druhém, proti světlu, a pozorně je prohlížel. Ale nebyl s prohlídkou spokojen.

„Čertův inventář," zamumlal si mrzutě. „Mám blány potrhané jak starý deštník. Nějak mi tu v suchu popraskaly — je po lítání, s tímhle defektem mohu jenom po železnici. Doufám, že se se mnou vlak nesrazí."

Zas oblékl otřelý svůj šosák, pevněji přimáčkl chlupatý cylindr, vyhrábl pod ohništěm několik „zlatých" dvacetikorun, arci falešných, poněvadž pravých do té doby ani ďas do rukou nedostal, sáhl do kouta pod komínem pro bachratý, bavlněný deštník, utřel dlaní slinu na zdi, aby přestala svítit, a zanechávaje v pražském sídle svém jen trochu pekelného puchu, vykročil na ulici, směrem k nádraží.

Neušel ani padesát kroků, když se za ním ozval hihlot několika sousedek, skupených před krámem hokynářčiným, a zazněla poznámka:

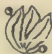
„Kde pak se vzala tahle maškara! Teďka!"

Nu bodejť, však se mu zdálo, hned od počátku, jako by za ním po dlažbě něco brousilo. Sáhl za sebe — a honem skočil do nejbližšího průjezdu, aby upravil svoji toaletu. Jak se převlékal, zapomněl dlouhý svůj kravský ohon zastrčiti do šosu kmotrováku, jako činil vždy, když na lidi vycházel. Honem teď spravil svoje nedopatření, zlostně vrče:

„Čertovo příslušenství! Taky už je teď docela zbytečné — za pouhou maškaru mne pokládají! Ale na amputaci jsem trochu stár — a krom toho doktoři pořáde straší otravou krve.

To by mi tak scházelo. Chci na venkov, abych se tam zotavil.“

Ještě se bedlivě omakal, je-li všady všechno v pořádku, a vykročiv z průjezdu pokulhával rychle ku předu, aby co nejdříve zmizel zrakům sousedek, nechápajících, kam teď s maškarou v srpnu. Aby tak byly věděly, že to sám čert se stěhuje na letní byt!

Nár. Listy v listopadu 1901.

Nevrací se!

Dušičková šedivina ve slohu norském z doby ochranných rámů.

OSOBY:

E d d a Š m o l k o v á, jeho žena.

H a r o l t P e l i k á n, duchovní přítel rodiny.

S á r a Š m o l k o v á - S e j k o r o v á, tchyně; hluchoněmá.

E v a, služebná.

K n u t Š m o l k a, až na konec.

Scéna.

Komnata v prvém patře rodinného domu Šmolkova. V pozadí alkovna, oddělená od komnaty 24centimetrovou traversou. Traversa maskována třímetrovým karnýzem, s něhož v těžkých záhybech splývá polovlněná, rudohnědá opona, protkaná dracounem; místy dracoun vyškubán. Pravá polovina opony rozhalena. V šeru

alkovny viditelno dvé manželských postelí ze švestkového dřeva, z doby předbřeznové. Mezi postelemi noční stolek z téhož dřeva, na stolku stojí stará, bytelná lampa olejová, tak zvaná moderatorka. Knot její, jako u všech lamp toho druhu, nejde nahoru ani dolů. Lampa nehoří. V koutě alkovny na vysokém prádelníku starý cestovní tlumok, pokrytý vrstvou prachu. Na tlumoku na straně k obecenstvu lpí na zaschlé vrstvě hnědého železničného mazu prastarý lístek od nádražní váhy: Prag—Reichenberg. Klíček tlumoku dávno se ztratil, jako množství podobných klíčků. Z nedovřeného tlumoku, kterýž jest naplněn kusy starého, nepotřebného vlněného šatstva, vyletují ob čas moli.

Uprostřed komnaty před alkovnou vejčitý stůl s jedinou silnou, na podlaze rozvětvenou nohou, kolem stolu garnitura fotelů s květovanými povlaky. Pod stolem a fotely tapestrový koberec, značně ošlapaný, svatební to dar jednoho z nebožtíků strýců. Při pravé kulise krb, mezi ním a dveřmi „kanón" s hnědým uhlím. Na druhé straně krbu, blíže rampy, stará lenoška s „uchy", v níž sedí Sára Šmolková-Sejkorová. Zdá se, jako by ze Sáry Šmolkové-Sejkorové rostly žíně a mořská tráva, ale tyto vnitřnosti derou se ze sedadla lenošky, jejíž povlak zubem času a vytrvalým sezením na ní značně jest rozedrán. — V levém koutě komnaty stojánek na hole a deštníky. Na prádelníku mezi okny

sloupkové hodiny, kteréž se o půl hodiny opozďují. — Celé zařízení domácnosti Šmolkových dýše blahobytem a spořádaností, ale komnatou vane těžký dech zádumčivého dne dušičkového a pomyšlení na činžovní termín. Z prvého patra pod komnatou zaznívají chvílemi zvuky klavíru, někdo se tam učí škálu. Smráká se. Aneroid vedle hodin ukazuje na deštivé počasí.

U prvého okna do levé kulisy stojí E d d a Š m o l k o v á a zamyšlena vyhlíží do ulice, z níž doléhá až sem dunění vagonů elektrické tramvaje a pískání konduktorů.

U vejčitého stolu stojí Harolt Pelikán a probírá se bezmyšlenkově listy rodinného alba, naplněného podobiznami příbuzných, přátel a známých z posledních čtyřiceti let. Líce jeho chvílemi pokrývá se výrazem neskonalé nudy. To vždy, kdykoli zraky jeho padnou na fotografii páru novomanželů jak zkoprnělých, podobných figurinám z panoptika. Jest v albu takových párů třicet devět.

Sloupkové hodiny na prádelníku odbíjejí čtyry hodiny. Edda přistupuje k šuplíku, aby si vytáhla čistý kapesník.

E v a (vstupuje do komnaty zadními dveřmi): Mám rozsvítit, milostpaní?

E d d a (vytrhne se ze zamyšlení): Ještě ne. Pak teprve jest večer zoufale dlouhý.

E v a zmizí.

Harolt Pelikán (hlubokým basem, s výrazem nepřekonatelného přesvědčení): A jsou chvíle, drahá přítelkyně, kdy člověk vidí více potmě než za světla.

Edda (ze stísněného hrdla, jako by se jí drala slova proti vůli): Ó, jsou takové chvíle, příteli. Co vše již jsem viděla potmě! Jaké to byly přízraky! Jaká muka!

Harolt: Kdo cítí, kdo myslí, nežije než v mukách. Muka jsou očišťováním ode hříchu.

Edda (v duševním zápase): Ale nehřešil-li kdo? Proč i tomu je snášeti muka?

Harolt: Pak jsou muka jenom závdavkem a splátkou na hříchy budoucí. Neboť hřešíme, pokud žijeme. Jen kdo mrtev, nehřeši.

Edda (v myšlenkách): Kdo mrtev, nehřeší. Jest mnoho takových?

Harolt: Více nežli živých.

Edda (zachvěje se): Všichni zemřeme?

Harolt (pevně): Všichni. Život náš nemá jiného účelu.

Edda (již zamrazí po zádech): Jaký to trudný účel života! (Popojde ke druhému oknu.) Stále se nevrací. Posud se nevrací. Kde mešká?

Harolt: Jsou cesty, z nichž není návratu, milá přítelkyně.

Edda: Ale Knut šel jenom na Žižkov.

Harolt: Žižkov jako Amerika! Vše jedno. Lidský osud nezná vzdáleností. Kdo šťastně pře-

plul oceán, může zahynouti mezi Prahou a Žižkovem. Jsou příklady — —

E d d a (svěsí hlavu, zlomena): Bohužel, jsou takové příklady. Zvláště od té doby, co jezdí elektrika.

H a r o l t: Jsou zjevy doby, drahá přítelkyně, a jsou znaky dob. Veliká revoluce měla guilotinu, naše doba má elektrickou tramvaj. Guilotina byla vynalezena na potlačení tyranie, elektrická tramvaj měla zlomiti týrání koní. A víte, že vynálezce guilotiny stal se obětí svého vynálezu?

E d d a (rychle se obrátí): A vynálezce naší elektriky taky vzal za své?

H a r o l t (váhavě): Posud ne, drahá přítelkyně, neboť nová doba má složitější zápletky než naivní minulost.

E d d a (upře dlouhý, tázavý pohled na Harolta).

H a r o l t (vážně, slavnostně): Ano, drahá Eddo, sluší rozlišovati. Jest ‚elektrika' sama o sobě tím zlem? Či stává se jím teprve ve spojení s o ch r a n n ý m r á m e m?

E d d a (vykřikne): Ochranný rám!

Jako by výkřik její byl pronikl až k vědomí S á r y Š m o l k o v é - S e j k o r o v é, vzhlédne stará žena vypoulenýma očima k Eddě a zraky její sklouznou pak na Harolta. V tom pohledu jest otázka, podivení, úžas, nedůvěra, výkřik o pomoc — zkrátka, vše, co by za jiných okol-

ností mohla vyjádřit i dílem slovy. Ale pohleď konečně vysálá, a Sára Šmolková-Sejkorová se vrací znenáhla zraky svými do vlastního nitra, neboť zatím setmělo se v komnatě tolik, že na nic jiného není vidět.

Eva (na prahu): Milostpaní, ještě nemám rozsvítit?

Edda (bloudí zrakoma po komnatě, v níž všechny předměty splývají v jedinou tmavou hmotu): Rozsvěťte, Evo. Neboť nic již nerozeznávám. Nevidím, stojíte-li to na prahu vy nebo náš domovník, nevidím oken a dveří. Rozsvěťte, Evo, neboť světlo jest pramenem života. Rozsvěťte, Evo, neboť potmě utápí se výraz duší našich, který nám leží na tvářích. Rozsvěťte, Evo, neboť nevidím již, kde stojí přítel Harolt a kde kamna.

Harolt (hlubokým hlasem, avšak dobromyslně): Rozsvěťte, Evo, neboť do téhle divadelní tmy má hrom uhodit. Vždyť nevidíme, kudy odtud vylezeme.

Eva (zmizí, hned však se vrací s rozžatou petrolejovou lampou; na scéně rozsvětlí se dříve, než Eva překročí práh).

Edda (zamyšlena dívá se do plamene): A Knut pořád ještě se nevrací. Býval vždy jako hodiny.

Harolt (bez modulace): Je-li jako tyto vaše hodiny na prádelníku, pak se jeho otálení nedi-

vím. Což do vašeho příbytku nedoléhá výstřel poledního kanónu?

E d d a (roztržitě): Nikoliv, žádný kanón. Život náš plyne klidným, šťastným tokem, beze vší dělostřelby. Což je manželství třeba střelby? Nikdy nestřílím a nepamatuji se, že by střílel můj manžel. Nesnesu střelby vůbec.

H a r o l t (vážně, ale měkce): Šťastní lidé! Ale jsou taková manželství. — Eddo, jest na čase, abych šel za svou povinností.

E d d a (zdržuje ho): Ne, posečkejte ještě; je mi tak úzko, aniž vím, proč. Snad proto, že Knut se nevrací.

H a r o l t: Konečně přece se vrátí. Orel vznáší se v nedozírné výšiny a těká v daleké obzory za kořistí, a přec taky on se vrací ve skalní hnízdo své. Vrátí se i Knut.

Náhle za scénou několik silných úderů na zvonec přehluší hukot vagonu elektrické tramvaje. Další tři údery, skřípání brzdy, hukot utichl. A hned potom výkřiky: Už ho přejeli! Už ho přejeli!

E d d a (vytřeštila oči, chce k oknu, ale podlomené nohy klesají pod ní; hrozně vykřikne): Přejeli ho — Knuta přejeli! Ó, mé tušení!

E v a (vběhne na jeviště): Ježíš Marjá, milostpaní, zas někoho přejeli! Zatracená eletrika již!

S á r a Š m o l k o v á - S e j k o r o v á (chápe z posunků ostatních, že se něco událo, snaží se

vstáti, avšak zděšení ochromilo celé její tělo, všechny údy. Křečovitě drží se opěradel, pohybuje ústy, jako by se snažila promluviti, a náhle ze sebe vyrazí skřek): Už ho přejeli? — Někoho přejeli? — Koho to přejeli? — Proč ho přejeli???

Knut Šmolka (vstupuje chvatně dveřmi blíže alkovny; z haveloku visí mu cáry, klobouk zůstal na ulici. V pravici drží zbytek jakési hole): Upokoj se, drahá, milovaná Eddo, upokojte se všichni! Málem byli by mne přejeli, ale šťastně jsem vyvázl.

Edda (jako by nevěřila očím): Avšak ty výkřiky...

Knut (klidně): Týkaly se mého deštníku, bohudíky. Zachránil mne. Zatím, co jej ochranný rám sápal, zbylo mi dosti času, abych unikl.

Edda (v slzách): Ach, co jsem zkusila! V tom okamžiku, kdy zazněly výkřiky, vzpomněla jsem, že ti včera vypršelo pojištění pro případ úrazu a žes ho neobnovil. Knute, Knute, nikdy na to nezapomínej! Hle, co by mi zbylo, nešťastné, kdyby tě skutečně byli přejeli!

Knut (překonán, vroucně): Eddo, Eddo! Zdali mohu pochopiti to moře lásky tvé!

Edda (podléhajíc dojmům, zmíravým hlasem): A budoucně, drahý Knute, ber s sebou ten starý deštník...

(Edda klesá, opona taky.)

Nár. Listy v prosinci 1901.

Nový sport.

V předsíni bylo zazvoněno, a za chviličku můj ceremonář — totiž naše Kačenka — vstupoval do komnaty mé s tácem z čisté alpaky, určeným pro potřebu všedního dne. Na táce ležela obálka nevídaného posud formátu, s červenou pečetí, nesoucí otisk přepodivné rytby. Nebylo času lámati si hlavu luštěním znaku, neboť doručitel čekal na odpověď. Pečlivě, jako vždy, rozřízl jsem obálku, abych nepoškodil vnitřek.

„Pane,

zavážete mne k neskonalým díkům, vyhovíte-li snažné prosbě mé, abyste mne navštívil. Povoz můj Vás očekává před domem.

V šetrné oddanosti Váš

Felix Neumětelský."

Vykročil jsem do předsíně. Mladý muž, dle kroje nepochybně domestikus, hluboko uctivě se poklonil. Byl v livreji, ale ne v obvyklé, půj-

čovnou maškar zavánějící livrejí. Byl to úbor téměř salonní, tmavých barev, krojem i knoflíčky a prýmky zajisté livrej, ale tak zladěná, tak distinguovaná, že vynálezce její byl na všechen způsob muž neobyčejného, jemného vkusu. Vynálezcem tím nemohl býti nikdo než pan Felix Neumětelský sám.

„Pojedu s vámi. Za okamžik jsem dole. Račte sečkati.“

Vím dobře, že lokajům a domestikům netřeba říkati „račte“, avšak celý zjev tohoto zřízence nutkal mne k takové zdvořilosti. Opět se poklonil a odešel.

Shodil jsem lyčené bačkory, vklouzl jsem do páru zachovanějších perek, v nichž konávám obřadnějši návštěvy, oblékl jsem zimník a za dvě minuty vyšel jsem z domu. Tu stál povoz velmi elegantní, s párem ohnivých, netrpělivých vraníků. Domestik neznámého zvoucího otevřel mi dvířka, přibouchl, vyšvihl se na kozlík, a jeli jsme.

Seděl jsem na tmavorudém atlase, záclonky téže barvy zakrývaly křišťálové tabule oken.

Nemohu zapříti, že způsob pozvání i dopravy na mne účinkoval zvláštním dojmem. Časem pozývají mne k výslechu nějakému slavná policie nebo slavný soud, někdy taky pražský popisní úřad, ale ani policie, ani soud, ani popisní úřad ještě nikdy neposlaly pro mne kočár. Ba, s politováním doznávám, ani nakladatelé tak ne-

činí. Taky k těmto pravidelně chodívám pěšky, nanejvýš po tramvaji.

Kočár kvapně hrčel — ale ne, nemohu říci, že hrčel. Sklouzal po dlažbě, nebylo cítiti žádných nárazů přes hrboly, pluli jsme přes ně jako po vlnách. Jeli jsme na vysoké g u m ě. Seděl jsem jako v peřinách. Jen dusot výborně kovaných koní se ozýval. Za nedlouho byli jsme na novém kamenném mostě a za chvíli ještě kratší vjel povoz do starobylého domu malostranského, někdejšího šlechtického paláce.

V širokém průjezdě vraníci stanuli, lokaj seskočil s kozlíku, — jak je mi líto, že pro něho nemohu najíti vhodnějšího pojmenování než lokaj! — otevřel mi dvířka, pokynul mi uctivě na široké schody a kráčel za mnou. V chodbě prvého patra předešel mne, stiskl kliku jedněch dveří a pokynul mi do přijímací komnaty. V témž okamžiku, jako působením tajemné mechaniky, otevřely se dvéře komnaty druhé, a domestik pobídl mne:

„Račte dále!“

Vešel jsem, a z komnaty třetí přicházel mi v ústrety muž prostředních let. Tušil jsem, že to pán domu. Ano, byl to pan Felix Neumětelský.

Byl oděl v šaty z aksamitu temně fialového, na hlavě hořel mu červený fes, ozdobený těžkým modrým střapcem z krouceného hedvábí. Kaštanové, vlnivé vousy vroubily úměrnou tvář, kašta-

nové kučeravé vlasy přetékaly pod fesem. Černé oči hleděly vážně, klidně.

„Vítám vás," oslovil mne, „a děkuji vám, že jste mému pozvání vyhověl. Skoro jsem se obával — — Ale běží o záležitost, kteráž — doufám — vzbudí taky váš zájem, a která — jak pevně očekávám — obrátí k sobě i pozornost kruhů vybranějších. Posaďte se, pane."

Stiskl knoflík, a ke křeslu, v něž jsem usedl, přiblížil se beze zvuku na kolečkách mahagonový kuřácký stolek, zásobený nejdražšími havanskými.

„Zažehněte, pane," pobízel mne domácí pán, „při dráždivé vůni dobrého smotku lépe se hovoří."

Uposlechl jsem. Nemohl mne lépe uvítati než dobrým doutníkem — a věru, pan Felix Neumětelský jest opatřen druhy, jejichž pouhá jména mně byla posud neznáma.

„Bez dlouhých úvodů, pane," hovořil hostitel můj dále, pošinuv ke mně stisknutím jiného knoflíku stolek s lahví znamenitého bordó a s číšemi. „Jak mne vidíte, jsem sportsman od hlavy po paty. Bohužel, od mládí svého vyčerpal jsem vše, co jen poněkud sportem zavánělo, a není tomu dávno, kdy jsem se domníval, že skončím život vlastní rukou, násilnou smrtí, neboť nebylo již nic, co by mne bylo mohlo zabaviti. Prázdno bylo ve mně, prázdno zelo všady kolem. Za chlapeckých let sbíral jsem známky poštovní. Nebožtík můj otec nelitoval ničeho, jen když mně

mohl způsobiti radost. Měl jsem sbírku nejbohatší, která mne těšila až do jinošských let. Žel Bohu však, že se věc ta zvrhla. Seznal jsem později, že se známkami partykoval kde jaký kluk na ulici, zmocnili se toho všední spekulanti, nabízeli za zlatku padesát známek, pak sto, pak pět set, konečně tisíc. Každý hokynář prodával staré známky, a bylo v oběhu mnoho falešných. Libůstka zevšedněla, přestala býti fashionable, zachvátila všechen plebs. Zavřel jsem svá alba do knihovny, přestal jsem se tím obírati. Zatím již věnoval jsem se lupenkářství. Vábilo mne s počátku, zdálo se mi skutečně, že mi to vystačí na život. Ale zklamal jsem se. Pochopíte, že mne nemohlo zajímati, abych stále vyřezával jen klece pro kanáry, stojánky na doutníky, košíčky na visitky a věšátka na stěnu. Chtěl jsem výše. Na našem venkovském statku vystřídal jsem znenáhla a nahradil všechno nářadí a zařízení prací lupenkářskou. Ale věc ta není solidní. Ve vlhku se to rozkližovalo. Posada na drůbež nevydržela týden, slepice ji rozházely. Pažení a přehrady ve chlévech rozbila telata v prvních pěti minutách. Lavice a židle sřítily se pod čeledí, sotva kdo dosedl. Plot vyřezávaný lupenkou byl smeten prvním závanem větru. Zkrátka, zanechal jsem toho. Co kde zbylo, spálili při pečení chleba. Bylo všechno méně bytelné než z perníku."

Pan Felix Neumětelský zdvihl číši s vínem a přinutil mne tak, abych se chopil taky své.

Přifuknuv mi s neobyčejnou gracií a polo vyprázdniv číši pokračoval:

„Stal jsem se později členem klubu citeristů. Pane, za půl roku přepadla mne zádumčivost, tesklivé zvuky nástroje trhaly struny duše mé, a když jsem po prvé vystoupil s celým orkestrem citerovým — hrálo nás dvanáct, dvanáct elegických citer! — propadl jsem trudnomyslnosti. Jenom nejněžnější péče matky mé — ach, tak záhy zesnulé! — vrátila mi zdraví, vrátila mne životu.“ — —

Pan Felix Neumětelský odmlčel se na okamžik, zachmuřil se. Potom dále vyprávěl:

„Trvalo dosti dlouho, než jsem se zotavil na tolik, abych se mohl vrátiti do Prahy. Později lékaři doporučovali tělesná cvičení, abych zesílil, zmohutněl. Zkusil jsem řadou vše. Byl jsem členem veslařského spolku, míčového sdružení, klubu velocipedistů, jednoty střelců, bruslil jsem, klouhal jsem na klužích, chodil jsem na chůdách, konečně jsem hrál kopanou. Nechtějte, abych vám vyprávěl, co mně znechutilo všechny ty sporty. Povím vám o tom jindy. Některé zevšedněly tak, že přestaly vůbec býti sportem. Podívejte se na velocipéd. Poznáte dnes pravého vybraného sportsmana od obyčejného cyklisty? Dnes můžete na bicyklu sraziti hlavu bez klubovní legitimace v kapse, aniž platíte dvanáct zlatých do spolku, bez dressu. Je to sport?“

Za řeči pana Neumětelského pohlédl jsem zcela maně na hodiny; snad by mi to nebylo připadlo, kdybych nebyl slyšel zvláštní zvuky, pocházející patrně taky od stroje hodinového. Každých pět minut ozval se úder jasného zvonku kdesi v koutě, a hned potom jiný zvuk, jako když do kovové nádoby vhodí peníz. Nemohl jsem si to vysvětliti a nechtěl jsem se komnatou rozhlížeti, pokládaje to za nezpůsobné.

Pan Felix Neumětelský, sleduje směr pohledu mého na hodiny, řekl omlouvavě:

„Vím, pane, že nemáte času nazbyt. Ale již mi promiňte. Nezazlíte mi, osmělím-li se vám na rozchodu nabídnouti na památku onen stříbrný pohár, do něhož každých pět minut padá dukát."

Bezděky ohlédl jsem se směrem, kam rukou mávl. Tam v koutě na mramorovém krbu stály podivné hodiny, pod nimi stříbrný pohár. Každých pět minut, když udeřil zvonek, nachýlila se soška Štěstěny, vznášející se nad ciferníkem, a vsypala z rohu svého do poháru zlatý peníz.

„Je to stará, památná práce vlašská," poznamenal pan Felix, „v naší rodině již přes dvě stě let. Praděd můj, udatný válečník, dostal ty hodiny darem od papeže, jemuž prokázal značné služby."

„Výborný to kus nábytku," řekl jsem, „a zcela zajímavá ukázka bimetallismu."

„Dovolte, abych se vrátil ke svemu předmětu," pokračoval pan Neumětelský. „Zůstal jsem věren jedinému sportu: plavectví. Ale to v našem podnebí trvá jen několik měsíců, neřku-li několik neděl. Hovoří se o tom sice, že obec chce zříditi taky zimní plovárnu na Žofíně, ale když dnes obec teprv něco chce, dočkají se toho naši pravnuci. Pak mi to arci nic neprospěje. Já však přemítal jsem, co by se ještě mohlo vyvinouti ve sport, neobmezený sezonami, a taky ne tak všeobecně přístupný. Konečně mi zasvitla myšlenka. Připadl jsem na sport zcela nový, kterýž může vyrůsti až v umění."

Zraky pana Neumětelského vítězně zazářily. Vzchopil se z křesla, což bylo vyzváním, abych taky vstal. Felix Neumětelský otevřel přede mnou dvéře třetí komnaty a pokynul mi, abych vstoupil.

Byla prázdná, totiž prázdna nábytku. Jinak bylo na podlaze množství nádob, větších, menších, porculánových i polévaných, a v nádobách rozličné barvy. V koutě stál prostý stůl, na němž rozestřeno bylo množství šablon, uprostřed komnaty pak dvojitý žebřík, tak zvané „štafle". Na stěnách, podmalovaných rozličnými tóny, byly kusy vzorků všelikého malování. Byly to vzorce tapetové, rozházené květiny, byla tu secesse, kusy stěny byly „pompejské", kusy v žanru rokokovém.

Pan Felix Neumětelský se zálibou pozoroval moje podivení a otázal se:

„Chápete již?"

„Máte v domě malíře pokojů," řekl jsem.

„Nikoli, pane. Maluji sám. To jest můj nejnovější sport. Vyprázdnil jsem celý dům, v němž té chvíle mimo mne nikdo nebydlí. A teď maluji. Maluji řadou všechny prázdné byty, maluji také ve svém vlastním. Zkouším nové a nové vzorce, dle náčrtkův osvědčených malířů, sám vyřezávám šablony, sám barvy míchám, vymýšlím nové odstíny, měním a zdokonaluji malbu. A když vymalované pokoje vyschnou, když se nasytím pohledu na výzdobu, kterou jsem sám pořídil, začínám znova. Smývám pak malbu mlékem, pačokuji, jak říkají malíři z povolání, a zas maluji. Rcete sám, není to výborný, znamenitý, zajímavý sport? Co jsme měli posud? Malbu stříkanou, žíhanou, vpalovanou, ale na samé hračky, na škatulky, na futrály, na talíře. To jest pro děti. Avšak muže, rozumného muže důstojen jest jenom takovýto způsob malby. Připadli arci taky mnozí amatéři na malby obrazů, akvarelů, ale kam to přivedli? Vždy bylo patrno, že jim chybí základ, kus akademie, vždyť víme, že taky mnozí malíři z ní předčasně utekli a hudlařili pak po celý život. Ale v tomto amatérství, v tomto mém sportu možno dosíci dokonalosti. — Ale pojďte dále..."

Pan Felix Neumětelský provedl mne ještě šesti pokoji svého bytu, ve všech měl rozmalováno. Potom vodil mne po bytech ostatních, vyprázdněných, z nichž některé byly zcela vymalovány, jako připraveny pro nové nájemníky, v jiných práce rozdělána. Po obchůzce, trvající celou hodinu, vrátili jsme se do jeho komnaty, v níž zatím byly připraveny labužné zákusky, ohnivá španělská vína, rychlovar s černou kávou.

Po celou tu dobu pan Neumětelský neunavně mi vyprávěl, vysvětloval, vykládal, jaká zlepšení vynalezl.

„A jak užitečným se může státi takovýto sport, milý pane!" dokládal, když jsme se byli vrátili.

Tomu jsem dobře nerozuměl.

„Ah, pane! Jak patrno, tento sport nebude přístupen každému. Mohou se mu věnovati lidé jen zámožnější, fundus instruktus vyžaduje dosti nákladů, stále nového a nového materiálu. Lidé, kteří mají dosti času. Doufám, že se mu věnují mnozí synové pražských patricijů, kteří se ničemu nenaučili nebo jsou líní, aby se zděděnými tisíci založili nějaké podniky, a zároveň hloupí dost, že hrají na bursách, čemuž naprosto nerozumějí a co taky nemohou na dlouho vydržeti. Nuže, ty všechny doufám soustřediti ve svůj nový klub. Ale nemá každý vlastního domu, v němž by pořád mohl malovat. A má-li, nemůže vyházeti všechny nájemníky

Nuže, budeme malovati jako amatéři nemajetným lidem. Budeme malovati v domech, jejichž domácí páni nedávají dvacet let malovati, budeme zpříjemňovati život oněm ubohým nájemníkům, kteří jsou odsouzeni bydleti v začouzených světnicích, jejichž černé stěny a stropy jsou úhlavními nepřáteli světla...“

„Jen budou-li s tím spokojeni malíři pokojů,“ odvážil jsem se poznamenati.

„Na vše jsem pomýšlel, pane!“ řekl vítězoslavně pan Felix Neumětelský. „Za každý vymalovaný pokoj zaplatíme do pokladny společenstva tolik, co by stálo vymalování řemeslné. Bude to pořád ještě lepší než hráti na berlínské burse.“

Zdálo se mi, že je nejvyšší čas, abych se poroučel.

„A vlastně tedy, pane Neumětelský, čím vám já mohu posloužiti?“

„Nu, chápete snad, že k tomu třeba taky trochu propagandy, reklamy — veřejného mínění. Chtěje založiti klub, musím vydati provolání, bez novin to nejde, víte dobře. Napíšete mi to provolání.“

Slíbil jsem, rozumí se samo sebou. Ale když jsem po nějaké době chtěl provolání odevzdati, zvěděl jsem, že zatím šlechetný sportsman byl prohlášen za marnotratníka a že mu byl soudně ustanoven kurátor.

Tak zase jedna krásná, vznešená myšlenka zanikla, sotva že se zrodila. Neboť pochybuji, že se odkazu pana Neumětelského ujme kdo jiný. Co všechno již mohlo býti do dneška vymalováno!

Nár. Listy v březnu 1902.

!Amerika hostem Evropy*!

!Sensace prvého řádu!

!Největší atrakce XX. století!

!Železniční lupiči američtí pohostinsku v Evropě!

Heslo: S duchem času!

Vysoce urozené šlechtě!

Veleváženému obecenstvu!

Slavným bankám, spořitelnám, záložnám a jiným ústavům peněžním!

Pokladnám zádušním, důchodenským, berním a divadelním!

P. T. velkostatkářům, milionářům a zasloužilým zazobancům vůbec!

Předběžné oznámení.

Není pochyby, že stařičká Evropa jest matkou mladé, svěží, silné Ameriky. Je téměř nade

* Podivnou i šťastnou náhodou dostal se mně podepsanému do rukou plakát, kterým v nejbližších dnech mají býti polepena všechna nároží královského hlavního města Prahy a všech měst v království Českém, jež mají aspoň 5000 obyvatelů. Mám za to, že zavděčím se nesmírně všem laskavým čtenářům, když je s doslovným obsahem plakátu obeznámím o několik dnů dříve.

vši pochybnost zjištěno, že Evropa objevila krásnou a rozsáhlou naši vlast. Pravda, nevěnovala na to příliš mnoho. Několik starých chatrných plachetníků, jimž bylo skoro lhostejno, zahynou-li sešlostí věku někde v koutě evropského přístavu nebo ztroskotají-li se na širém oceáně, jehož hranice byly do té doby neznámy. Odvážila na to dále rytířského dobrodruha, jádra arci velmi ušlechtilého, ale pokládaného tehda za nepříčetného blouznivce, jehož by konečně — po jejím soudě — nebylo býválo škoda, kdyby se byl na polovině plavby utopil. Kolumbus však se neutopil, Kolumbus objevil přední stráže Ameriky, jeho zásluhou jest, že brzy potom byla objevena celá pevnina americká. Je známo, že ho královská odměna neminula. Odseděl si svůj epochální objev v žaláři.

Ejhle, Evropa jest matkou Ameriky!

Nejsme nevděčníky! Dcera Evropy vysílá občas vynikající své syny, aby se poklonili staré, scházející babičce!

Sluší pověděti, že zvláště jedna událost naplnila všechna srdce zdárné Ameriky vroucí radostí: vlídné přijetí, jehož se dostalo v nedávné době výpravě pánů B a r n u m a a B a i l e y e!

God'a — mercy!

Veleváženi obyvatelé tohoto staroslavného království! Úspěch, s jakým ve Vašich zdech setkávala se výprava zmíněných našich krajanů, pánů Barnuma a Baileye, byl nám podnětem,

abychom se k Vám taky přeplavili a abychom Vám ukázali, že Amerika vyniká i v jiných oborech ušlechtilého snažení lidského.

Jsou Vám známa jména slavných našich krajanů, Jiřího Washingtona, Abrahama Lincolna, z nejnovější doby pak proslulého elektrotechnika Edisona! A nejnovější, nejmladší attrakce naší vlasti, miss Alice Rooseveltovy!

Jsou Vám však známa taky jména naše? Jest Vám známo jméno

Loyan (jinak Lyonel) Harvey?
Georg Parker?
Harry Longbangh?
O. C. Hanks?

Amerika jest veliká, ale v Americe letí naše jména od města k městu, od úst k ústům, od ucha k uchu.

Tato čtyři jména, pokud neužíváme jiných, znamenají čtyři nejgeniálnější

bankovní a železniční lupiče!

Jsme na cestě k Vám a hodláme taky ve Vaší krásné vlasti uspořádati řadu pohostinských představení!

Blížíme se k Vám!

Jsme již ve Vašem středu, dosud nepoznáni!

Veleváženě obecenstvo, vysoká šlechto! Gentlemeni! Hrnuli jste se jako slepí do plátěného stanu pánů Barnuma a Baileye a zahrnovali jste je penězi. Z jediného Vašeho královského

hlavního města odnášeli po třech nebo čtyřech představeních několikrát sto tisíc zlatých.

Ale čím byl podnik našich jinak vážených a zasloužilých krajanův? Pouhým jarmarečním podíváním, ničím jiným. Boudou komediantů a kuriosit větších poněkud rozměrův. S elektrickým osvětlením. S nevídanou reklamou. Boudou s jediným východem! S trojím cirkem, s kolohnáty a trpaslíky, s lidmi tlustými a tenkými, třícentovými a třicetiliberními, s albíny a vousatými damami, s fakiry a medii, s živými kostrami a hadími muži bez kostí!

Vše to jste vídali již dávno, třeba že po jednotlivu. Zásluhou pánů Barnuma a Baileye bylo jen, že všechny tyto kuriosity svedli pod jednu střechu.

Nuže, byli-li naši američtí předchůdci přijati s takovým účastenstvím, oddáváme se sladké naději, že naše výkony naplní Vás úžasem!

Pracujeme bez hlučné reklamy! Vystupujeme bez předchozího oznámení! Nevybíráme vstupného u pokladny nějaké boudy! Spokojujeme se odměnou po vykonané práci!

Amerika zná naše vystupování na trati Pacifické dráhy. Stydíme se skoro, že k Vašemu sluchu dolehly posud zprávy o našich výkonech nejnepatrnějších. Skoro jen ochotnických, abychom tak řekli. Na příklad přepadení vlaku blíže stanice Montany v Montaně. Celá kořist 40.000 dollarů! Ničemná babka! Přepadení banky ve

Winnemuce, stát Nevada, výtěžek ještě skandálnější — 32.640 dollarů!

Kdybychom sami neměli vědomí, že jsme jindy a na jiných místech domohli se úspěchů větších, neodvážili bychom se ani přes moře.

Gentlemeni! Podniknuvše cestu přes širý a nespolehlivý oceán do krásné, ctihodné Evropy, učinili jsme tak v pevné naději, že budeme přijati stejně pohostinsku, jako pánové Barnum a Bailey, a že naše výkony budou Vámi po zásluze oceněny.

Gentlemeni! Tolik arci musíme Vám pověděti, že naše výkony nebyly by možny bez Vašeho vzácného spolupůsobení. Gentlemeni! Spojtež se korporace i jednotlivci, aby náš impressario nalezl půdu připravenu. Víme dobře, že mnozí z Vás mlsli si na bursovních spekulacích a přišli při tom o nějaké bagately, a víme dobře, že jiní, kteří již již se chtěli dáti touž cestou, opatrně podrželi svoje kanárky doma nebo je vložili na bezpečný úrok do bank, spořitelen, a záložen. Jsou nám známa jména proslulých Vašich peněžních ústavů, Živnostenské, Zemské, Hypoteční banky, Městské spořitelny pražské, známo je nám záslužné působení Vaší „České" spořitelny, máme ve svém rejstříku všechny větší záložny Vaše.

Vznášíme šetrnou žádost ke všem ředitelstvům jmenovaných i jiných ústavů, aby v pokladnách jejich bylo vždy co nejvíc hotových,

pokud možno odpočítaných a složených v závitcích nebo v balíčcích, abychom se s vyhrabováním pokladen a šuplíků nemusili zdržovati. Neboť, platilo-li kdy „čas jsou peníze" — pro nás má tato zásada cenu desateronásobnou. Mnohdy malé naše omeškání, prodloužení pobytu našeho v úřadovnách bank může míti nepříjemný následek, že nám kterýsi prostořeký zřízenec, jehož jsme si třeba ani nevšimli, poštve na krk policii.

Páni pokladníci a po případě jiní, náhodou přítomní úředníci, mějtež laskavě na paměti, že na náš první povel radno dáti ruce vzhůru, abychom nemusili použiti svých revolverů, jejichž mechanismus je nesmírně spolehlivý a jejichž projektily zůstavují nepříjemné stopy na lidské pleti a mnohdy vniknou hlouběji, než pánům příjemno.

K Vám pak, gentlemeni jednotlivci, vznášíme slušnou prosbu, abyste co nejčastěji používali vlaků na všech tratích, a abyste ssebou brali co nejvíce šperků a peněz. Naše podniky jsou spojeny se značným risikem, i jest nepříjemno, abychom se vydávali v nebezpečenství zatčení pro malicherný lup několika stovek. Spací vozy železničné, vagony druhé a první třídy jsou naším nejmilejším působištěm. Ve třetí třídě bývá mnoho cestujících a málo v jejich kapsách.

Kdo jest ctitelem dobrodružství dokonalých, nechť jezdí častěji na tratích, které vedou přes

vysoké a dlouhé mosty. Býváme-li nuceni zakročiti se zbraní a po případě odklízeti oběti svých pokusů, vyhazujeme je se zálibou z oken vagonů a přes zábradlí mostů do řeky. Doporučujeme Vám z mostů českých zvláště onen nad Červenou, na trati Zdice—Protivín, o němž doslýcháme, že snad je nejvyšší v Rakousku. Vyhození z vlaku, jedoucího plnou parou přes takovýto most, náleží k našim výkonům nejsensačnějším.

Gentlemeni! Americká policie správně tuší, že jsme se vydali do Evropy. Výprava naše nezůstane tedy tajemstvím krajanům našim, a celá Amerika bude s napětím očekávati, jak mezi Vámi pochodíme. Gentlemeni! Nedopusťte, abychom se vrátili zahanbeni, abychom se mezi Vámi dožili fiaska, abychom dokonce snad byli nuceni po návratu našem do Ameriky doznati, že Vám nebylo co vzít! A vyhovujte ochotně při setkání s námi každému našemu přání, abychom se nedožili ostudy, že bychom uvázli v rukou evropské policie, když se nám tolikráte bylo podařilo uniknouti pařátům policie americké.

Na shledanou, gentlemeni!

L. Harvey, m. p. **G. Parker**, m. p.

H. Longbangh, m. p. **O. C. Hanks**, m. p.

Willy Spund, impressario, m. p.

Nár. Listy v březnu 1903.

Proč básník Mazavka-Azúr porušil stanovy spolkové.

Konečně tedy měla zvěděti nejširší veřejnost, jaké byly příčiny onoho tehdejšího tajuplného vření v literárním sdružení „Priapu", „nejmladších z mladých" čili — jak sami sebe nazývali — „Bezuzdných". Čekala dlouho veřejnost, čekala celá tři léta. Arci můžeme říci, že čekala dosti trpělivě, skoro nevšímavě, a snad by to byla vydržela ještě déle. Ani jediný člen řečeného slibného sdružení nechápal, kterak to, že veřejnost samou dychtivostí nepraskne. Ale veřejnost je vždycky pouhým stádem „idiotů a kreténů", jak se již dříve byl vyjádřil starešina „Priapu", tehda devatenáctiletý abiturient Honan Azúr, kteréžto jméno ovšem nebylo pravým jeho jménem křestným ani rodným. Ale kterak by se bylo hodilo k nejmodernější poetické činnosti přednosty „Priapu" neskonale prozaické jméno Kašpar Mazavka! A nebyla tato

nevhodnost jména jedinou příčinou, že Mazavka zapřel otce i matku svou. Byly i praktické důvody. Neboť když Kašpar prvý rok v sextě propadl, a když pan třídní spolu s vysvědčením poslal starostlivému otci jeho tři z básní Kašparových, jež byl nalezl v jeho učebnici, a když otec Mazavka tyto básně přečetl, vyjádřil se v nesmírném rozkacení, že svému jedinému mužskému potomku vytrhá uši, opováží-li se ještě jednou něco podobného napsati. Mladý Kašpar skoro se mohl domnívati, že hrozba je vážně míněna, neboť na zkoušku a na výstrahu podnikl otec na těle synově zatím jinou operaci, docela jinde, než kde uši rostou, a to hanebným a surovým nástrojem, kterému se říká „žíla". Nevzdělaný otec! Což pak rozuměl poesii! A popudila ho právě báseň, kterou Kašpar Mazavka pokládal za nejzdařilejší, kterou prý „prožil plným žárem studené, spoutané bytosti své", jak se honosil druhům méně zkušeným:

„Když ve varu klokotném zbouří se krev
a zbudí se lev,
pak šáravá noha mne unáší v dál
a pal
ledové výhně mne opájí v šíl —
v klín prodejné ženy svou potápím leb,
ó, hetéro, střebej, ó, střebej, ó, střeb!

Sluší poznamenati, že „šíl" neznamenalo tu nikterak rybu candáta čili lupici, nýbrž bylo utvořeno mladým poetou ze slova šílenost, — Kašpar Mazavka tvořil si tak častěji potřebná

slova jednoslabičná, kterých — bohužel — má čeština pro básníky tak málo. Ze stejné příčiny oklestil si rozkazovací způsob „střebej“, což poznamenávám, aby snad v některém čtenáři nevznikla domněnka, že na konci verše státi má střep.

Bylo tedy třeba neprůhledného a řekněme ohnivzdorného štítu proti tyranii otcově — „Honan Azúr“ poskytoval veškeru bezpečnost. Příjmení brzy vynalezl; což je vznešenějšího, nedostižnějšího, jasnějšího, skvělejšího a poetičtějšího nad azur. A jméno křestné bylo jen obdobou jména jistého biblického hrdiny.

Pseudonym byl, a tím taky byla oprávněna literární existence Mazavkova — pardon, Azúrova. A krásné to jméno bylo taky příčinou, že byl zvolen za starostu řečeného sdružení, sdružení to, které pohrdalo starými tradicemi, zvyky, přežilými modlami a ještě mnohým jiným. Honan Azúr byl mužem, kterýž dovedl svoji družinu voditi na kolbiště.

A proto tedy vzbudilo nemalé rozčilení, rozhořčení a podnítilo konečně i revoltu proti zasloužilému náčelníku, když on sám první porušil neochvějný jeden paragraf spolkových stanov, ten totiž paragraf, že „všichni členové jsou povinni vydávati publikace své v nákladě 215 výtisků“. A hle, Honan Azúr vydal jednoho dne novou sbírku — již druhou — v nákladě pouhých 214 výtisků. Nemohlo býti

pochyby, nebylo omylu. Stálofˇ na poslední, 27. stránce knihy Azúrovy:

„Této sbírky poesií vydáno 214 číslovaných výtisků. — S vlastnoručním podpisem autorovým o deset haléřů více."

Hrozná, palčivá otázka „Proč" tkvěla ve všech očích, lpěla na rtech všech členů „Priapa".

U přítomnosti předsedy sdružení zavládalo dusné, pochmurné mlčení, ale kdykoli se sešli jen dva obyčejní členové, pokaždé vybuchlo z nich:

„To je zrada našich zásad! — To znamená otřesení našich idejí v samých základech!"

Vřelo to, hrozně to vřelo, a čím dále hustší mraky stahovaly se nad hlavou Azúrovou. A Bohem nadaný muž nic netušil.

Konečně sopka vyvřela, vybuchla. Všech ostatních sedm členů usjednotilo se, že nutno svolati čestný soud, a když Honan Azúr jednoho dne, nic netuše, jako vždy, přišel do schůze „Bezuzdných", nesměl již zasednouti na čestné křeslo starešinské, ale byl posazen na lavici obžalovaných. O průběhu tohoto zajímavého, pamětihodného líčení vypravuje jeden z účastníků ve svých memoárech, jež vydal po dlouholetém literárním působení svém, skoro po třech letech, znechucen a znaven životem, „který mu otrávil mládí a nakapal jedu v mužství", ve dvacátém a prvém roce věku svého, jak uvádí v předmluvě.

Objevilo se, že nešťastný autor „Červotočivého ovoce“ neporušil paragraf spolkových stanov z nějaké zpupnosti, z pohrdání řády a pravidly, ale že k jednání svému byl donucen neodolatelným puzením, jak se vyjádřil.

Schylovalo se ku prázdninám, a nešťastný pěvec volné lásky měl se navrátiti pod rodinný krov, aby po dva měsíce volnosti pomáhal otci svému v zelinářské zahradě. A tu dolétla k uším jeho hrozivá zvěst. Otec jeho zvěděl prý, že vydal tiskem nějaké básně, a pátrá prý po nich.

Posud prý neví, pod kterým z moderních těch pseudonymů se ukrývá syn jeho Kašpar Mazavka, ale požádal prý za pomoc místního knihkupce, který se zaručil, že do čtyř neděl výtisk opatří. Kašpar Mazavka-Azúr nejedl, nepil, nespal, — pomyšlení na otcovu žílu zahánělo mu hlad i spánek. Neboť právě první jeho kniha obsahovala taky onu báseň, pro kterou mu nelidský otec slíbil, že mu uši vytrhá. Že to není míněno do slova, věděl Kašpar Mazavka, ale znal otce, že by se hojil jinak, jak říkáme, měl i jisté ponětí z občanského práva, kterak se věřitelé „hojí na usedlostech“ — a na svou usedlost byl Mazavka velmi choulostiv. Nestál o to, aby mu na ni kdokoli něco vtěloval. Dostačila mu již první otcova hypotéka.

V tom zoufalém rozpoložení připadl na myšlenku, aby svůj literární debut smazal, aby stopy svého slibného vystoupení na Parnas se-

třel, zkrátka, aby knihu svoji „Červotočivé ovoce“ zničil.

Nu, se 199 výtisky, které měl posud v kufru svém, byla snadná pomoc. Spálil je, a kvartýrská si libovala, kterak při nich uvařila trojí svačinu. Hůře bylo s ostatními 16 výtisky, rozebranými lačným obecenstvem. O některých věděl Mazavka-Azúr, odebrali je kolegové a literární přátelé z „Priapa“, taky za ně posud nic nedostal. I šel a taky jim je zas odebral. Několik výtisků nalezl již u antikvářů, rád je zaplatil. Ale když spočítal vše, objevilo se, že spálil, zkonfiskoval a zničil celkem 214 výtisků. Kam se poděl dvoustýpatnáctý, nemohl se dopátrati. Zdali snad již nezalétl do jeho otcovské obce, zdali snad potměšilý knihkupec za jidášský groš nedošantročil nezvěstný ten výtisk otci jeho, Bartoloměji Mazavkovi, jako korpus delikti?

Na tuto otázku, která ho pálila jak roztavený kov, nikdo mu neodpovídal, a ve strašlivé nejistotě blížily se prázdniny, den, kdy vstoupí před otce svého.

„A proto, přátelé drazí, vydal jsem druhé sbírky své výtisků jen dvě stě čtrnáct,“ zavíral obhajování své před čestným soudem. „Nemohu předvídati, co se stane, ale zkušenost mne poučila, že právě poslední ten výtisk může býti zrádcem mým — proto jsem o něj vytiskl méně.“

Taky obhájce Mazavkův, který mu byl ustanoven ex offo, kladl váhu na tuto polehčující

okolnost, ale porušení stanov bylo tak křiklavé, že Honan Azúr trestu neunikl. Nebyl sice vyloučen z „Priapa", ale byl svržen s prestolu náčelnického, na němž nesměl setrvati muž, kterýž nemohl býti nadále ostatním členům zářivým vzorem a příkladem železné, neochvějné kázně spolkové.

*

Avšak aféra nezůstala bez oučinku taky na ostatní členy sdružení „Bezuzdných". Skoro všichni měli otce a skoro všichni otcové měli doma všeliké ruční nástroje mučící. A tak, ačkoli všichni členové trvali na nezrušitelnosti zásady, že i budoucně má každá jejich publikace býti vydána v počtu 215 výtisků, přece všichni, jakmile se navrátili od „přelíčení" s Mazavkou-Azúrem, spálili ze zásoby svých publikací po jednom výtisku, i sám autor memoárů, z nichž tuto pamětihodnou historii vypisuji, o čemž autor s jistým přídechem humoru vypravuje.

Nár. Listy v srpnu 1901.

Hrůzy moře.

Po dlouhé dny bylo krásně tam na pobřeží Baltického moře. Slunce plálo od rána do večera, vypíkalo heboučký písek a vyhřívalo vodu až na 22° Celsia, že bylo rozkoší stápěti se v zelených vlnách a zas váleti se na vypraženém písku. Ale i když bylo po koupeli, neradi jsme se loučili s vodou a pískem. Kde kdo, každý chodil vykasán a bos, brouzdaje se po kůtky, po lýtka, po kolena v moři, a tak jsme chodívali celé hodiny husím pochodem a veselý jekot zaznival, když kdokoli včas nepostřehl přikvačivši a tříštící se vlny a byl postříkán výše, než byl vykasán. Ale tentokráte vítr nekousal a voda nestudila. V parném slunci brzy vyschl mokrý oděv a dále jsme se brouzdali na pokraji moře.

Ale snad ještě krásnější než dny byly noci tam při moři. Vysoká klenba oblohy byla jen poseta hvězdami, jež zářily v nevídané čistotě a daleko na obzoru jako by se koupaly v moři

a znenáhla z něho se vynořovaly. V nezkaleném tom vzduchu zjevovaly se nám „krysám pozemním“ nové a neznámé skupiny hvězd. V nejzazši dáli na východ, kam oko dohlédlo, chvěla se nad samou hladinou mořskou světelná skupina, jež oku ozbrojenému obzorkou jevila se jako učiněný hrozen hvězd, stoupající výše, čím blíže bylo k půlnoci. A jako závoj ze stříbrného tkaniva rýsovala se nad námi mléčná dráha, přepínající jako bílý pás nebeskou báň.

V hlubokém temnu na východě utonulo pobřeží mizdrojské, i vysoké skály za ním, a jen řada pronikavých elektrických světel na štrandě zářila do daleka jako šňůra žhavých perel, plovoucí na hladině. K jihu plálo žluté světlo majáku swinemündského, podál něho na levo na samém výběžku mola hořelo jak jediné oko neviditelného titanského strážce moře světlo červené.

Teď nad rejdou swinemündskou vyskočilo nové světlo, jak ohnivý granát, a zvolna postupuje směrem k severu, jako by sklouzalo po vlnách. To jest svítilna na předním stěžni parníku, plujícího k Rujaně. Skoro současně objevil se taky na straně opačné, na severu, stejný rudý bod, a níže pod ním, jako na boku, světelný terč smaragdový. To jsou lodní světla parníku, vracejícího se od Rujany. Na výši obzoru oba parníky zdánlivě těsně se potkávají a po temné hladině moře nesou se hluboké zvuky výstraž-

ných lodních dunidel. Dnes však ne jak na výstrahu — neboť za takové krásné noci bezpečně může každé plavidlo ku předu — dnes jen jako na pozdrav.

Ale ku podivu, jak rychlé jsou proměny na moři. Po všech těch krásných slunných dnech a zářivých nocích, na samém ještě skoro počátku srpna, brzy po posledním soumraku usínajícího dne počaly se v dáli ukládati na moře bílé závoje, jež jako výbojně postupují k pevnině. O desáté hodině již neviděti moře, k němuž máme s pevného štrandu jen co by kamenem dohodil, již i překročily na písek a víc a více houstnou. Dnes nenastala temná noc. Je bílo kol dokola a do výše, všechna krajina je stopena jak v mléčnou záplavu. Neviděti jediné hvězdy na nebi, nevidět světla majáku ani červeného ohně pod ním, nic, pranic. A v té neproniknutelné bělobě jen moře šumí a hučí, rozlévajíc se po plochém břehu, a šumí zdánlivě vždy blíže, jako by na nás dostupovalo, jako by nás chtělo zaplaviti.

Teď z dáli, aniž lze naznačiti směr, ozývá se táhlý, nekonečný zvuk dunidla lodního, a brzy potom odpovídá mu dunidlo druhé. Parolodi jsou na širém moři a dávají výstražná znamení. Ale jak zní v těch mlhách zvuky, jež mi včera připadaly jen jako povinné pozdravy. Tesklivě houkají do mlžné poušti, žalostně, skoro zoufale. „Vari s cesty!“ volají. „Vyhni se, kdo se blížíš, setkání hrozí záhubou!“

Jedna loď nevidí druhé, jen jako by tušila blízkost její. V přestávkách vždy kratších houkají dunidla, vždy blíže — ani nedýchám. A najednou mám divný přelud sluchový. Když zmlklo houkadlo, zcela určitě rozeznávám i přes neustálé a neohraničované nárazy vln, kterak se přes hladinu mořskou ponášejí zvuky hudby — mučivé zvuky podivného pohřebního pochodu. Třesu hlavou, vrtám prsty v uších, přikrývám uši dlaněmi a tisknu, abych klam ten zapudil. Ale jak mile ruce odtrhnu, znova znějí neskonale tesklivé, truchlivé zvuky domnělé hudby.

Vysvětlil mi později zkušený muž, že to jest následek předráždění nervu sluchového, nezvyklého věčné „hudbě moře“.

*

Seděl jsem za takové noci mlhou prosycené na štrandě před svým hotelem a tesklivě jsem pohlížel v tu neproniknutelnou bílou zátopu. Čehokoli jsem se dotkl, vše bylo mlhou nasáklé, zvlhlé. Oděv, slaměný klobouk, papíry přede mnou, doutníky; ubrus visel schlíplý jako hadr. A zase mi k sluchu doléhaly jednotlivé trhané zvuky domnělé hudby smutečné od moře. Kdesi v dáli houkal parník.

„Rybářům na moři není veselo,“ poznamenal sklepník, přinášeje láhev vína.

Jistě jim není veselo, pomyslil jsem. Není veselo ani tady na pevnině, a sedí nás tu přece

několik roztroušeno po „zahrádce“, při světle, u číše dobrého rýnského. V tu chvíli zatanula mi na mysli pověst o bludném Holanďanu. Věru, za takových pochmurných nocí není k tomu třeba příliš, aby pověrčivý námořník pevně věřil v nekonečný život příšerného zjevu plavce, který nemůže dojíti věčného klidu záhrobního.

Přimhouřil jsem oči a hledě do mléčné šediviny, snažil jsem se vyvolati si ohromující zjevení mátožného korábu, na jehož přídě tyčí se příšera bludného námořníka, věštící smrt každému, komu se zjeví.

Nebyl to bludný Holanďan, kdo se náhle z mlhy vynořil. Byl to lázeňský host, jehož jsem v minulých dnech již několikrát byl pozoroval, a který mne celým svým zjevem podivně zajímal. Jeho tvář a jeho pohled nikterak nelákaly, spíše odpuzovaly. Stával na štrandě na samém pokraji moře a hleděl na nekonečnou vodní pláň pohledem jako jízlivým a vyčítavým zároveň, a vždy se vzdaloval, jakmile něčí kroky zaslechl. Přes to asi dvakrát neb třikrát podařilo se mi tak se mu přiblížiti, že se mi výraz jeho tváře na dlouho vryl v pamět.

Ale co mne nejvíce zajímalo, byly jeho vlasy. Odhadoval jsem, že mu není více než třicet pět let, a vlasy jeho byly bílé jak mléko, běloskvoucí, kdežto silné jeho kníry byly havraní. Byl tu v lázních zcela sám, s nikým neobcoval, s nikým nemluvil. Posud nespatřil jsem ho ni

v jedné, ni v druhé zdejši restauraci, aniž jsem určitě věděl, bydlí-li zde či přichází-li jenom procházkou z některého místa sousedního.

Teď vystoupil z mlhy v nejbližší blízkosti a hledě na roztroušené stolky, zdál se uvažovati, má-li usednouti či má-li jíti dále. Rozhodl se, vstoupil v ohrádku, a ježto můj stolek byl nejméně obsazen, — totiž mnou jediným — zamířil k tomuto stolku.

„Je dovoleno přisednouti?" zazněla otázka hlubokým hlasem a tvrdým, neněmeckým přízvukem.

Pokývl jsem hlavou, pošinul kloboukem, shrnul jsem k sobě všechny své papíry, po stole rozložené, a přisouvl jsem mu židli.

„Láhev vína," povelel sklepníku, „téhož!" dodal, hledě na etiketu mé láhve.

Než dostal svoje víno, vyňal ozdobnou tobolku na doutníky, otevřel, beze slova mi nabídl tmavý doutník divného tvaru a sám taky si zažehl. A hledě směrem k moři slova nepromluvil. Až když mu sklepník přinesl láhev a nalil vína, povznesl číši proti světlu, zkoumaje jiskru, lehce se dotkl číše mé a napil se.

A teď, upřev na mne hluboké, temné, divně plající oči, poznamenal:

„Nevlídná noc, pravda?"

Přisvědčil jsem.

„V takové noci neradno jest vydati se na moře," pokračoval. „V takovou noc věří člověk v existenci bludného Holanďana."

Bylo mi nevolno, když cizinec tak maně se dotkl předmětu, jímž před chvílí sám jsem se obíral. A cizinec hleděl na mne, jako by uhádal, o čem přemýšlím.

„Moře má neskonalé hrůzy, pane," hovořil, když jsem neodpovídal. „A dnešní noc připomíná mi příšernou událost ze života, zažitou rovněž na moři."

Hlavou blesklo mi pomyšlení, nejsou-li sněhobílé jeho vlasy v jistém spojení s onou událostí, ale nehleděl jsem na ně. A přece ten muž, jako by zas uhádal moje myšlení, pronesl přisvědčujícím způsobem:

„Ano, pane, míval jsem vlasy právě tak černé jako kníry, avšak jediná noc, ba — jediný okamžik způsobil, že pozbyly barvy své a rázem zešedivěly . . ."

Tato poznámka uvrhla mne v rozpaky. Připadalo mi, že u přítomnosti tohoto podivného muže nesmím ani myslit, aspoň o ničem, co se týká jeho osoby. A již cizinec pokračoval:

„Netřeba, abyste se zarážel. Až posud vlasy mé byly nápadny každému, s nímž jsem se setkal . . . Chcete-li, povím vám, kterak se to stalo."

Aniž čekal na odpověď, pokračoval:

„Oženil jsem se právě před desíti lety. Touhou mojí bylo cestovati, a žena má rovněž tou-

žila po cizích krajích. Byli jsme oba mladí, oba plni odvahy — na klidný život bylo později dosti času. Náhoda vedla nás tenkráte v tyto končiny, mířili jsme do Švédska. Léto bylo minulo, podzimek ohlašoval se břitkými větry, bouřemi na moři. Přes to chtěli jsme ještě dále, vzhůru na sever, co nejdříve, abychom ještě za obstojné pohody se vrátili. A tak jednoho večera vstoupili jsme na palubu ‚Medusy', jakkoli nás varovali lidé v hotelu i známí, s nimiž jsme stolovali. Nic nás nemohlo odvrátiti od našeho záměru. Znal jsem statistiku neštěstí na moři, ale jaké je to mizivé procento, uvážíme-li, kolik plavidel je každou hodinou, každého dne v roce na moři. Musím poznamenati, že jsme byli tři, vstupujíce na loď. Moje žena, já a naše matka — totiž matka mé ženy — —"

„Vaše tchyně, chcete říci?" vyhrkl jsem.

„Ano, moje tchyně," přisvědčil cizinec důrazně, hledě na mne pronikavě. „Byla letitá, snad měla dávno svinouti plachty své a seděti klidně doma. Měla plné právo na odpočinek. Avšak tchyně má milovala neskonale svoji dceru, jak tvrdila, a nikdy se od ní na krok nehýbala. S počátku soudil jsem, že konečně uvykne pomyšlení, že její dcera již nenáleží jenom jí, ale že jest moji — že jest moji ženou, i nepřekážel jsem tklivé její lásce mateřské. Miloval jsem ženu svou a v ní ctil jsem i její matku. Na konec však přece jen jsou okamžiky, kdy

chcete míti ženu jen pro sebe — toliko pro sebe — a tchyně sebe něžnější stává se obtížnou. Jistě mi rozumíte, pane...“

Odmlčel se, a já jen lehkým pokynem hlavy přisvědčil. Nechtěl jsem ani slovem proud jeho vypravování přerušiti.

„Taky tehda, když jsme se vydali na svou severní plavbu, ujišťovala matka ženy mé, že nás neopustí, bychom i zamířili na severní točnu. Způsobilo mi to mnoho starostí. Neboť kdyby nás bylo na moři potkalo neštěstí, kdybychom byli ztroskotali — rcete mi, koho jsem měl dříve zachraňovati? Ženu? Její matku? Ano, zdá se vám, že odpověď na tuto otázku jest velmi prostá, a přece — —“

Odmlčel se, ale hned zase pokračoval:

„Vypluli jsme k Norsku. Zdálo se, že obavy a výstrahy našich varovatelů byly bezdůvodné, plavba byla poměrně klidná. Avšak po půlnoci rozzuřila se strašlivá bouře, a kapitán kázal rozdati záchranné pasy. Obávalť se nejhoršího. Bohužel, než jeho rozkaz byl vykonán, bouře mrštila lodí na skalisko — po desíti minutách ponořila se. Vím jen, že jsem pevně objímal ženu, když mnou vlny zmítaly, a když jsem procitl ze mdloby, viděl jsem se na malém rybářském člunu — po mém boku spočívala na dně člunu žena má bezvědomá. Avšak po její matce nebylo sledu. Zaječel jsem do lítého hukotu moře, nevím, proč — později vyprávěli

mi rybáři, že to byl výkřik jako šílené radosti, nevím, snad jsem šílel, — snad jsem šílel...“

„A v tom okamžiku,“ přerušil jsem ho nedočkavě, „soudíte, že vaše vlasy — —?“

Mávl rukou odmítavě.

„Nikoli, v tom okamžiku byly vlasy mé posud jak havran, jak mne rybáři druhý den ujistili. Strašný účinek dostavil se později. — Po zbytek noci zmítalo moře naším člunem jak ořechem. Nedoufal jsem, že kdy spatřím zemi, domov svůj, přátele a vše, co mi znamenalo svět a život. Avšak vždy se stávají věci neočekávané. K ránu ulehla bouře a jen silně zvlněné moře doneslo kocábku naši v bezpečný jakýs fjord, kde jsme nalezli útulek v hostinné chyši milosrdných rybářů, týchž, kteří nás zachránili. Nás, mne a moji ženu, kteráž posud nebyla se probrala ze mdlob. Matku její nešťastnou jsem byl již za noci oželel a vroucně za pokoj duše její se pomodlil. Odpočívej v pokoji! Ach, kde asi zmítá se její mrtvola! přemýšlel jsem. A stejně jsem v duchu shledával slova útěchy, jimiž zahrnu ženu, až se probudí.

Dovedli mne — ženu odnesli — do chyše, otevřeli nám dvéře, vstoupil jsem, a tu — —“

Cizinci vzedmula se prsa, hlas jeho pozbyl zvuku a zněl dutě, když po hlubokém vzdechu dovyprávěl:

„U krbu, ve kterém ženy rybářů připravovaly v kotli snídani mužům svým, seděla po-

stava, zhřívající prostydlé údy na ohni, postava, již jsem v prvém okamžiku pokládal za zjevení, za mátohu předrážděné obraznosti, avšak pochybnost má zmizela, když zjevení otevřelo ústa a promluvilo. Byla to matka mé ženy, pane — byla vylovena a zachráněna druhým člunem rybářů a byla přivedena do chyše půl hodiny před naším příchodem. Když jsem se přesvědčil, že žije, pane, zaryl jsem oběma rukama do vlasů, a v tom okamžiku — jak mne později rybáři ujistili — zbělely vlasy mé na sníh. Ó, pane, lidská duše nevytuší, jaké hrůzy chová v sobě moře! —“

Cizinec umlkl. Nechtěl jsem jeho mlčení rušiti ani slovem, i naslouchal jsem hukotu moře. A z dáli neznámé, z divého toho příboje doléhala mi k uším neskonale truchlivá, trhaná, tajemná hudba, jako pochod pohřební.

Nár. Listy v září 1902.

Babylonská historka.*

Satirická črta z doby nekonečných defraudací.

Ve veliké dvoraně světoznámých lázní X. shromážděni byli hosté při společném obědě. Stolování schylovalo se ke konci: Vůně pečení znenáhla byla vypáchla a stůl dýchal již jen chladnou vůní čerstvého ovoce, parfumem bílého i růžového mraženého, kteréž ostatně svými tvary bylo taky napodobeninou ovoce. Vážní pánové v bezvadných salonních úborech ďobali již jen jako z dlouhé chvíle jednotlivá plná, pomžená zrnka hroznů, na prasknutí nalitá osvěžující šťávou, dámy ve skvělých toaletách uštipovaly drobounkými stříbrnými lžičkami mraženého, nad nímž zuby trnuly, a labužně je nechávaly rozplývati na jazyku. Zraky mnohého stolovníka upíraly se nudou do prázdna, mnohé zívnutí bylo

* Na sklonku léta r. 1902 přinesly časopisy vídeňské a pak téměř veškeré denníky v soustátí zprávu o velikém zpronevěření ve veliké bance vídeňské — pachatel jak obyčejně utekl. A brzy potom — snad jen za několik dní — tytéž listy oznamovaly, že z Pešti vybralo se do Vídně poselství ředitelů a úředníků bankovních, aby v okradené bance studovali, jak má zařízené úřadování, aby se krásti nemohlo.

třeba násilně potlačiti. Tak mnohý z účastníků syté tabule toužil již po svém pokoji, po pohovce, aby zdřimnutím přečkal chvíli, které třeba plnému žaludku ke klidnému trávení. Jen mládež — zvláště dívčí mládež — těšila se na procházku, na míč v parku, na skotačení u jezírka. Maminky budou taky ospalé, budou méně přísně dohlížeti.

Uprostřed podélné strany tabule seděl obstárlý pán po levici dámy prostředních let, která piplavě ujídala mraženého. Takový hezký „starý pán", prokvetalých vlasů i vousů, krátce přistřižených, s modrými, jako nyvými zraky, v bílé pikové vestě a s bílým nákrčníkem, což mu předobře slušelo. Pán z oněch starých pánů, jejichž celé vzezření jako by nasvědčovalo, že ani kuřeti neublíží, a kteří na zbytek života nechtějí nic jiného než klid, svatý klid. Vypadávají takto kavalíři, kteří již všeho dosyta užili, vypadávají tak zasloužilí pensisté, kteří byli skončili činůplnou kariéru svou a s titulem dvorního rady nebo s čerstvým predikátem šlechtickým odešli na odpočinek. Ale tento pán ještě nebyl pensistou. Tento pán byl ještě v plné činnosti, jak z hovoru jeho vyplývalo.

Dáma právě byla polkla rozplynulé soustečko zmrzliny a obrátila se k sousedu:

„Zdržíte se ještě dlouho, pane barone?"

„Rád bych, drahá baronko, ještě aspoň čtrnáct dní. Trávím teprve dva měsíce na dovolené — je mi třeba trochu zotavení. A tak

tedy zde ještě čtrnáct dní, a pak někam k naprostému uklidnění, aby přechod nebyl tak náhlý, asi na tři neděle. Někam do malého, tichého, měšťáckého místa. Anebo do mořských lázní, ale do nějakých ještě neznámých, nenavštěvovaných."

„Jste velmi zaměstnán ve svém úřadě, pane barone?"

Obstárlý pán zahleděl se nyvými zraky napříč sálu, pohodil malou, jemnou, bílou rukou, a řekl:

„Ó Bože, drahá baronko! Někdy neví člověk, kde mu hlava stojí. Agenda nesmírná, personálu jako much, zodpovědnost ohromná. Nemáte ani ponětí! Nečetla jste poslední výroční zprávu našeho ústavu? Mohl bych vám posloužit..."

Paní baronka v upřímném rozesmání vycenila bílé zoubky.

„Děkuji vám co nejuctivěji, milý pane barone, ale zbláznila bych se z vašich číslic. Nerozumím tomu."

„Ano, ano," kýval obstárlý pán hlavou, „tomu rozumí málokdo, a někdy je to skutečně k zbláznění. — Viďte, řediteli?" obrátil se k muži značně mladšímu po své levici.

„Zajisté, pane guvernére," přisvědčoval uctivě oslovený muž.

Ještě chvíli hovořil obstárlý pán s dámou, načež se trochu ztěžka vzchopil a hlubokou poklonou dámě se poroučel.

„Lituji, drahá baronko, že nemohu prodleti déle ve vaší milé společnosti, ale musím přečísti došlou korespondenci — nahrnulo se toho asi —“

Dokončil, neboť cítil, že by mu do toho skočilo zívnutí. A zívnouti tváří v tvář dámě!

Taky muž po jeho levici vzchopil se, uklonil se mlčky co nejuctivěji baronce a kráčel pět kroků za obstárlým pánem.

Dva hosté lázeňští, sedící na samém konci tabule, sledovali očima oba pány až přes práh jídelny, a jeden z nich otázal se:

„Kdo byl ten hezký letný pán?“

„Toho neznáte? Můj Bože, je zde již měsíc, je to guvernér banky „Salto mortale“ z Babylonu...“

Řekl z Babylonu a mínil tím Vídeň, Babylon na Dunaji.

„Ah, pamatuji se, že jsem četl jeho jméno v seznamu hostí. Baron Saprment, pravda-li?“

„Arciže. Vzácný hodnosta. Náčelník největšího vídeňského peněžního ústavu.“

„Znamenitý finančník, pravda-li?“

„O tom nikdo nic neví. Ale býval ministrem. A bývalí ministři stávají se guvernéry Saltomortálky.“

„A druhý, mladší?“

„Ředitel Saltomortálky. Přijel včera za guvernérem s rozličnými referáty.“

*

O dvě hodiny později zaklepal sekretář hotelu na dvéře pokoje ředitelova, o patro výše nad bytem páně guvernérovým.

„Vstupte! Co jest?“ ozvalo se vstříc sekretáři.

„Pane řediteli, právě došel telegram z Vídně,“ a podával jej řediteli.

„Díky! Jiného nic?“

„Nikoli. Druhý telegram svědčil panu guvernérovi.“

Sekretář se poroučel, ředitel roztrhl telegram. Četl, a zbledl v tváři na smrt. Ruce se mu rozechvěly, postava se zakolísala. Ale vzpamatovav se, vyřítil se ze dveří, nesáhnuv ani po klobouku, a kvapil o patro níže, k pokojům guvernérovým. Zaklepal, a aniž čekal na pobídnutí, vřítil se do komnaty. Pan guvernér seděl v hluboké lenošce, svinuje pečlivě cigaretu.

„Pane guvernére, račte prominouti, telegram z centrály — —“

„Taky jste dostal?“ řekl dobrácky guvernér. „Já taky — tamhle leží, ještě jsem nečetl.“

Ředitel sáhl po neotevřeném telegramu a chvějící se rukou podával jej obstárlému pánu.

„Pane guvernére, račte čísti, pro Boha, neklamou-li mne zraky,“ hartusil.

„Tak vidíte, milý řediteli, člověk nemá nikde pokoje,“ řekl dobrácky obstárlý pán. „Chcete si odpočinouti, chcete se nadýchati čerstvého

vzduchu — a zatím vám telegrafují, pořáde telegrafují. A ještě kdyby to za něco stálo."

Zvolna rozpečetil telegram, četl, ústa se otevřela dokořán, papír vypadl mu z ruky. Modré, nyvé zraky upřely se na ředitele, jako by volaly o pomoc.

„Tedy je to pravda, pane guvernére!" zvolal zoufale ředitel. „Defraudace, strašlivá defraudace! Pět milionů!"

Ústa páně guvernérova sklapla a šeptla:

„Pět milionů! Ano, to konečně stojí za telegram. Ale řekněte mi, nejdražší řediteli, to ty peníze jsou skutečně pryč?"

„Pryč!" řekl temně ředitel.

„Ty tam?"

„Ty tam!" znělo jako z hrobu.

Guvernér díval se dlouhým pohledem na ředitele, modré zraky jeho jako by se rozplývaly. A zas řekl:

„Milý řediteli, utekl s nimi?"

„Zdali s nimi, těžko říci, ale utekl," odpovídal ředitel.

„A mají ho?" zeptal se po nějakém přemýšlení guvernér.

„Nemají, pane guvernére, poněvadž utekl."

„A řekněte mi, pro boha, drahý řediteli, byl ten člověk u nás, v Saltomortálce?"

„Zajisté, že byl, pane guvernére, jinak by je nebyl mohl zpronevěřiti."

„A jak že se jmenoval ten člověk, řediteli?"

„Pellinek, pane guvernére.“

„Pellinek!“ vzdychl guvernér. „To je hořké jméno, myslím, že si je budu pamatovati do smrti.“

Pohled modrých zraků páně guvernérových ploužil se po parketové podlaze, jako by hledal, objeví-li tu kdesi člověka s hořkým jménem, ale marně. Zatím o něm nevěděla ani policie babylonská — chci říci vídeňská — ani policie jiných velkých měst, ačkoliv zatykač na Pellinka letěl tou dobou po drátě do všech milionových středisk, do všech přístavů, do všech —— čert ví, kam všady letěl.

„Pane guvernére,“ řekl ředitel po delší pomlčce, „promiňte, že připomínám, že rychlík do Vídně odjíždí o šesté hodině. Je čas, abyste se připravil, neboť je tam naší přítomnosti nanejvýš třeba. O šesté odjedeme.“

„Tak tedy pojedeme,“ řekl guvernér, „ale myslím, že těch pět milionů nedohoníme.“

*

Vlak hučel, supěl, duněl po trati, skrze tunely a přes mosty, jako by se řítil do pekla. Již byla noc a kolem oken vagonů lítaly chomáče jisker, jako když ďábel soptí. Pan guvernér vybral se pojednou z dlouhého dumání, upřel modré, nyvé zraky na společníka a otázal se:

„Byl ten Pellinek ředitelem?“

„Nebyl, pane guvernére."

„Byl podředitelem?"

„Nebyl, pane guvernere."

„Byl kasírem?"

„Nebyl, pane guvernére. Byl jen službou přidělen kasírovi. Postavení jeho bylo dost podřízené."

„A řekněte mi, drahý řediteli, kterak to, že mohl takovou sumu zpronevěřit?"

„Pane guvernére, nevím zatím o věci více než vy. Když jsem odjížděl, zdálo se býti vše v nejlepším pořádku. Ostatně zdá se, že toto „jak?" je výlučným tajemstvím všech defraudantů. Pamatuji se, že posud v každém podobném případě první otázkou všech, i nejzasvěcenějších, bylo: jak? Jak mohl defraudovati? Ještě nikdo na to nedovedl odpověděti. Snad nám to poví Pellinek sám, při závěrečném líčení."

„Tedy už ho mají?" zvolal radostně guvernér.

„Posud nemají, pane guvernére. Ale dostanou-li ho," odvětil uctivě ředitel.

Guvernér se zamyslil na chvíli. Bylo patrno, že o něčem usilovně přemítá. A konečně řekl:

„Nesoudíte, že by pro nás bylo důležitější, kdybychom dostali raději těch pět milionů než Pellinka?"

„Zajisté," uklonil se ředitel tak hluboko, že mu guvernér neviděl do očí. „Ale zdá se, to že jest ještě obtížnější než dopadnouti defrau-

danta. Stává se velmi často, že defraudanta konečně chytí, zpronevěřené sumy málokdy."

„Podivná věc," řekl v zamyšlení guvernér. A po chvíli dumání ozval se opětně:

„Řekněte mi, řediteli, pamatuji-li se dobře, máme v Saltomortálce taky kontrolory?"

„Máme."

„A revisory?"

„Máme."

„A ti také úřadují, není-li pravda?"

„Ano, pane guvernére."

„A prosím vás, že nic nepozorovali?"

Ředitel pokrčil rameny.

„Je pravidlem, pane guvernére, že kontroloři a revisoři dovídají se o věci teprve, když defraudant uteče, zmizí, zastřelí se. A nejčastěji se o tom dovídají až z novin."

Vlak bouřil temnou nocí dále.

*

Unaven cestou, seděl guvernér baron Saprment ve své pracovně, když se ohlásil ředitel, kterýž ho byl z lázní X-ských provázel.

„Co pak mi nesete, drahý řediteli? Snad neutekl zas někdo s pěti miliony, pro Pánaboha!"

„Ne, pane guvernére, první dávka nám zatím zcela postačí. Ale došel telegram z Pešti, že ředitel banky ‚Teremtete' přijíždí k nám do Vídně, aby studoval žirové řízení naší Saltomor-

tálky s jinými ústavy, aby se nemohly vyskytovati další podobné defraudace, jako byla Pellinkova."

„To je zajímavé, velmi zajímavé, milý řediteli. Jen škoda, že sem toho ředitele neposlali o nějaký čas dříve. Nebo teď, myslím, začneme sami taky studovat. Viďte, řediteli?"

Ředitel se uklonil, a jakkoli byla doba velmi vážná a žádné příčiny k smíchu, přece jeho líce přelétl úsměv sotva patrný. Připadala mu pešťská zpráva skutečně jako ironie.

*

Zatím bylo na všech stranách pátráno po zmizelém Pellinkovi. Všechny přístavy byly obsazeny, všechny hotely na světě pod policejním dozorem, všichni cestující fotografováni, roentgenováni, všechny průvodní listy drobnohledem zkoumány.

„Ještě ho nemají?" tázal se guvernér malomyslně za týden po události.

„Posud nic určitého, pane guvernére. Ale došla zpráva z Londýna, že tam v jistém hotelu se ubytoval muž, kterýž se podepsal do knihy cizinců Pellinek. Byl zatčen. Podrobnosti policie tají."

„Nuže!" zvolal guvernér pln radosti.

„Ano. Současně však došla zpráva z Cařihradu, že jsou tam na stopě podezřelému in-

dividuu, na něž se hodí zatykač Pellinkův jak ulitý. Podrobnosti policie tají."

„Proč je tají," vykřikl guvernér, „když ho má! Sem s ním!"

„Zároveň došla zpráva z Alexandrie," pokračoval ředitel, „že tam dopadli podezřelého cizince, kterýž dle vši pravděpodobnosti je totožný s naším Pellinkem."

„Můj Bože, vida!" zajásal guvernér.

„Konečně docházi zpráva z Nového Yorku, že tam byl v jedné pokoutní místnosti zatčen černoch jménem Tom Spunt, a není prý nejmenši pochybnosti, že tento Tom Spunt je stíhaným defraudantem Pellinkem."

„Můj ty Pane!" zvolal guvernér, upíraje nyvé, modré zraky ke stropu, „zlatá policie! Nám utekl defraudant jen jediný, a teď už máme čtyři. Je to štěstí, viďte, řediteli?"

A na dobrácké, plné tváři guvernérově rozložil se blažený úsměv.

Nár. Listy v květnu 1905.

Fysická práce.

To jsou zatracená hesla, pánové! „Intelligence a fysická práce!" Čert ví, kdo to komu napískal, a týdenník „Máj" honem si s tím pospíšil, nejspíš proto, že máme všelijakých hesel ještě málo. A páteční literární hlídka „Národních" si taky hned omočila, upozorňujíc na pojednání „Máje". Ale to již na mne bylo pozdě. To již jsem následky „intelligence a fysické práce" měl v sobě.

Dva návrhy v té příčině podal Máj. Prý by bylo prospěšno vzdělávati půdu v koloniích, jež by se na léto zřizovaly, a za druhé prospěšná práce v dílnách, kterou by se ochablé nervy osvěžovaly.

To je pořád starostí s těmi nervy! A na konec, pánové, vzniká ve mně pochybnost, má-li člověk vůbec nějaké nervy. Ale pokud těch nervů se týče, o tom někdy jindy. Dnes mne dožírá ta fysická práce.

Taky o práci v zahrádkách mluví autor toho poplašného článku v Máji. Ale hned sám dost rozumně uznává, že to v Praze nejde. Taky že nejde. Pravda, bývaly tu nějaké zahrady a zahrádky, ale trhl' na ně mor. Jakýsi zlořádný bacillus vyskytl se v posledních dvacíti letech (vědecky se mu říká podnikatel staveb), a ten kde kterou zahrádku žere. Přijde, vykácí kaštany, akácie, jasany, všechno kolem dokola zazdí a obezdí, uprostřed zůstane jakási šachta, do které je ouzko s pátého patra se podívat, kterážto šachta všeobecně se nazývá dvorem (ach, ubohé děti našich potomků, kterým pak nikdo již nedovede vysvětliti, co vlastně býval dvůr, jak vypadal, co znamenalo mládeži volné a vzdušné to prostranství, samo několikrát větší než celý dům!) — ale která vědeckým názvoslovím stavebního řádu se jmenuje „luftraum" a má prý být nejméně asi patnáct procent celé plochy stavební. Slovíčko „nejméně" je tu skoro zbytečné. Ještě se nevyskytl stavitel, který by děsivou tu šachtu byl udělal větší než „nejméně" těch patnáct procent.

Zůstalo sice ještě několik zahrádek v Praze, sám se do jedné dívám a potěšuji se její svěží zelení. Jen že náleží panu domácímu, a ten by se na mne po čertech podíval, kdybych do ní vlezl s rýčem a hráběmi a začal mu v ní fysicky pracovat. Myslím, že by mne z ní ihned fysicky vyhodil.

Dobrá, tu to nejde — ale pojednání Máje nešlo mi z hlavy. Takové heslo přilepí se na vás někdy a tejrá vás, tejrá. Pořád mi bzučelo v uších: fysická práce, fysická práce!

Tak tedy snad ona „prospěšná práce“ v dílnách, připadalo mi zas a zase. Uvažoval jsem; mám se dáti zapsati jako mimořádný posluchač někam do dílny truhlářské, ševcovské, zámečnické, kamnářské? Mohli by mne tam vůbec potřebovati? Zkoumal jsem své schopnosti a dospěl jsem k tomu, že bych snad ještě nejlépe vyhovoval v dílně kamnářské. Pozoroval jsem častokrát kamnáře a jeho patlání v hlíně, nezdálo se mi to tak obtížným. Trochu prasecké je to, pravda. Člověku zhrubne jemná pleť na rukou a za nehty zaleze hlíny, čert aby se z ní vymýval. A již jsem byl na skoku, že tedy budu v prázdných, odpočinku věnovaných okamžicích kamnařiti, když jsem se dočetl, že nastává stávka kamnářů. Pozor, hochu! Ještě abys dostal něco neberného jako stávkokaz!

Založil jsem hlavu do dlaní a pohlížeje na stůl před sebou, zadumal jsem se. Nevydumal jsem nic. Potom jsem upřel oči ke stropu a dumal jsem dále. Dívám se, dívám, a pojednou jako blesk mne to proniklo — tu by bylo kus fysické práce!

„Baruško,“ povídám, „přineste mně kus chleba.“

Přinesla.

„Baruško," povídám dále, „přineste mně štafle."

Totiž schůdky, dvojitý žebřík, na němž provádí Baruška tělocvik, když se objeví potřeba vycíditi okna. Ve své světnici tuto potřebu co nejdéle potlačuji, nebo když se Baruška se štaflemi přihrká do mé pracovny, je to pravé dopuštění. Otvírám jí brány své pracovny teprve, když se mi okna potáhnou šedėmodrou mázdrou, že už ani nevidím, svítí-li venku slunce nebo prší-li tam. Ale pak si Baruška doloží, pak si na mých oknech pomeje! V těch dnech odcházím ze své pracovny, abych neviděl, jakým způsobem Baruška odklízí, co jí a jejím štaflím překáží. Je to něco jako malá zkáza světa, jako zpřevrácení všech vrstev a naplavenin mých, pokrývajících veškeru podlahu. Jestliže jsem někam na vrch položil rozečtenou knihu, shledám se s ní po dlouhém, dlouhém čase, a jestliže jsem tam v roztržitosti položil rozepsanou povídku, ta ubohá nedočká se již konce, neboť té vůbec nenajdu.

Baruška přinesla štafle.

Vylezl jsem, přetřel jsem střídou chleba strop. Cosi jako oslepující paprsek šlehlo pokojem, ranilo mne v oči.

„Ježíš Marjá!" křižuje se Baruška v hlubinách pode mnou. „To je hrůza, jak ten strop je začazen!"

Škrtl jsem střídou chleba ještě dvakrát, třikrát, bílé rýhy objevily se na stropě, všechen prach, čmoud, tabákový dým a pavučiny uvázly na střídě.

Slezl jsem a díval jsem se vzhůru. Škrty střídou svítily na stropě jako klikatý blesk na černé obloze. Ejhle, tu máš kus fysické práce! Doma, pod vlastní střechou. Užitečné a zdravé. Zde se naskytuje kus tělocviku svalům, které jinak zůstávají nepoužity a snad i zakrňují.

„Baruško, přineste mi dva bochníky chleba, černého, včerejšího nebo ještě lépe předvčerejšího."

Dívával jsem se na malíře pokojů při té práci a vím, že se měkký chléb válí po stropě a stěnách jako knedlík a nic „nebere".

Baruška přinesla chléb, já vyvěsil na dvéře tabulku, že jsem zaměstnán neodkladnou prací a tedy nejsem pro nikoho doma, shodil jsem vestu, vyhrnul rukávy košile a jal jsem se fysicky pracovati.

Práce blaží! Je to taky heslo, které jsem čítal již jako kluk v slabikáři, a dnes v prvých pěti minutách jsem nanovo uznával jeho pravdivost. Začal jsem v koutě a střídou pokrájeného chleba jezdil jsem po zdi, po stropě, a jako ten princ v pohádce vystupuje z kouzelné koupele desetkrát krásnější, než do ní vlezl, tak se mi pojednou jevil vzorek šablony, kterou mně malíř

v pokoji před lety namaloval, ale která mi zatím vypadla z paměti, jsouc víc a více, vždy hustěji a tlustěji zastírána povlakem prachu a mouru z uhlí, sazemi z rozestouplých kamen a mraky tabákového dýmu. Čisťoučká vyhlédala kousek po kousku z obalu toho, jenž se na ni po léta byl ukládal, a skoro mi připadalo, jako by zeď oddychovala a malba jako by mi děkovala za tuto očišťující práci, za to, že jí vracím původní její svěžest a krásu.

Ó, půvabe fysické práce! Nemohl jsem dosti blahořečiti intelektuálnímu původci tohoto mého podniku, v duchu jsem podpisoval každé jeho slovo a umiňoval jsem si, že článek „Máje“ o intelligenci a fysické práci na vlastní útraty dám rozmnožiti, že budu choditi po Praze a rozdávati ten traktátek na potkání, každému, i lidem neznámým, a zvláště oněm, kdož marně podnikají všeliká léčení odtučňovací, po nichž seznávají v zoufalství, že jim zase deset nových kil na váze přibylo. Ano, pánové, zakuřte si pokoj, vytrhněte kachel z kamen, aby se zdi i stropy zanesly sazemi, a pak vzhůru, po mém příkladě vylezte na štafle a kartáčujte si malbu chlebem. Budete mít jak znova vymalováno, a když slezete, dejte se pečlivě zvážiti. Co pokoj, to znamená deset kil úbytku. A máte-li pokojů pět, budete na konec štíhlí jako mladé břízy. Ejhle, Kolumbovo vejce, rozťatý uzel gordický, nová, posud neznámá kapitola zdravovědy!

Avšak, po nějaké čtvrthodině, a pak čím dále víc a pronikavěji jsem cítil zvláštní účinek nezvyklé té práce fysické. Zdálo se mi, že mi lýtka opuchají; holeně jako by se mi odpoutávaly od kolen; kosti stehenní se rozbolavěly; kyčle se mi znenáhla vyvracely z kloubů; páteř se mi nezvyklým prohýbáním drobila; žebra jako by chtěla z kůže ven; obíral jsem se čtvrt hodiny stropem, při čemž arci hlava i krk se dostaly v polohu, v jaké jich pravidelně nenosívám, a když jsem pak chtěl hlavu zase narovnati, nešlo to. O rukách vůbec již jsem nemohl říci, jsou-li ještě zavěšeny na těle. Měl jsem pocit, jako by mně byly upadly a jako by teď jezdily jenom vlastní setrvačností a podivnou přitažlivostí po stropě. V prstech u nohou pociťoval jsem velice nepříjemnou a potom skoro již nesnesitelnou křeč. A ještě později celé tělo zkoprnělo a pozbyl jsem jasného vědomí, stojím-li posud na šteflích či na podlaze nebo na stropě. Celá moje „duševní dílna" točila se se mnou, až mne pojímala závrať.

Nevím, jak dlouho jsem tak pracoval, kolik hodin, ale náhle se ve mně probudila neskonalá touha, abych už zase byl dole, na pevné půdě, abych si sedl, tělu trochu odpočinul. I pokusil jsem se slézti — avšak tu jsem seznal, že svaly, které mne obyčejně poslouchávaly, vypověděly mi náhle službu, jsouce překonány svaly patrně jinými, které jsem nepomyšleně probudil k životu.

Usedl jsem tedy na štaflích, drže se křečovitě zbytkem sil svých, a zaúpěl jsem do hluboka prostoru pod sebou:

„Baruško!“

Na třetí zvolání Baruška se přihnala z kuchyně.

„Baruško, děvče zlaté, nemohla byste mne s té šibenice sundat? Já sám nemohu, jsem jako zdřevěnělý.“

Doznávám, že se o to Baruška upřímně a svědomitě pokoušela, ale marně. Prohlásila konečně, že bychom tak mohli spadnout oba a že bychom se jistě potloukli. Ale že prý před chvílí šel na půdu kominík, a že u sousedů je zřízenec plynárny, a pan domovník že právě reviduje lustry ve schodišti. Že by všechny ty pány zavolala...

Jenom jsem přikývl, pokud jsem hlavou vůbec hýbati mohl, a řečení pánové shromáždili se za chvíli v mé pracovně. Zároveň s sebou přinesli záchrannou plachtu. Baruška drcla do štaflí, já sletěl do roztažené plachty, a poněvadž jsem cvakal v zimnici všemi zuby, byl jsem uložen do postele.

Ležím beze hnutí, pohlížeje s hořkou výčitkou ke stropu, který je v rozměru pěti čtverečných metrů bílý, svátečně čistý, v ostatní rozloze však jako bota černý. Dívám se na stěnu při dveřích, proti oknu, jejíž patrona se skví

v původní kráse, kdežto zbývající tři stěny halí se posud jako v roucho smutečné.

Baruška mi občas podává půllitr s limonádou až k ústům, neboť sám nemohu rukou ani hnouti. Je mi tak, jako by celé tělo mé bylo na drobné kousky rozřezáno a rozštípáno, nebo jako by se skládalo ze samých kostek, jako „kotvová stavebnice“, tato půvabná dětská hračka, a mám dojem, že se při nejmenším hnutí rozsypu a že mne pak žádná věda lékařská nebo mechanická nedostane dohromady.

Dívám se na zdi, na strop, stenám bolestí a přemítám úzkostlivě: Kdo to za mne dodělá, pro Krista Ježíše, kdo to dodělá!

Ale nervy — nervy jsem si osvěžil. A přesvědčil jsem se, že nervy skutečně jsou. Hnul jsem kde kterým. Mám pocit, že jsou teď všechny zježeny a podobají se rýžovému kartáči. Jen dotknout se jich nesmím zatím.

Umiňuji si, že si na dokončení započaté práce ve své pracovně vypůjčím Březinovo patentní visuté lešení. Dívám se na to někdy, je to mnohem praktičtější nežli štafle, pohodlnější. Ale počkám s tím trochu.

Nár. Listy v listopadu 1905.

Svatý pokoj.

Z činnosti neunavného asekuračního agenta.

Pan Bonaventura Čočka nebyl zlý člověk. Ano, můžeme pověděti, že to byl člověk velmi dobrý. Ničeho se tak nebál, jako nedobré vůle. Jenom s každým dobře vyjít! Jen se s nikým nerozkmotřit! A nikomu nepřekážet!

Ano, nikomu nepřekážet. Tuhle moudrost životní nikdo mu nepověděl, nikde se o ní nedočetl. Měl ji sám ze sebe. Živýma, dobráckýma, trochu přimhouřenýma očima pozoroval svět, všechno jeho motání a kolotání, až jednoho dne vlastním zdravým pudem padl na velikou tu pravdu: jak by na světě někomu překážel, měl by po klidu.

Proto taky pan Bonaventura nechodil nikam do spolků a nikdy nikam nekandidoval. Neboť i toto pokušení přišlo naň jednoho dne. Seděl mezi vrstevníky v sousedské své hospodě

a pojednou se vytasili jeho přátelé, jako by se byli umluvili:

„Pane Čočko, budou volby do obce — jak pak, vy nic? Máte leta, máte své jisté, máte dům, čisté knihy, a taky trochu obecnímu hospodářství rozumíte. Hračkou vás prorazíme do sboru. Vemte to.“

Jen chvilenku trvalo příjemné šimrání z tohoto lichotivého návrhu, jenom na chvilenku bylo mu až horko, když pomyslil, že by mu skutečně velmi hezky slušelo, kdyby o něm říkali: pan obecní starší Čočka. Nebo dokonce pan městský radní Čočka! Ale brzy se pan Bonaventura vzpamatoval a zvítězil nad ďábelským pokušením:

„Ne, pánové, tohle ne. Pro mne to není. Chci mít pokoj.“

A do voleb míjel svoji milou hospodu, aby se přemlouvání neopakovalo. Teprve když bylo po všem a když uražení voličové zvolili do sboru jeho konkurenta Kadečku, oddechl si z hluboka a zas mezi přátele zapadl.

O něco později podrobil všechen svůj majetek jenerální revisi, a když shledal, že co má, stačí mu opravdu až nadomsrti, prodal závod, v němž se byl dost naplahočil, a uchýlil se v život soukromý.

Teď nebude nikomu překážet. Udělal místo a bude mít svatý pokoj.

Na někoho při tom nevzpomněl. Někdo panu Čočkovi přece ztrpčoval život.

To byl pan Makarius Štěnička. Muž, který rovněž nikomu neublížil, ale jehož zjev panu Čočkovi vždy pokazil celý den. Kdykoli se s ním setkal, zazněla z úst pana Makaria Štěničky stejná otázka:

„Ráčil jste se už rozhodnouti? Smím vás navštívit, abychom to dali na papír?“

Tu se tvář páně Čočkova pokryla trpným výrazem, jako by ho užírala nějaká vnitřní bolest, a skoro nevrle odpovídal:

„Později, později, pané Štěničko. Neuhánějte mne.“

Pan Štěnička byl akvisitérem pojišťovny na život „Abundancie“ a snažil se, aby pana Čočku získal pro svůj ústav.

Pan Čočka později nikdy se nemohl upamatovati, kterak se vlastně s Makariem Štěničkou seznámil. Bylo-li to kdysi ve vlaku na výletě nebo v hospodě, bylo-li to na tramvaji nebo o pohřbu. Zkoumával minulý svůj život, vracel se o pět, o deset let, připomínal si všechny význačnější chvíle, ale dospěl konečně naprostého přesvědčení, že jeho známost se Štěničkou nemá počátku, že ho nikdy neviděl poprvé, ale že ho Štěnička svojí dotěravou otázkou týrá „odjakživa“.

A konečně: snad, snad by se byl již dal

pohnouti, ale pan Štěnička nesmírně nešťastně s ním započal. V tom byla jeho „tragická vina".

„Podívejte se, vašnosti," řekl mu tehda po prvé — (jen kdy to bylo, kdy to bylo! marně se týral pan Čočka) — „nemůžete udělat nic lepšího. Pojistil jsem pana Kapouna — znal jste ho, pravda-li? — zaplatil čtyry lhůty, za rok umřel, vdova dostala pět tisíc. Pana Šejnohu jste neznal? Toho jsem pojistil, za dva roky si ho Pánbůh povolal, rodina dostala celý pojištěný kapitál na krejcar — osm tisíc. Pan Paštyka platil půldruhého roku, rozžehnal se, panička dostala pojištění a vdala se. Pan Komorous, privátník, měl hezké jmění, — všechno prohrál na burse. Bože, to štěstí, když za pět čtvrtí roku po pojištění zemřel a rodina od nás měla dvacet tisíc na dřevě. Zachránili dům a všechno. Taková jest ‚Abundancia'. Kdybyste umřel za půl roku — tady budou peníze."

A to byla osudná chyba páně Štěničkova, že panu Čočkovi vyprávěl jen o lidech, kteří se tak brzy rozžehnali se světem. Kdyby mu byl pověděl, že koho „Abundancia" pojistila, žil pak ještě třicet, čtyrycet, padesát let, byl by se pan Čočka odhodlal. Ale osudné lákadlo Štěničkovo mělo účinek právě opačný. Pan Čočka byl téměř pověrčivě přesvědčen, že by jeho pojištění mělo v zápětí brzkou smrt, a o to nestál. A čím dále pevněji se v něm ustalovalo mínění, že Štěnička pojišťuje ne na život, ale na

smrt. A pak již nemohl Štěničku ani vidět a každou jeho návštěvu skoro odstonal.

Tak to trvalo dvacet nebo pětadvacet let. Zatím hlava páně Čočkova zšedivěla, nachýlila se, dnové jeho se naplnili a jednoho pondělka, právě když byl dovršil šedesátý pátý rok života, skonal šťastnou, náhlou smrtí beze všech bolestí. Mrtvicí.

Bylo nepochybno, že zemřel. Ležel na prkně, chodili se na něj dívat, dali ho do rakve, zabednili, vynesli jej, pohřební vůz kodrcal s ním po dlažbě, mžilo při tom studeně, jako když jehlami bodá, a pan Čočka měl blahý pocit, že je v suchu, skoro v teple, a že má teď na vždycky svatý pokoj.

Na hřbitově ho uložili do hrobu, zasypali, a panu Čočkovi, ač nebylo nejmenší pochyby, že je v rakvi, ač to cítil sám, připadalo, že se vznáši duchem někde nesmírně vysoko a že se na to všechno dívá. A když tak prvni noc klidně usínal, vzpomněl už jen jako v mlhách, že ho tuhle protivný Štěnička pronásledovati nebude. A že ho vůbec už nic neznepokojí.

V tom se omýlil. Nepočítal sice dni a noci, ale tolik věděl, že tu neleži dlouho, když ho vzbudily nějaké dunivé rány, s počátku jako vzdálené, ale dunění blížilo se, údery pronikaly hloub a hloub, až pan Čočka vyhádal, že vedle něho vyhlubují nový hrob. Potom bylo den ticho, ale již nazejtří uslyšel nad sebou množ-

ství kročejů, modlení, zpěv, do nového hrobu byla spuštěna rakev, padala hlína a kamení, rachot se vzdaloval, vše utichlo.

„Zaplať Pánbůh!" řekl si pan Čočka. „Zas je pokoj."

Skutečně bylo ticho, až do půlnoci. Ale tu pojednou ozvalo se po boku páně Čočkově klepání na úzkou přehradu půdy, která oba hroby dělila.

„Kdo pak to ani v noci nedá pokoje!" zamumlal k sobě pan Čočka a tvářil se, jako by neslyšel.

Ale klepání se opakovalo, čím dále úsilněji, naléhavěji. Kdo se dobýval, byl patrně neodbyta.

Konečně se pan Čočka nezdržel a zvolal: „Koho to rarach bere! Tady má být svatý pokoj! Co chcete?"

„Moje úcta, račte odpustit, vašnosti, to jsem já," ozval se hlas, z něhož vyznívala radost neznámého, že se přece doklepal.

„Kdo je to, já?" tázal se nevrle pan Čočka, jemuž byl hlas nesmírně povědomý, ale za svět nemohl vzpomenouti, komu náleží.

„Vašnosti, já, Makarius Štěnička," zněla úslužná, zdvořilá odpověď.

V panu Čočkovi byla sice všechna krev dávno studená, ale teď v něm přímo zledovatěla. Tohoto setkání nenadál se.

„Člověče," zvolal žalostně, „co tu chcete?"

„I, já sem nechtěl," odpovídal Štěnička, „ale už se mne neptali, chci-li nebo ne. Šel jsem, a brzy po vás, ani měsíc to netrvalo. A jaké štěstí, že mne položili vedle vás. Snad vám budu moci posloužit. — Nahoře jste mi té provise nedopřál, ale teď snad uděláme obchůdek. Já totiž v posledním roce přijal ještě jednu agenturu, pro pojišťovnu z brusu novou, bez konkurence! Pojišťujeme impregnování nebožtíků, skoro za babku a dokonale — —"

„Co že pojišťujete?" volal pan Čočka všecek rozčilen, že slyší zas o pojištění.

„Vašnosti, nebožtíky. Impregnujeme je, aby jich červi nesežrali. Se zárukou na padesát let a poplatek dle krychlového obsahu, jednou pro vždy, vašnosti. Zaplatíte a máte navždy pokoj."

„A co když se nepojistím?" ptal se pan Čočka, taje dech.

„Pak vás červi snědí, a je po všem..."

Pan Čočka nabral dechu a volal k sousedu všecek rozhněván:

„Tedy poslouchejte, Štěničko zpropadený, já se na tu vaši impregnaci nepojistím! Chci mít svatý pokoj! Ať mne sežerou — to je nejjistější."

Byla to páně Čočkova poslední slova. Hned potom ucpal si uši poduškou, kterou měl pod hlavou, a obrátil se k sousedu zády.

Nár. Listy v lednu 1908.

Zakletí „Holanďané“.

Vypravování starého výhybkáře Voprátky.

Ve velké strážnici, tak zvané „ratejně“ nového obecního domu pražského, světili černou hodinku. V útulné té místnosti shromažďovali se všichni zřízenci obecní, pokud jich právě nikde nebylo třeba. A tak tedy, když nehořelo, když nikde neucházel plyn, když mrazem nepopraskalo potrubí vodovodu a když se nepotrhaly dráty elektrického vedení ať v povětří nebo pod zemí, bývalo v ratejně živo a hlučno.

Ale nejmilejší jim byla černá hodinka. Velikými okny padalo do prostoru dosti světla obloukových lamp z ulic nebo starodávného punčoškového osvětlení plynového, stíny osob se prodlužovaly, tančily po podlaze, ve velikém krbu praskala mohutná polena dubová (neboť uhlí se za onoho času prodávalo již jen v lékárnách a ústřední topení vodou neosvědčovalo

se) a všechny shromážděné ovládala znenáhla příjemná nálada lehkého mrazení.

Neboť o této černé hodince vypravovaly se historky ponuré, strašidelné, z šedé minulosti. Nejmladší byly tak ze století dvacátého. Ale mnozí pamětníci znali historky, události ze století devatenáctého. Měli je z úst dědů, pradědů, někdy taky prabab. A hrdinou dne byl, kdo přinesl věc nejstrašidelnější, při jehož vyprávění se kůže na těle srážela, vlasy vypadávaly.

Bylo to tak v prvé čtvrti století jedenadvacátého. Byl pondělek, a starý lampář Muřínoha bavil společnost, vypráděje jim o včerejším představení „Bludného Holanďana", které bylo pořádáno na obecní útraty pro nejširší obecenstvo, zadarmo. V těch dobách byla dvě taková představení za týden.

„To je vám šlakovitá historie, kamarádi. Vidíte zbouřené moře, blesky srší, hrom bije, vlny šplýchají až do hlediště, orkestr hraje v nepromokavých pláštích. V takové malé zátoce kolébá se plachetník, řekli byste, že se co nevidět o skály roztříští. Najednou blesk, hrom, a z kulis jako čert vyrazí jiná loď, zarejduje, zastaví v zátoce, jako by ji přikoval. A to je loď toho bludného Holanďana. A ten Holanďan je vlastně strašidlo. Pár set let už je zakletý, musí pořád rejdit po mořích celé zeměkoule. A ta loď je barabina ještě horší, než byla ona, na které Kolumbus vynalezl Ameriku, ale moře ji nechce. Ten Ho-

landan ji asekuroval u všech možných asekurací, prach a dynamit v ní vozil, chodili do skladišť jen s pochodněmi, bez patentních luceren — nevyletěla do povětří! Vrážel do jiných lodí, aby se tak sprovodil se světa, každou potopil až na dno mořské — jen jemu se nestalo nic. Navrtal do dna děr — voda tam nenatekla, loď plavala stále jak oříšek. Až konečně se do toho zakletého Holanďana zamiluje nevinná panna, dá kvinde milenci, takovému hezkému myslivci, vezme si to strašidlo — a teď teprv je Holanďan vysvobozen. Jeho koráb se rozpadne jak akciová škrobárna, moře to všechno pohltí — lidičky, jediná hrůza. Měl jsem vám vlasy jak hřebíky...“

Všechny posluchače mrazilo po těle, jen z kouta u krbu ozvalo se vytrysknutí z úst a hned potom úšklebný tenký smích.

„Hihi! Hrůza! To je laciná hrůza! Už to dávají po tisícáté, a ještě nikdo z nich se nepropad'. Ale já bych moh' vyprávět o hrůze! Já viděl takových zakletých Holanďanů dvanáct nebo patnáct, už ani nevím, kolik jich bylo. To byla hrůza! Celá Praha se třásla!“

Účastník Bludného Holanďana uražen se podíval do kouta, kdo jeho líčení hrůzy tak zlehčuje, ale několik hlasů ozvalo se:

„Jo, starý Voprátka! Ten ví věci! Ale ten jich taky pamatuje. Nikdo ani neví, jak je stár.“

A jiní hlasové pobízeli:

„Tak pojďte, tatíku, sedněte si mezi nás, vypravujte. — A tuhle si zavdejte. — A tuhle máte ještě viržinko, to jsem dědil po prastrejci — už je nedělají.“

Ozvalo se mlsné zamlaskání a hned potom klapot, jako když topůrky o podlahu bije.

To se blížil starý Voprátka.

Voprátka již nesloužil. Byl to starý pensista, který trčel v ratejně od rána do večera a pak se odbelhával do malé světničky vzadu ve dvoře, která mu byla nadosmrti vykázána jako vejminek.

Starý Voprátka byl vlastně „skládací“. Měl obě nohy dřevěné — proto ten klapot. Za starých časů ho třikrát zachvátil „ochranný rám“ elektriky a vzal mu tak na několikrát obě nohy. Voprátka od těch dob nepotřeboval ševce. O levou ruku přišel při stavbě devatenáctého mostu přes Vltavu za Bráníkem do Chuchle, o pravé oko při dostizích městské kavalerie na Letenské pláni. Měl za ně skleněné, černé, ač druhé, zdravé oko bylo zelené. Ale bylo to oko na obecní útraty, a Voprátka byl rád, že mu vůbec nějaké dali zasadit.

Za mladších, mužných let býval výhybkářem při pražské elektrice.

„Hihi!“ smál se tence Voprátka, zasedaje uprostřed. „Já vám povím o hrůze. Jen počkejte, co si přendám nohy. Mám to jak ženské botky, na přezouváni, ne ajnpalet. A když je tak

od rána nosím, zdá se mi, že mi nějak dřevění."

„Přezul" si nohy, vyňal skleněné oko, přetřel je kusem jirchy, kterou stále při sobě nosil, aby jasněji viděl, utáhl šroub levé ruky, napil se, sáhl po viržince, zapálil a mocně dýmaje začal:

„Ano, hoši, co pak víte vy. Ale my, co jsme byli při počátcích. — To vám jednou — no, na mou duši, ani nevím, je-li to sedmdesát anebo devadesát let. Ale bylo to tenkrát za nedlouho po vynalezení pásmové sazby na elektrice. — Ale kde pak byste o tom věděli. Tu vzal dávno čert, a měl ji vzít ještě před vynalezením. Víte, to tenkrát, když bylo něco hodně hloupého a nemoudrého, že to nechtěli nikde jinde ani zadarmo, něco, že by se tomu byli vysmáli ve Lhotě, — tak to vždycky „vynašli" naši páni. A pořád jimi rarach šil. Zavedli něco, chvíli to dělalo dobrotu, a když si každý navykl, jak to právě bylo zavedeno — bác, vymyslili a zavedli zas něco jiného, a víte, skoro pokaždé horšího. Jinde zaváděli novoty lepší, u nás pokaždé horší. Posílali je do světa, aby se podívali, jak to jinde dělají. „Jo, jo, povídali, my půjdeme do světa a uvidíme, že tam jsou chytřejší než my, co? Že zavádějí novoty dobré, co? Aby se nám pak doma vysmáli? Nikam nepůjdeme." No, nešli. Zavedli pásmovou sazbu, a vlastně nikdo nevěděl, proč. — Ale bylo zle. Lidé na-

dávali, noviny psaly, konduktoři z toho byli vrtohlaví, a sama ta pásma se nějak trhala. Když bylo nejhůř, svolali si poradu, koudel hořela. — A teď se vám stala věc náramná. Z té porady se nikdo nevrátil. A když sluha šel, aby se podíval, co páni tak dlouho dělají, — poradní síň prázdna — po správní radě ani památky. Jenom zapisovatel tam ležel nad protokolem jak omráčený, když ho vzpamatovali, nic nevěděl. — Obec chtěla vypsat odměnu na jejich vypátrání, ale oposice se opřela, že je škoda peněz, že se nová správní rada pořídí laciněji. Konečně šel jeden hlas, že je všechny vzal čert. No, jestli vzal, tak vzal. Čertu je to špás, ten se nemusel bát, že mu v pekle taky nějakou pásmovou sazbu zavedou. — Elektrika jezdila dál jako dřív, skoro líp než dřív, a pomalu se na pásmovou sazbu zapomnělo. Konduktoři to vzali do vlastní režie a jezdili za starých podmínek. — Ano, kamarádi, ale teď se stalo ještě něco! Když tak bylo po roce — někdy mezi novým rokem a třemi králi — rozestřela se vám po Praze mlha jak pytel. Poslední vozy tramky byly dávno v remizách, konduktoři dávno spočítali drobné, lehli, spali — celá Praha spala. Bila půlnoc. Najednou hukot jako zemětřesení, dlažba se třásla, vzduchem to svištělo, dráty vedení nad kolejemi jen drnčely. Mlha byla jako kaše, ale bylo slyšet a cítit, že to hřmí po kolejích tramvaje. Zvonec řinčel jako vzteklý,

lidé strachem padali, korouhvičky na věžích skřípaly, na zvonicích se rozhoupaly zvony, psi vyli, opozdilé automobily řičely jako hřebci, kočky na střechách vztekle mňoukaly, netopýři vyletovali z věží a padali na dlažbu a všechny veřejné hodiny v Praze šly nazpátek, u Fleků přestalo téci poslední pivo. — Trvalo to hodinu — jak uhodila první s půlnoci, ticho. A to se dělo po tři dny. — Pak byl pokoj, jenom lidé chodili po Praze jako bez hlavy, a nikdo nevěděl, kde bydlí. Pletli si ulice, čísla, poschodí, a koleje tramvajové byly jak přepáleny."

„Co to bylo?" přerušily hlasy poslouchajících starého Voprátku.

„Ano, co to bylo. Nikdo nevěděl. Komise, vyšetřování, všechny vozy v remizách v pořádku — povídám, nic nenašli. Po třech dnech byl pokoj."

„A už se to neobjevilo?"

„Ano, neobjevilo. Za rok, hoši, zas mezi novým rokem a třemi králi stejný špektákl. Jen že horší. Tenkrát se probořilo pět kanálů, spadlo třicet obloukových lamp a z elektrického vedení nad kolejemi byly do rána kudrlinky. Už bylo jisto, že je na tramvaji něco zakletého. Nikdo nešel z domu, ponocní zadali za propuštěnou. — A když se blížil třetí nový rok, zavolali si mě na radnici a povídají mi:

„Voprátko, vy jste starý, zkušený vejhybkář. Víte, co se děje, a že na tuhle věc musí

odborník. Rada se usnesla, že vám koupí nové rukavice a v případě zmrzačení vás zaopatří. Vložte se do toho, vypátrejte to. Takovéhle špektákle nemůžeme v Praze trpět! Právě před masopustem! Na konec by řekli, že nám tu straší."

„No, hoši, já byl na vojně, já byl veteránem, kuráž jsem měl. Vzal jsem svoje nářadí, jdu na trať. Se ženou jsem se přece rozžehnal, to se ví. A stojím na křižovatce před novým kriminálem na Spálené ulici. Víte, tam se člověku může nejmíň stát. — Dvanáctá bije — zdaleka, od Smíchova se ozve hukot, řinkot zvonce, a v mlze vidím jen žhavou lucernu. — Postavím se na koleje, zdvihnu terč, že kolej není volná, a zamávám červenou lucernou: stát! — A zastaví to! — Lidičky, třesu se vám jako vosyka, ale jdu blíž, a vidím salonní šedivý vagon, víte, v jakém jezdívala vždycky nebožka správní rada. Vagon plný lidí, koukám, — pro Krista pána, ona je to ta ztracená správní rada! — Vyskočím na peronek, vrazím dovnitř — a to snad jsem neměl dělat. „Dál!" zařval konduktor, jak viděl kolej volnou, a už se řítíme dál. — Jakživ na tu jízdu nezapomenu! Vagon letí jak zběsilý na náměstí Václavské, na Poříč, na konec Karlína, zpátky na Malou Stranu, kolem Strakovy akademie, do Holešovic, zpátky na Vinohrady, na Žižkov, k Národnímu, na Smíchov, k Červené zahradě, zpátky — křížem krážem,

po všech tratích, po všech kolejích. A konduktor — ale to nebyl náš konduktor, to byl čert, mává kolem sebe žhavýma kleštičkama, cvaky, cvaky! — tu chytí jednoho za nos, tu druhého za ucho, za bradu, za lalok — cvaky cvaky! — cvaká, jako by kupíroval obyčejné lístky, a řve při tom: „Pásmo! — Pásmo! — Pásmo!“ — A cvaká dál, ucho, brada, nos, lalok, palec, malík, co popadne, popadne, a ubozí pasažéři se svíjejí bolestí, krev se z nich řine, od žhavých klešti páchne lidské maso, jako by se škvařil hovězí lůj, a čert pořád řve: „Pásmo! — Pásmo! — Pásmo!“

„Všemu jsem teď rozuměl. Že celá správní rada zmizela, — to ji vzal ten čert, — a teď, vždycky ve výročí toho nového zavedení, vozil je po Praze a cvakal jim ta pásma do živého masa. A ještě od něho bylo hezké, že je vozil v tom salonním voze.“

„Ale podivná věc, ti ubozí pánové se tomu čertu ani nebránili, — no, kde by se taky ubránili — ale byli jako v jednom chuchvalci a třískali do někoho na podlaze vagonu pěstmi, štípali ho, kopali ho, rvali ho, a při tom už jen sípěli: „Tu máš, tu máš, za ten svůj vynález — pro tebe my tohle zkoušíme a máme zkoušet na věky věkoucí — tu máš, tu máš!“

„Víte, hoši, nepoznal jsem ho, kdo to byl — ale byl to ten, co tu pásmovou sazbu nejdříve

vymyslil a navrhl. Až se mi nad chudákem srdce svíralo. —“

„Tak jsem byl ze všeho přestrašen a zlekán, že jsem se krčil do kouta, aby čertovský konduktor nechytil žhavými kleštěmi taky moje ucho, a zapomněl jsem, co jsem vlastně chtěl udělat. Ale když se schylovalo k jedné s půlnoci, vzpamatoval jsem se a houknu na čerta:

„Ale teď dost! Podívej se na ty pány, jak jsi je zřídil! To snad postačí! Už je to třetí rok! Povídám, dost!“

„Považte si, potvora čert jenom na mne vycení zuby a cvaká a řve dál: „Pásmo! — Pásmo! — Pásmo!“

„Tak ty nepřestaneš,“ povídám si, a sáhnu do kapsy pláště, vytáhnu — kropáč se svěcenou vodou a povídám: „Ve jménu otce i syna i ducha svatého!“ — a kropím srdnatě pekelnou příšeru. — „Chlape,“ povídám, „u nás už po pásmové sazbě nikdo ani nehlesne, a ty ještě podle ní budeš jezdit?!“

„Po prvním zkropení čert zaječel, po druhém zařval, a když jsem ho zkropil po třetí, tu z něho syčela a kouřila se pára, jako bych lil na žhavou plotnu. Kleště mu vypadly, světlo ve vagoně shaslo, zvonec přestal řinčet. Ještě kousek to jde — strašlivý náraz, vagon se překotil, kdesi zakokrhal kohout — a ráno nás policajti našli na hromadě smetí u Libně — mě i všechny ty pasažéry. Kouzlo bylo zlomeno, za-

kletí zrušeno. — Přišel jsem při tom o sedm žeber, ale na klinice mně pak zasadili celuloidové. — A proto vám povídám, hoši: co pak jeden zakletý Holanďan! Ale já jich viděl dvanáct nebo patnáct — a to byla hrůza!“

Nár. Listy v lednu 1908.

Pověst o zakletém policajtu.

Bylo kolem vánoc roku 2007.

A tou dobou právě nastalo jakési znepokojení ve velikém, tak zvaném čtyřpatrovém domě o půlšestu poschodí proti budově hlavního poštovního ředitelství.

Průčelí domu toho bylo vyzdobeno všelikými nápisy. Hotel — Grand-restaurant — Kavárna — Pokoje pro soukromé společnosti — Salony pro svatební hostiny — a ještě několik jiných.

Starožitníky a horlitele za starou Prahu zajímal nejvíce nápis: Vystavěno roku 1907—08.

Stál tedy dům ten bez maloučka právě sto roků a pomaloučku přicházel do pěkných let. Pomaloučku. Neboť dům, jak známo, je v nejlepším věku, když je aspoň tři sta let stár. Ale poněvadž dům ten pocházel z doby, kdy byla Praha horečně přestavována a nastavována, náležel skoro k nejstarším, a „Stará Praha“ hlídala ho

jako oko v hlavě. S počátku pořádala vycházky do něho a prohlídky jeho prostor každé neděle, a pan architekt Herajn se zanícením přednášel o jeho pamětihodnostech a zajímavostech. Později byly vycházky dvakrát v témdni. Přednášky bývaly tu kratší. Potom přicházeli ctitelé starých památek ob den, a to již nebyli sami horlitelé za starou Prahu. Konečně býval památný dům naplněn denně, nebyl tu ani jediný člen „Staré Prahy" a nebylo již taky žádných přednášek.

Bylo tu však nesmírně výborné plzeňské pivo. Nejstarši pamětníci, které pro sešlost věkem nosili již na nosítkách anebo vozili v malých automobilech, rozpomínali se za vzácných jasných okamžiků, že taková plzenina bývala kdysi, před mnoha, mnoha desítiletími toliko u Šnellů na Menším městě pražském, u Pinkasů ve stínu Františkánského kláštera a kostela, u Donáta, u Ježíška na Spálené a ještě v několika plzeňských pivnicích jiných.

Klidně plynula léta, lidé tartasili pokaždé na Sylvestra jako blázni, řvali si navzájem gratulace do nového roku, opíjeli se a mnozí v tu noc dávali přednost policejním pryčnám před lůžkem domácím.

Schyloval se tedy rok 2007, a tu stalo se v řečeném velikém domě, který se kdysi v dávnověku nazýval „u Rajtknechtů", — povídám, tu se v domě tom stalo cosi podivného.

Přišel sklepař k tehdejšímu držiteli hotelu toho, Vendelínu Dobropánovi, — a byl to právě sklepař z oddělení „plzeňského" — a povídá:

„Pane principále, prosím o knížku. Já tu nebudu."

Vendelín Dobropán vyvalil oči. Povídá:

„Matýsku, co do vás vjelo? Přemáhá vás práce?"

„Práce mne nemrzí," Matýsek na to.

„Což se dost nenapijete ve svém podsvětí?"

„Napiju. Bodejť bych nepil, když je jako křen."

„Proč pak tedy?"

Ale nikdo to z Matýska nevytáhl, a Matýsek šel.

Pak byl sklepařem Josífek, ale Josífek to nevydržel ani čtrnáct dní — a šel taky.

Pak nastoupil sklepař Jakoubek, ale za týden požádal o knížku.

Teď toho měl Vendelín Dobropán právě dost a vzal Jakoubka do prádla. Zavedl ho k sobě do kabinetu a podrobil ho výslechu nejen křížovému, ale na dranc, až se Jakoubek potil. A když byl vyslýchán plné tři hodiny, padl před šéfem na kolena a zastenal:

„Milost, pane otče! Už ani nevím, co mluvím, a co bych ještě řekl. Tak tedy vězte — dole ve sklepích straší."

Stakramente, toho by se Vendelín Dobropán do smrti byl nenadál. Tou dobou totiž dávno

byla všechna strašidla zrušena, živnost strašidelná vůbec byla vymazána z rejstříku živností dovolených a povolených, nikomu již nedávána koncese na strašení, a když nakrásně kdysi kdesi nějaké opozdilé strašidlo chytili, dali je do sanatoria. Za tejden uteklo tam odtud každé strašidlo a do smrti se neukázalo.

A teď tohle!

Pan Dobropán zdvihl Jakoubka a zeptal se otcovsky:

„Jakoubku, kolik pak jste dnes už vypil?"

„Pane otče," naříkal Jakoubek, „vždyť já strachem ani nemohu! Myslil jsem si právě, že by to mohlo být od pití, byl jsem tuhle ondy na přednášce pana doktora Kabrhela, leju do sebe jen soďovku nebo bělovesskou „Idu" — nic naplat, jak uhodí dvanáctá, strašidlo je zde!"

„Kdo pak je to?" ptal se principál dobromyslně.

„Policajt, pane otče! Policajt!"

Ale teď toho měl pan Vendelín vrchovatě dost. Ještě aby taky policajti strašili, když zákon strašení stíhá... Ale vzpomněl si, že policie a zákon není tak docela totéž.

I přemýšlí chvíli a pak povídá:

„Jakoubku, nepustím vás. Musíte u nás zůstat. Kam by to vedlo, každý týden jiný sklepař! Beztoho si již hosté stýskají, že se to u nás nějak bryndá. Bodejť by ne. Každý z vás na-

táčí jinak, každý má jinou methodu. — Dneska tedy, Jakoubku, půjdu s vámi do sklepa, podívám se na to strašidlo. Jste spokojen?“

Váhal sice Jakoubek, ale konečně povolil. Když s ním bude starý, snad se mu nic nestane. S takovým zkušeným hotelierem nejsou žádné žerty.

Přepadla sice Jakoubka zimnice, když odbila jedenáctá noční a když táhlo na dvanáctou. Ale tu se ozvaly kroky, byl to sám pan Dobropán.

Dobře se navečeřel, pokuřoval si viržinku a hned si natočil z prostředního sudu. V prostředním je totiž vždy nejlepší.

Bijou hodiny — dvanáctá. Pokud bily, trval nějaký podivný průvan, jako by se cosi blížilo. Ale jak dobily, ztichlo to — a najednou se před oběma zjevil policajt. Nikdo nevěděl, z které chodby přišel. A bylo tu dole chodeb jako v labyrintě.

Jeho první slova byla:

„Ve jménu zákona!“

To mu zbylo ještě z časů služebních. A dodal:

„Já jsem policajt.“

„To vidím,“ řekl Vendelín Dobropán, trochu zaražen. Neboť strašidlo bylo v munduru, arci již poněkud sešlém a také staré módy. Mělo i píšťalu, i revolver s číslem 1938, mělo taky pobočnici, ale rzí trochu sežranou.

Nejžalostnější však byl chochol. Tak schlíplý a nějak vlhký, plesnivý a všecek od škůdné havěti ohlodaný.

„To vidím," opakoval Dobropán. „Ale co zde pohledávají?"

Když pan Dobropán mluvil s policajtem, vždycky onikal. Věděl ze „Starých pověstí a legend pražských", že není radno policajtům vykati.

„Straším," odpovídal smutně policajt. „Už sto let — chybí jen několik dnů. A nebudu-li do té doby vysvobozen, musím takhle chodit dalších sto let."

V panu Dobropánovi vzbudila se zvědavost. Sto let, pane, to není maličkost, ani pro policajta.

I povídá podivnému hosti:

„No, posaďte se u nás, tuhle na lavici — sem do sklepa nedávám fodely. Ale jen když je na čem sedět."

Policajt usedl, a zaznělo to, jako by paličkami uhodil. Masa na něm už mnoho nebylo. Ale jeho tvář se o poznání vyjasnila.

Pan Dobropán, zcela bezděky, tak po chvalném zvyku šenkýřském, sám se chopil sklenice a sám natočil z „prostředního", odfoukl pěnu, dotočil a podal policajtovi.

„Napijou se," pobízel, „právě bylo naraženo, a je jako křen. Sám z jiného nepiju."

Policajt sáhl vyzáblou rukou, tenkými prsty

po sklenici, a tvář jeho zas o poznání se rozjasnila.

Omočil rty, mlaskl jazykem, odtrhl však pohár a praví:

„Samec pivo, jen co pravda. Ale tak sousto něčeho teplého kdyby bylo. Jsem jako vykuchán...“

„Jakoubku, skočte nahoru k paní, ať vám dá papriku. Ale velkou, a žádné šláchoty do toho — že je pro mne.“

Za chvíli tu byl Jakoubek s paprikou a košíkem slaných rohlíků, večerních. Roku 2007 pekaři zas už pekli.

Jak policajt jedl, pan Dobropán ještě nikdy neviděl! Inu, straší-li někdo sto let, vytráví mu.

A když dojedl, přiložil policajt sklenici ke rtům. Ale to byl doušek! Něco takového Dobropán taky ještě jakživ neviděl. Sklenice zůstala prázdna. Jenom na svislých knírech strašidla visela hustá pěna jak bavlnka.

Beze slova Dobropán natočil podruhé a postavil sklenici vedle hostě.

„Ale pro boha jich prosím,“ řekl při tom, „povědí mně teď, jak oni k téhle kondici přišli?“

Policajt podíval se vpadlýma očima na hoteliera a řekl:

„Viržinku bych nemoh' dostat? Nehněvaj se...“

Hotelier podal milému strašidlu z vlastní zásoby, škrtl sirkou, zapálil mu, sobě taky, dotočil si a sedl. Teď tedy to zví.

„Jo," vzdychl si policajt, „člověk tak přijde k něčemu, ani neví jak. Jako já na příklad. To bylo právě před sto lety, byla tady v Praze taková lupičská banda odněkud z Polcka nebo z Ruska. Bydleli na Žižkově, pravým karakterem hlášeni nebyli, a jedli samou huspeninu. Chtěli v Praze loupit a krást, a nikdo z nás by na ně nebyl přišel, jen jeden domovník je vyplašil. A když je chytali, utekl jeden z nich semhle, do toho domu. Ten se tehda teprv stavěl. Pan Buldra ho stavěl, dej mu Pánbůh lehké odpočinutí, ten vůbec nastavěl po Praze domů. A ten lupič — a byl to raubrhauptman té roty, nějaký Vašinský — utekl semhle, do té novostavby. Tma zde bylo, nohy by tu byl polámal, kdo pak za ním poleze. Nechali ho jako tu, ale postavili před dům stráž. Tři dni tu hlídala, nikoho nenapadlo, že by tu nebyl, zatím on už dávno byl v Polcku, jel tam druhou třídou. — A čtvrtý den postavili sem na stráž mě. — A teď si považte, páni, nějak na mne zapomněli! Já tu stojím v těch syrových cihlách, leze mi to do všech kostí, čekám na vystřídání, nikdo nejde. Za tejden jsem z toho byl jak dřevěný. A pomaloučku jihlo, začala práce, přišli zedníci, nějak si mne nevšimli, nějaké prkno utrhli, já se někam propad, nade mnou to zasypali be-

tonem — zkrátka, zůstal jsem v tom. — No, nějak musíme všichni ze světa. Konečně ať. Je po sekatuře. — No ano. Ale já neměl pokoj. Přišla kolaudační komise, kouká, prohlíží, a pak že prý se tenhle trakt musí vybourat a udělat jinak. Dobrá. Já už byl dávno v limbu. Zedníci to rozházeli, mě odstrčili stranou, zaházeli, zaklenuli — ležel jsem dál. — Pak se přišlo na to, že nejsou kanály podle plánů, komise poručila zas kus domu rozházet, zas mne odšoupli, a teď už jsem nebyl v domě, pod střechou, ale dostal jsem se pod chodník! — Ani tam nebylo tak zle, ale netrvalo dlouho, a zas přerejpávali chodník a mě strčili dál do ulice, pod jízdní dráhu. — A Ježíši Kriste, teď to začalo. Teď jsem zkusil, co to je, když nemá tělo a duše pokoje. Konečně duše, na tu se u nás tak nehledí, ale tělo chtělo mít pokoj. Byl jsem všecek omlácen, taky do mne asi třikrát zakopli krumpáčem. Ale na tom nebylo dost. Kladli nový vodovod, ztejrali mě, hodili dál. Pak přišli na to, že dřív měla být stoka. Vytrhali vodovod, stavěli stoku. Pak zas vodovod. Pak vytrhali všechno a kladli plynovod. Ale pak přišli z elektrárny, vytrhali plynovod, položili kabel. Při tom zapomněli, že vyndali kabel telefonový, zas to rozházeli. — Vašnosti, vypovědět se to nedá! Tohle bylo rok od roku — sto let, vašnosti, považte si, sto let mě vykopávali, zakopávali, přehazovali s místa na místo, až jsem

se zas při jedné regulaci dostal pod základy tohohle domu. A bylo mně souzeno, že mám být za sto let vysvobozen — totiž eventuálně, jak jsem povídal. Když ne, tedy zas budu ležet sto let. A teď na sklonku tedy mně bylo dovoleno, abych strašil, nebo jinak by o mně nikdo nevěděl a nebyl bych vysvobozen. — Nehněvaj se, vašnosti, ale je-li tam ještě trochu té plzeniny — —"

Pan Dobropán ochotně natočil.

A když mu sklenici podával, a když policajt přihnul, aby pil, najednou tu u svatého Jindřicha bijí čtyři čtvrti a pak jedna — jen jedna, hodina s půlnoci!

Teď — myslil si Dobropán — strašidlo zmizí!

Nezmizelo. Pilo klidně dál, zažehlo si vyhaslou viržinku a vypadalo teď skoro vesele.

„No, co pak to?" divil se pan Vendelín. „Což mají přes čas? Hodina s půlnoci odbila. Nevrátěj se do podzemí?"

„Vašnosti, nevrátím," odpověděl policajt vesele a spokojeně. „Aby vám to Pánbůh zaplatil, vy jste mne vysvobodil! Že jste mě pobíd', abych sed', že jste mně nalil — tím jste mě vysvobodil. — Na tři ty sklepáky jsem přišel, každý se zděsil, švihl sebou leknutím, a když se vzpamatoval, vzal do zaječích — nikoho ani nenapadlo, aby řek': Zavdejte si! — Až oni! A to je moje vysvobození, tak to bylo v tem-

notách dole ustanoveno. Teď půjdu na direkci, abych se odmeldoval, a hned si zadám do pense. Jestli mi do služby započítají taky těch sto let, co jsem tu ležel, nevím, jak tu pensi utratím. — No, budu chodit k nim, vašnosti, pivko je tu nóbl. Až teď vypiju ještě jednu, mají tu ve sklepě ode mne pokoj."

Pan Dobropán rád natočil a dokonce policajtovi přifukl. Měl historii pro hosty, jako žádný restauratér v Praze.

A Jakoubek svou výpověď odvolal, to se ví. Neboť nebožtík policajt nechodil pak už do sklepa, ale nahoru do výčepu. Ve výčepu totiž byla „plzeň" o krejcar lacinější než v restaurační jídelně. A krom toho byl policajt prostý, skromný muž a nerad se „míchal mezi pány".

Nár. Listy v únoru 1908.

„Sherlockové Holmesové.“

— **„Z bývalého bytu Wasiňského.** Z bytu Wasiňského, který pod jménem chemika Elsnerowicze ubytoval se v Libušině ul. v Žižkově, odstěhován byl těchto dnů nábytek a byt nově upraven. Když bylo však zatopeno v kamnech, vyrazil z nich kouř. Přivolaný kamnář, pátrající po závadě, nalezl v kamnech skryté další lupičské nástroje Wasiňského, páčidla, pilníky a p. Nástroje byly dopraveny do bezpečnostního oddělení polic. ředitelství.“

Novinářská zpráva z posledních dnův.*

Pan policejní president seděl ve své komnatě, a sotva že mu hlava vyčnívala ze zátopy časopisů všemožných formátů a všemožného vyznání politického.

Chápal se jednoho po druhém a pronikavé zraky jeho nevšímaly si tentokráte ani úvodních článků, ani referátů z parlamentu, ani volebních provolání, ale pátraly jen po rubrice lokální a v té zas hledaly zprávy delší nebo kratší, více méně stručné anebo více méně rozbředlé a rozšlapané, — zprávy a zprávičky, které podřízení

* Wasiňský byl mezinárodní taškář, kterýž s tovaryši svými o vánocích r. 1907 hodlal vyloupiti klenotnický krám v Jindřišské ulici a na útěku před stíhateli zastřelil dozorce vězňů, kterýž jej chtěl zadržeti.

úředníci policejní přečetli hned z rána v potu tváří svých a modrými tužkami zaškrtali pro nejvyššího pána a náčelníka svého.

Pan president četl, hltal, polykal věty, řádky a celé odstavce, div se nezadávil, ale pokaždé mrštil číslem stranou a jen zuby zaskřípěl. Chopil se listu jiného, pozřel další lokálku, a zas letěl časopis za všemi předešlými.

Líce páně presidentovy rudly, oči vylézaly z jamek, na čele perlil se mu pot a ruce čím dále nervosněji se chvěly.

Konečně nebylo divu. Týden již trvala ta štvanice, a zprávy všech časopisů vyznívaly stejně:

„Po pachatelích musejní krádeže posud není ani stopy. Konečně by nikomu z nás nezáleželo ani na pachatelích, avšak není také stopy po ukradených třech faraonech. Ano, chlouba našeho musea, tři faraonové nejstarších, posud známých dynastií, tři všemocní vládci starého Egypta, kteří seděli na trůně asi před čtyřmi až pěti tisíci lety — tyto tři mumie, na něž se do našeho musea chodila dívat celá Evropa, které nám záviděla nejslavnější musea světová — tyto tři poklady jsou pryč, tytam. S nimi, jak známo, zmizely i všechny tři sarkofágy, v nichž faraonové v pestrých rakvích svých byli spočívali. Uvážíme-li, že každý ten kamenný sarkofág vážil nejméně dvacet metrických centů,

je na bíledni, že krádež sotva spáchal člověk jediný, a je na snadě domněnka, že byli nejméně dva — možno, že i více. Kterak takováto expedice mohla uniknouti osvědčenému bystrozraku policie, která jindy sebere každého malého dráteníčka, je skutečně nepochopitelno — —"

Pan president, kdykoli dospěl k podobnému závěrku, jen zuřivě zafuněl, někdy taky odplivl. Pořád mu vyčítají ty malé dráteníky! No, konečně — —

Pan president náhle zazvonil.

Vstoupil pan kancelista Louskáček, jehož místo bylo ve světnici, kterou se k panu presidentovi vcházelo.

„Louskáček, doběhnou dolů, k panu přednostovi byró šestadevadesátého, že mu vzkazuju, aby nařídil, aby aspoň čtrnáct dní nebyl aretován žádný dráteník, hlavně žadný malý. — Jak se někde ňáký dráteník objeví, ať se post obrátí na druhou stranu, aby ho ani neviděl. Rozuměli?"

„K službám, pane dvorní rado."

Louskáček zmizel.

„Aspoň s tímhle bude pokoj!" zavrčel pan president.

Časopisy lítaly dál na hromadu, nakvašenost páně presidentova dosáhla již nejkrajnějších mezí.

Zatracení faraoni!

Pročpak je vlastně z toho Egypta vyvážejí! Proč jich tam nenechají! Ještě taky faraony aby policie hlídala!

Pan president zazvonil podruhé. Dvéře vrzly.

„Louskáček! Je tady vrchní tajný?"

„Čeká, až ho pan dvorní rada předpustí."

„Ať vejde."

Vstoupila postava s podezíravýma očima, z nichž pravé bylo zelené a levé rezavé, s netopýřima ušima a s pohyblivým, čenichavým nosem.

„Je něco nového, Ryse?"

„Ráčíte-li dovolit, je."

„Bez okolků! Co jste vypátrali?"

„Byt zlodějů, kteří spáchali krádež v museu."

Pan president visel očima na ústech vrchního tajného.

„Kde pak?"

„Na Žižkově."

„Zatkli jste je?"

„Nezatkli, ráčíte-li dovolit."

„Proč, u všech čertů!" udeřil pan president do stolu.

„Ráčíte-li dovolit, pachatelé dávno zmizeli."

„Utekli?"

„Zdá se. Je zjištěno, že hned po prvním poplachu v novinách tři podezřelí lidé odjeli rychlíkem společnosti státní dráhy. Byli pozorováni, když kupovali jízdní lístky."

„Proč nebyli zadržáni?“

„Ráčíte-li dovolit, kupovali si lístky druhé třídy. Toho si nemůže každý zloděj dopřát. Pasažérů třetí třídy zatkli jsme sedmapadesát, ale všechny jsme zas museli pustit. Byli nezávadní, bohužel.“

Pan president se zamyslil. Po delším hloubání otázal se:

„Bylo prázdné hnízdo prohlédnuto?“

„Ráčíte-li dovolit, bylo.“

„Dokonale prohlédnuto?“

„Co nejdokonaleji, ráčíte-li dovolit.“

„Vše prošťouráno? Na ruby obráceno? — aby zas nebyla taková ostuda jako s těmi kamny na Žižkově?!“

Náčelník tajných zamžoural očima a podrbal se prudce za pravým uchem, jako by ho tam náhle bylo cosi zasvrbělo. Slyšel nerad o žižkovských kamnech. Ale poníženě odpověděl:

„Ani myší díra nám neušla. Do čeho jsme nemohli, na to jsme vzali Röntgena.“

Pan president otázal se:

„Bylo něco nalezeno?“

„Nic, bohužel. V kamnech toliko nějaké spálené papíry.“

„Bylo v brlohu ještě něco?“

„Nic jiného než klavír staré fasony, asi tři metry dlouhý, dva metry široký.“

„Podívali jste se do něho?“

„Nepodívali.“

„Proč nepodívali?“

„Byl zamčen, a nebyl u něho klíček. Ostatně — klavír — —“

„Co se s ním stalo?“

„Byl prodán. Domácí naléhal, aby se byt co nejdříve vyprázdnil, aby ho mohl zas nějaké solidné partaji pronajmout.“

„A kde je klavír teď?“

„Ráčíte-li dovolit, koupil ho nějaký vetešník. Ani jsme se neptali na jméno — —“

V tom okamžiku bylo na dvéře komnaty uctivě zaklepáno. Klepal to pan kancelista Louskáček.

„No, proč pak nás vytrhujou? Co pak je?“

„Pane dvorní rado — je zde jakýsi vetešník, Isidor Afterduft, má prý nějaké sdělení stran té krádeže —“

„Ještě taky takové návštěvy! Co pak ten o tom ví!“ pronesl nevrle pan president. „Ať vejde.“

Do svatyně vplížila se shrbená postava.

„Nesete nám — —?“

„Nenesu, milostivý pane! Kdo pak by to unesl! Já sám na to musel vzít šest nakladačů od špeditéra, abych to dostal do magacínu.“

„Nač?“

„Na ten klavír, milostivý pane.“

„Na jaký klavír?“

„No, na ten ze Žižkova, co jsem tam koupil po těch pánech, kteří odjeli z Prahy.“

„A proč nám to povídáte?“

„Milostivý pane, já ho koupil na zdařbůh, unkšaut, jak se říká, myslel jsem si: no, aspoň za futrál přijdeš na své peníze. Já už koupil klavírů, že neměly ani klaviaturu, ani mechaniku, ale přece jsem přišel pokaždé na své peníze...“

„Co je nám do toho? Dál — dál!“

„Já ho musel koupit unkšaut, milosti, protože se nedal otevřít, nebyl u něho klíček. Ale já mám doma tisíc klíčů a klíčků, tak se mi jeden z nich právě hodil. — Otevru klavír — no, a nemýlil jsem se: byl vykuchán, mechanika pryč!“

„Byl prázdný?“ otázal se pan president.

„O, nebyl prázdný, milosti! Kontrér — byl plný — dyť jsem povídal, že jsem na to musil vzít šest lidí od špeditéra.“

„A co pak tam tedy bylo, ke všem čertům!“ zvolal nevrle i naléhavě pan president, „když byla mechanika vykuchána?“

„Milostpane, neráčej se horšit — já za to nemohu, já to tam nedal, so war ich léb', nedal! — no, co tam bylo! Ti tři ukradení faraonové z musea tam byli, v tom fortepiáně, i s těmi sarkofágy — ale ono je to taky fortepiáno, milostivý pane, jako Behemot! — No, milostivý pane, já doufám, že přijdu na své peníze, vždyť je na vrácení těch

faraonů vypsána odměna pěti tisíc korun! Dobře jsem koupil — a do smrti se budu vděčně modlit k Bohu všemohoucímu, že u toho fortepiána nebyl žádný klíček, a že se do něho přede mnou nepodíval nikdo jiný...“

Nár. Listy v květnu a červnu 18

Entreprise des pompes funebres.

(Ze zápisků redaktora malého feuilletonu.)

I.

Druhá hodina dunivě se chvěje tichou, zmlklou nocí nad městem, jež pohříženo v hluboký spánek. S pěti věží dolehají ke mně truchlivé ty zvuky, údery kladiv hodinových se střídají v krátkých přestávkách, jako úmyslně, jako by jedny druhým dopřávaly času. Zvuky různé, vyšší i hlubší, ale mrtvým tím tichem zní všechny tak truchlivě, táhle, jako smutná hrana.

Teď dobily poslední hodiny, ale zvuk ještě se chvěje jarní nocí, vniká do světnice otevřeným oknem, naplňuje mi sluch, hučí mi v hlavě, roztřásá každou čivu.

Mrazí mne ve všech údech, povstávám, abych zavřel okno. Oh, běda, všechny údy jako zdřevěnělé — sotva jimi vládnu. Lehkověrně spo-

---

* Vyslov: Antrpríz de pomp fynébr (franc.) = ústav neboli podnik pro výpravu pohřbů.

lehl jsem se na kalendář, který hlásá jaro — ale kde jest jaro! Je to zaniklá, vypěná, všemi větry rozvátá píseň minulosti. Již není žádného jara.

Nebo — pochází snad zkoprnění z trudné práce, kterou jsem právě konal?

Podíval jsem se na skupinu před sebou a věru si připadám jako omyvač mrtvol — ba skoro jako jejich kat, jako vrah. Zdá se mi, že jsem skutečně spoluvinníkem a že mám krvavý podíl na všech těch zmařených životech.

Tu leží, smrtelně bledé, papírově bílé, — nehybné, ztrnulé. Mrtvoly. Zdá se mi, jako by se snažily pozdvihnouti hlavy, jako by se chtěly vrátiti do života, avšak není jim pomoci. Jsou to samí nebožtíci a byli to již nebožtíci, než se mi dostali do rukou. Marné všechno namáhání, nikdo jich nevzkřísí. Vykonal jsem jen poslední útrpnou práci, uložil jsem je ku věčnému odpočinku, k němuž byli odsouzeni svými původci.

Třicet kusů jsem si jich určil na dnešní večer a právě jsem odložil třicátý, nakresliv na něj silnou modrou tužkou osudné kolečko, kteréž znamená vlastně křížek, smrt. V tom spočívá moje spoluvina. Avšak já si omývám ruce. Já nevraždil, — nikoli, ke mně již byla zavlečena těla mrtvá, bez krve, bez dechu. Konám jen práci hrobnickou.

Jsou to „feuilletonky". Oh, strastiplná hodino! Když mne ředitel „Severní záře" učinil

redaktorem třizlatkového večerního feuilletonu, netušil, jaký smutný úřad mi ukládá. Smrt řádí na bojišti, řádí v denních zprávách, v „soudní síni" — její žertvou se vyplňuje i zadní strana insertní. Avšak, jakkoli jsou to všecko zjevy trudné, — co příšernosti proti nim jest uloženo v těch listech papíru rozličného formátu, popsaných rozmanitým inkoustem, pokrytých všelikým — a žel! zdrcující většinou velmi hanebným písmem!

Jest pravda, také jindy se v povídkách a novelkách stonalo a umíralo. Ale byly to smrti krásné, skoro povznášející. A bylo jich celkem tak málo. Končívaly ty povídky smírně, výhledem v jasnější budoucnost, nadějí nebo také odříkáním. Budiž. — Hrdinům neb hrdinkám pukávalo srdce. Ovšem praví lékaři, že taková smrt je nesmyslem, že srdce nepuká. Ale jisté jest, že ani tento způsob smrti není posud nadobro zrušen. Viděli jsme to posledně v „Ekvinokcích".* Pravda, tam vyslovuje pan farář, že „jí puklo srdce", a to ho omlouvá, neboť farář není doktorem.

Avšak bývala také mrtvice. A to je věru smrt krásná. Prosívám Boha, až mne s tohoto světa povolá, aby na mne dopustil mrtvici. Jenom ne dlouhé umírání. Prudkou, krátkou nemoc, na týden, na dva, nebo mrtvici.

---

* Ekvinokce, drama Vojnovičovo. Hráno v Nár. divadle poprvé v únoru 1897.

Arcif, červ člověk nemůže o své smrti rozhodovati, nemůže si předpisovati. Jen sebevrazi tak činí — a všichni říkáme, jak je to zavržitelné.

Ale autoři těchto sešitků, těchto drobných povídek, určených pro „feuilletonky", mají přece v moci, jak své figury sprovodit ze světa! A nikde není psáno, že je musí zabíti. Pravda, mnoho lidí kolkolem umírá a všichni půjdeme touž cestou, ale zatím jsme živi a těšíme se ještě na úsměv zítřejšího rána, máme všeliké naděje, doufáme v obraty svých osudů, v jisté události radostné, byť i nikdy se neuskutečnily.

Ale v těchto papírech řádí smrt — hrozná, nelítostná smrt, kterouž předcházejí dlouhé, vleklé nemoci, až nechápu, kterak se do těch krátkých feuilletonků vejdou.

Čtu denně, po dvacíti, po třiceti „kusech", a pathologická ta nálada z nich čišící obestírá mne vždy silněji, neodolatelněji, a vzbudila ve mně divnou, myslím že také chorobnou choutku: statistiku úmrtnosti těchto papírových existencí a její příčiny.

Je to hříčka, řeknete. Budiž — snad se z ní zase vystůňu. Mohou-li se sbírati poštovní známky, pohlednice, staré grošáky, zakouřené špičky a jiné relikvie — dovoltež redaktoru „feuilletonků", aby si pořídil sbírku smrtí. A ta police s přihradami, do nichž ukládám nešťastné mrtvoly předčasně zahynulých, vypadá věru jak učiněný hřbitov.

Hle, toto oddělení nejvíce naplněné jest posledním odpočinkem hrdin a hrdinek, kteří skonali tuberkulosou. Nevím, jestli původci těchto obětí všichni studují nebo studovali medicinu. Ale z všelikých příznaků a zejména z posledních okamžiků některých příslušných nebožtíků soudím, že nikoli.

Padesát sedm jich tu leží. Prozatím. Padesát sedm lidí vesměs mladých, obojího pohlaví. Bedlivě, svědomitě jsem pročetl utrpení všech a při mnohých jsem naprosto nechápal, proč musili zemříti. Ještě v prvních řádcích byli zdrávi, ale náhle na druhé neb třetí straně propukla nemoc plnou silou, — a marná jest všechna pomoc lékařská; pomoc hmotná, která by je byla zachránila, přichází pravidelně pozdě.

Ještě nechápete, proč vlastně se rozstonal, a již jeho „na kost vyhublá ruka vztahuje se posledně, aby stiskla ruku přítelovu" — „aby se dotkla kučeravé hlavy dítěte" — „aby se chopila a k ústům donesla obraz drahé bytosti"; její „bílá, průsvitná dlaň, pokrytá studeným potem, hrouží se v drsnou ruku vrátivšího se kajícího milence neb muže", kterýž utekl, aniž vám jasno, z jaké příčiny, nebo „hladí tvář stařičké matky, jíž byla jedinou podporou". Ústa „chtějí mluviti, ale nedostává se jim síly, hlasu; jen několik krůpějí krve se objeví na rtech..."

Ale než jste dospěli k tomuto konci, co vzdechů vám zkormoutilo mysl, co slz bylo pro-

lito, co vražedného kašle vám rvalo uši. A čich váš postihuje zápach karbolky....

Jaké útrapy, jaká muka!...

Soudím, že autoři těchto souchotinářských povídek chvějí se nesmírnou obavou, aby nějaký doktor Koch přece konečně nevynašel naprosto spolehlivý prostředek proti vražedné té nemoci, nějaký neselhávající tuberkulin, který by je připravil o závěrečné efekty, o tu „líceň“, na niž si tolik zakládají, o ten „chorobopis“. Musili by se naučiti na jinou nemoc — a která pak je tak probrána, prozkoumána, osvědčena, jako tuberkule? Vždyť už ta proslulá „kameliová dáma“ tak zdařile umírá, v románě, v dramatě, v opeře!

II.

Odcházím z toho prvního smutného oddělení hřbitovního — z onoho, jež nelítostná smrt zásobuje nejhojněji a téměř hravě, abych tak řekl. Padesát sedm mrtvol, padesát sedm hrobů otevřených, nezasypaných — vlastně jediná veliká šachta, z níž svítí mrtvolně bledý papír. A pozoruji zvláštní zjev: ani ten odporný hmyz, který kolkolem ničeho neušetří, kterému nic není svato, aby toho nepokálel mastným, lepkavým trusem svým — ani ty mouchy neodvažují se vlétnouti do přihrady, v níž každý list, každý řádek je nasycen baccily tuberkulovými. Praví se o mouchách, že rozšiřují nákazu, že ji roznášejí svými sosáky, jež drze a všetečně ponořují v mršiny všeho druhu, samy jsouce obrněny proti nákaze, jejímiž prostředníky jsou. Nikoli: budu-li zachvácen vražednou tou nemocí, m o j e mouchy jsou zcela nevinny tou záhubou. Skočí na mne přímo z těch papírů, a věru se mi zdá, že v jistých okamžicích pociťuji už první její příznaky. Není divu, ale nad pomyšlení je smutno, že se tak stanu obětí svého povolání.

Uvrhl jsem do šachty souchotináře padesátého osmého a vleku těžce nohy za sebou, ubírám se dále.

Hle, oddělení matek. Chtěl jsem je s počátku vkládati do příslušných oddílů, dle té či oné nemoci, kterou scházejí se světa, ale brzy jsem seznal, že tu třeba pohřebiště zvláštního a že toto oddělení bude snad někdy nevyčerpatelným, ale zároveň velmi záhadným pramenem studia některého vynikajícího diagnostika.

Neboť právě při těchto umírajících matkách jest nesmírně obtížno stanoviti diagnosu, rozpoznání nemoci. Nepokusili se o to ani sami autoři, kteří v případech, zařaděných v oddělení první, nebyli v žádných rozpacích a téměř hravě řešili rozklad svých hrdin a hrdinek.

Ze stohu papíru, počítajícího na sta rukopisů, který tu přede mnou nakupen, uložil jsem v tuto druhou přihradu až posud dvacet a devět matek, zahynuvších v posledních řádcích feuilletonků.

Zkoumal jsem pečlivě, naslouchal jsem jejich dechu, sahal jsem jim na srdce, tiskl jsem jejich tepny, vše z obavy, abych nebyl uveden v omyl smrtí zdánlivou — neboť pohrobení v takovém případě jest mně myšlenkou nejstrašlivější — ale pak s dobrým svědomím ukládal jsem je do společné šachty. Jsou mrtvy a neprobudí se již. Jejich autoři tomu tak chtěli.

Ostatně uvádí R. E. Jamot, že ve smrt zdánlivou upadají osoby jen mladé.

Ale nemoc? Fysiologické příčiny jejich smrti? Ačkoliv laik, přece četl jsem již dosti o příčinách smrti, viděl mnoho životů hynoucích, ale ani jediný případ ze skutečnosti se mi nesrovnává s těmito skony novelistickými.

Dvacet devět drahých životů! A ty matky ubohé ve mnohých případech umírají nevčas. Právě když by měly žíti dále, pro syny, pro dcery, pro zetě a snachy.

Studuje syn v Praze a je darebákem, jak se samo rozumí (v tom feuilletonku). Nestuduje totiž. Flámuje, ludračí, podniká vše, aby si uhnal nemoc. Zdaří se mu to. List cizí rukou psaný (obyčejně list kvartýrské) oznamuje to dobré matce venkovské. Přijíždí do Prahy, aby syna ošetřovala. Ach — oddychuje si čtenář — nyní nastane obrat. Matka syna vyléčí, jeho srdce vzpamatuje se, dareba se polepší, dostuduje a splatí matce vše, co pro něj učinila. Vždyť právě prodala poslední tele, aby měla na léky, zbavila se památného zlatého peníze, děděného po sto let v rodině, vybrala ze záložny poslední úspory, — ach, prodala i svůj výměnek, ubohá!

Zdá se skutečně, že se syn pozdravuje; matka bdí dnem i nocí u jeho lůžka; doufáte, že syn se sebere, že dohoní zanedbané studie, podstoupí zkoušky, aby pak mohl starati se o ma-

tičku. V životě tak nebývá, ale v novelkách se to psává.

Bohužel, stane se jinak. Syn se zotavuje, ale než nadobro povstal s lůžka, umírá před ním matka, vzdálená své rodné vesničky, své chaloupky, svého drahého kostelíčka, svého hřbitůvku, v jehož posvátné zemi odpočívá její dobrý nebožtík muž, a jest uložena v cizí, chladnou, nehostinnou zemi hřbitova volšanského, dokonce ve společné šachtě.

Co ji zahubilo? Mrtvice? Nikoli! Ani marasmus to nebyl, ani souchotě. Nemohl to být ani zármutek nad synem, neboť právě v posledních dnech okřívalo srdce její, vidouc patrnou u něho nápravu i na zdraví, i v mysli. Ani náhlá radost nebyla to, nevyhrála nic.

Nuže, tážete se, proč musila sejíti?

Zdá se, že autor nemohl jinak. Neboť když ji zbavil posledního telete, vkladní knížky záloženské, zlatého peníze, výměnku — co měla ubohá stařenka ve světě počíti?! Nezbývá nic než hrob. Ten ludrácký, nemocí napravený syn probije se nějak životem, ač neklesne-li zase ve staré neřesti.

Věru, pojímala mne lítost neskonalá, když jsem ji ukládal k věčnému odpočinku.

Jiná matka.

Syn také studuje. Vůbec všichni synové v těchto krátkých novelkách studují a vždycky mizerně. Je to nespotřebovatelný, nezmarný hrdi-

na povídkový, tento studující syn, strašlivý ničema, který zdravou šťávu venkova ve svých žilách otravuje velkoměstským utrejchem. Již tolik figur se z něho vysoustruhovalo, vyřezalo, uplácalo, nakreslilo, namalovalo, do silhuety vystříhalo, plasticky vytvořilo, psychologicky probralo, napjalo i vypjalo, podlepilo a na špalíčky nalepilo, transparentně upravilo — a přece ho neubývá.

Pán Ježíš nakrmil dvěma rybičkami zástupy, pěti chleby tisíce lidí!

Tento špatný student — bohužel — bude nám také ještě hodně dlouho ležeti v žaludku. Není nám pomoci!

Nuže, také nedostudoval. Uchytil se kdesi konečně, pořídil si známost, chce se ženiti. Oznamuje to matce. Matka nechce o ženitbě ani slyšet, o nevěstě vědět, nechce ji viděti. Ale na konec ji pan farář obměkčí, i svolí stařenka, aby ji snoubenci navštívili. Ačkoli syn darebák, přece mu běží o mateřské požehnání. Namanou se tu a tam takové dobré rysy. Patrno, že ani autoři těchto hrobařských povídek nejsou nadobro zkaženi.

Přijedou do vísky — ejhle, nevěsta učiní na matku nesmírně dobrý dojem. Je to skutečně dívka dobrá, nevinná jak lilie, Bůh ví, proč si toho hříšníka oblíbila. Chce se vdáti, řeknete. Arci. Tak ona si luští svoji ženskou otázku. Jaké pak dlouhé „protesty“ proti nadvládě

mužské. Z ní mluví nezkažená ještě ženská přirozenost.

Matka již nemá námitek; dobrá duše ženská, která chce jejího syna provázeti životem a býti jeho andělem strážným, smíří ji se vším. Dívá se nevěstě do tváře a z nevinných těch očí smějí se na ni už její vnoučata. Arci, chtěla míti syna doktorem, profesorem, nu ano; ale když jí řekl, že je už mundantem u advokáta, spokojila se. Kdo má takové divné jméno, je patrně také pánem. A tedy žehná oběma mladým lidem, oběma již říká „děti“.

Ale tu náhle — čtenář věru neví, jak to přikvačilo — zachvěje se stará matka, dostane horečku, tři dny stůně, a přes pečlivé ošetřování nevěstino klidně umírá, s úsměvem na rtech polo žalným, polo radostným, ještě posledně žehnajíc synu i milence jeho, a usíná. „Smíření v srdci, smíření na tváři,“ končí autor.

„Nač skonala?“ táže se starosta obecní.

A autor odpovídá: „Nikdo ve vesničce nemohl mu pověděti.“

Ba, myslím, že by mu to nepověděli ani v pražské všeobecné nemocnici. Prozkoumali tam sice mnohou nemoc, ale klinika na nemoci románové a novellové pořád ještě není zřízena. Pro tento obor nehabilitoval se ještě žádný lékař, nezařídil se žádný specialista.

A tak umírají mně ty nešťastné matky v rukou, vždy na posledním lístku rukopisu, až se mi

prsty chvějí. Umírají, ať je potká co radostného nebo žalostného. Umírají nad ztracenými, ale také nad nalezenými syny. Umírají nad dcerami pokleslými, ale také nad oněmi, jimž kynou šťastné vdavky. Umírají v zimě i v létě, umírají v chudobě nebo také v blahobytu.

Pochoval jsem jich do toho „mateřského" oddělení již dvacet devět, ale obávám se, že nejsem hotov s prací svojí a že ještě mnoho sirotků budu provázeti ku předčasným těm hrobům matek.

*

Vytrhl jsem se a kráčím dále. Naplňuje-li mysl moji při pohledu na prvá dvě oddělení žal a smutek nad neuprositelnou smrtí — v oddělení třetím pojímá mne přímo děs a hrůza.

Je to oddělení padlých, pokleslých.

Sem zavlekl jsem už pět a čtyrycet mladých nadějných bytostí. Nemine dne, abych neuložil novou oběť. Zde leží — teď ovšem tiše, nehybně — i se svými následky.

Padlá dívka vyskytovala se jistě již za pradávna a není také žádnou novinkou v literatuře. Vždyť Šekspírova Ofelie okusila již v tom shnilém Dánsku zapovězeného ovoce; starý Göthe dostihl ve své Markétce přímo ideálu zapomenuvší se dívky. Ale v poslední době stala se téměř nepostrádatelným kusem inventáře literár-

ního. Románopisci, dramatikové, novelisté manipulují s ní mistrně. To jsou ovšem „engrosisté"; ale není divu, že se jí chápe také výroba „detailní", autoři feuilletonků.

Jaký to nevyčerpatelný motiv!

Rozdíl jest arci v konečném vyřízení „případu". V románě je dosti času a místa, aby věc končila eventuálně smírně. Svůdce rozpomíná se v posledních kapitolách, navrací se, odvádí svou obět k oltáři. Někdy řeší otázku klášter.

V dramatech bývá jinak. V těch již vyskakují oběti z oken, třeba hodně po letech, právě v okamžicích, kdy v životě učinila by to málo která.

Avšak v těchto drobných povídkách končí autoři pro nedostatek místa všechno šmahem smrtí. Ukončiti je nezbytno na čtvrtém, na pátém sloupečku — a takové zakončení je nejkratší. Je to násilné, ukrutné, ale je po řeči. Autor oddychuje z hluboka, vbodávaje poslední tečku na papír, a je jist, že oddychne si také čtenář. A doufá při tom, že aspoň zraky každého desátého čtenáře se pohnutím zarosí.

Ale jakou hroznou mnohdy smrtí scházejí nešťastní ti tvorové se světa! Kterak napne mnohý autor veškeru svoji vynalézavost, aby přinesl něco nového, způsob, který ještě nikomu nepřipadl.

Pětačtyřicet zanesl jsem jich do toho zákoutí regálu, kde jejich ostatky zetlí. A stále

jich přibývá. Stačily by tyto padlé dívky, aby zalidnily nový „červený dům“, dva takové domy.* A mnohá by byla zachována při životě, kdyby se dostala v ošetřování povolaného lékaře, než když padne do rukou autora, který nad ní vyřkne hrozný, neodvolatelný rozsudek smrti.

Jak hrozné jsou ty způsoby smrti, ponejvíce smrti samovolné. Vyslechl — vlastně vyčetl jsem právě čtyřicátý pátý, a pro dnešek mám dost. Jsem zchvácen. Suďtež sami:

„„Řekl jí: jsi hnusna!““ (Ach ovšem, nyní jest mu hnusna, ale jak jinak s ní mluvil onoho prvého dne!...)

„„Rozběhla se veškerou silou proti rohu čtverhranného stolu a narazila svým vyčnívajícím životem o tento roh s veškerou jako zoufalou prudkostí.

Klesla nazpět.

Stmívalo se...““

*

Jako ztřískán, ubit výjevy, které se odehrávají na trpělivém papíře tohoto třetího oddělení, spustil jsem nad ním příkrov a jdu o krok dále, do přihrady čtvrté.

Sice i tuto hýří smrt neomaleně, bez výběru, ale u porovnání s předešlými zdá se mi,

* Červený dům = v ústech lidu pražský porodinec na Karlově vystavěný ze zvláštních ohnivzdorných, neomítnutých cihel.

že tu vane přímo čerstvý vzduch, že tu cení kostlivec s kosou obnažené zuby skoro vesele. Tabulka nad tímto záhonem, který se již nikdy nezazelená, věstí, že tu odpočívají sebevrazi.

Před několika okamžiky doplnil jsem počet na padesát. Půl sta životův, půl sta obětí okamžitého rozmaru autorův, půl sta životů mladých i starých — ale více mladých, klesnuvších v plném květu nebo následkem nemocí, na usmíření zločinů skutečných nebo domnělých, obětí lásky nebo zrady, podvodníků, utíkajících tímto způsobem zaslouženému trestu, poněvadž nemají na útěk do Ameriky, zklamaných milenců, zraněných ctižádostivců, konečně i šílenců!

Ale přes tu strašlivou žeň Smrti v tomto koutě velikého papírového hřbitova přímo okřívám, neboť jen málokterou z těchto smrtí předcházela nějaká dlouhá muka. Mnohdy nemám ani potuchy, kterak spěji ke konci nesmírně tragickému. Mluví se na počátku sice o rozmanitých mrzutostech, ale moudré slovo v pravý okamžik zabránilo by v mnohém případě každé násilnosti. Avšak již se vytasil hrdina s arsenikem, cyankalim, strychninem, a již vypil nádobu do poslední krůpěje. Co následuje, bývá „zcela prostinké“. Hrdina se skácí s židle, a je konec. Začasté je ovšem zřejmo, že autor nepíše z „vlastní zkušenosti“. Neboť rozkáže-li svému hrdinovi, aby se skácel i po roztoku kostíku ze sirek, neuvěří mu žádný zkušenější člověk

a pro lékaře se taková truchlivá událost změní dokonce v humoresku. Jest už dostatečně známo, že trápení po otravě sirkami trvá dlouhé hodiny, ba celé dny, a to musí sebevrah užívati velkých dávek sirek, ba celé tucty krabiček. Autoři však nemají o účinku kostíku dostatečné povědomosti.

Jsou zde sebevraždy v lázních á la Monpavon, jsou sebevraždy á la Svidrigajlov,* jsou americké souboje. A často nesmírně lituji, že autor tak spěchal, že zhubil život hrdiny svého, kdy záchrana byla již na schodech, kdy takřka klepala na dvéře.

Smířlivé psaní z domova, přítel oznamující, že ubohý nebožtík byl povýšen v úřadě, zpráva o udělení služby dávno ždané, kytice od milované dívky, značící vyslyšení, odvolání souboje amerického, listonoš s penězi, na něž hrdina do páté stránky čekal — vše a všichni dostavují se vždy o deset řádek později a setkávají se už jen s mrtvolou chladnoucí, mnohdy docela vystydlou. Neboť rovněž v těchto povídkách mrtvoly nesmírně „snadno a rychle“ vychládají.

Arci bývá v četných takových případech povolán lékař, ale vždyť víte, ják zní obyčejně závěrečné řádky v lokálkách: „Lékař přes všechnu úsilnou snahu nemohl než konstatovati smrt.“

---

* Sebevrah Monpavon hrdina románu francouzského, Svidrigajlov hrdina románu ruského.

Ani v takové drobné povídce nemůže učiniti nic jiného.

Vracím se ze svého hřbitova a vytřeštěnými zraky dívám se na kupu popsaného a nepřečteného posud papíru před sebou. Co bolestí, stonání a úmrtí ještě kryje ta hromada? Kolikrát ještě budu svědkem krutých zápasů smrtelných, kolikrát zalehne mi v sluch strašné zadunění lidského těla, sřítivšího se z nejvyššího patra na dlažbu, kolik výstřelů z bambitek mne ohluší, jakými jedy budou se kormoutiti moje útroby? Co řezavého kašle bude mne trýzniti na pěti, na deseti půlarších?

Jaké to byly šťastné doby, kdy autor lékař mohl napsati v článku svém „Básníci a lékařství“ (1875): „Jak známo, nemilují básníci liknavý průběh obyčejných nemocí, nýbrž přepravují zvláště rádi hrdiny své na onen svět smrtí násilnou.“ Ale v souborném vydání vybraných a výborných svých článků ve knize musil po dvacíti letech poznamenati pod čarou: „Aspoň zdlouhavé nemoci nemilovali básníci druhdy, nyní však již kašle nejeden hrdina celou tlustou knihou.“ A ve svém dodatku po dvacíti letech k řečenému článku praví: „V povídkách modních spisovatelů českých zuří souchotiny hůře než mezi pražskou chudinou.“ *

---

* R. E. Ja mot: Vedle cesty. Drobné práce (u Bursíka a Kohouta, 1895).

Dodávám k tomu: a v této kupě drobných rukopisů přede mnou umírá více lidí než ve všech pražských nemocnicích za rok.

Oddal jsem se divné hříčce: pořiditi si statistiku této papírové úmrtnosti a jejích příčin. Ale obávám se, že na ten úkol nestačím, že se budu musit uchýliti o pomoc k pražskému fysikátu. Aspoň po stránce lékařské.

III.

Trpělivý čtenář se jistě ulekl, spatřiv zase zlověstný nápis, připomínající poslední věci člověka. Ulekl se nadarmo. Zakryl jsem na chvíli neprůhledným příkrovem (je to kus důkladné pytlové látky!) nepřehlednou řadu rovů a otvírám skrytá, tapetová dvířka, vedoucí do oddělení zcela zvláštního, kteréž navštěvuji chvílemi, abych povyrazil mysl sklíčenou trudnými výjevy v říši Smrti.

Je to jakýsi pobočný závod, jejž jsem arci z nedostatku místa musil zříditi v nejbližším sousedství svého hřbitova, ale je oddělen pevnou stěnou a stenání zoufalců, chropot umírajících sem nedoniká.

Je to můj „extrakabinet", jakési panoptikum, kabinet voskových figur, abych tak řekl. Postavy, které do tohoto prostoru zařaďuji, neumřely, pročež jich nemohu metati do šachty. Ale také nežijí. Jsou to kopie, uhnětené podle „vzorů", dobrých, živoucích. Mají hlavy, nohy, ruce, mají vlasy, po případě vousy („každý vlas, každý

chlup extra do vosku sázený!" jak vyřvávají ochraptělí „volavkové" před boudami na poutích), mají také oči, ale ty oči jsou skleněné a hledí strnule, vytřeštěně stejným směrem. Kopie nehybné, neživotné, na jejichž údy navlečeny oděvy jak na rohatiny, v tupých, tvrdých záhybech, nepoddajné jako z plechu. Znáte přece dobře ty oblékané figuriny v panoptikách. Napoleona III., Bismarka, vraha Troppmanna, miss Pastranu, Siamská dvojčata, — zkrátka, největší celebrity světa.

Kdesi kdosi ve světě — do dneška neznámý — uhodil na žílu zlata. Vytvořil něco nového, nezvyklého, vytáhl z toho lidského mraveniště novou postavu, posud nevídanou nebo nevšímanou. Rozumí se, že s ní vytáhl také duši. Zobrací ji vrub na vrub, vyndá vám ji na talíř, obnaží vám všecky její nervy, rozebere je pincetou, — ejhle, jaká rozkoš probroditi se těmi útrobami jako červotoč, nenechati místečka neprozkoumaného. Sledujete ho krok za krokem, obdivujete se a pociťujete buď rozkoš nebo trýzeň, dle své povahy a vkusu. A zítra je tvůrce slavný. Jeho jméno letí novinami celého světa, jeho podobizna dívá se na vás ze všech illustrovaných časopisů, jeho věc se překládá do všech jazyků.

Avšak teď se zjeví rub vzácného nálezu. Sotva opustil nálezce sluj, již se na objevenou

žílu drahého kovu vrhnou nesčetní následníci. Však co to? Zlato zmizelo!

Nic nedělá. Je tu hlína, je tu jíl, a podle slavného vzoru započne hnětení o překot. V tom kvapu napodobitelé sotva pozorují, že jedna noha je delší druhé, že ruce nejdou do páru, oči že šilhají, hlava že je malá nebo velká, a že zapomněli figuře udělat ústa, aby mluvila.

A v zanícení dívají se na svůj výtvor, pyšni, jak ho dovedli, a sebevědomě si myslí: „Udělal jsem to také tak! Ejhle! Jak zdařilý výrobek!“

Že zapomněli vdechnouti duši, ani nepozorují. Netuší, že jim na to nestačil vlastní dech. Jen když je figura.

Tu stojí, sedí, leží, krčí se, vzpínají — jak jim tvůrcové kázali. Tušíte uvnitř drátěnou kostru, na níž jsou údy nalepeny, uplácány, aby se nerozpadly. Bylo by po slávě.

Extrakabinet! Panoptikum! Voskové celebrity!

*

Někdo pronesl smělé nějaké heslo. Jest jich plný svět, hemží se ve vzduchu. Jsou připjata na určitá jména, sláva prvním, vynálezcům! Snad jim pojistí slávu na století, snad jenom na pět let. Někdo přinese heslo silnější a ubije všechna slabší předešlá.

„Nenávidět!“ vykřikl někde někdo za hranicemi.

A již se našel učelivý žák velikého „nenáviděče“, jejž nové heslo ochvátilo, nadšením naplnilo. Žene se ulicemi jako harlekýn, mává chřestivou plácačkou, již v oblouzení smyslů pokládá za pochodeň, jeho ptačí hlava s malýma očkama jest u vytržení, hektické skvrny na tvářích rozhořují se v pivoňky, a neúnavná ústa volají: Nenávidět! Nenávidět!

Nenávidí horlivě od rána do večera, nenávidí ve dne v noci, neochable, bez odpočinku, ve všední den i ve svátek, až mu dochází dech, nenávidí za deset, za dvacet jiných, a skoro se úzkostlivě ohlíží, vydrží-li to, jako se drbal ten povědomý odsouzenec k doživotnímu žaláři: „Nevím, nevím, milostpane, jestli tak dlouho vydržím.“

Ale zatím silnější heslo se nevyskytuje, a tak nenávidí, nenávidí, nenávidí — aby pak mohl tím silněji — — milovat! A s ním a za ním běží dychavičně jiní, o závod, neboť se jedná o championství „nenávidění“. Klopýtají však, padají chudáci — a tu visí jejich hrdinové v extrakabinetě, bledí, nehybní, ztrnulí. Ale „každý vlas, každý chlup extra do vosku sázený!“ — jak vyvolávají ti nezmarní impressariové před boudami.

*

Jiné heslo: Protest!

Protestuje se proti všemu. Proti starým řá-

dům, proti starému umění, proti novým jazykovým nařízením, proti všemu, co jest.

Resumé všeho: všechno zbořit, co kde je. Bude se stavět znova. Ti „protestanti" se ovšem sotva ku práci dostanou. Budou dělat nové protesty.

Ach, tu také sedí jeden protestant v mém extrakabinetě. Protestántek vlastně. Jeden z velikého počtu, vzoreček protestu.

Nad ním visí tabulka: Zločinec. Arci to myslil autor ironicky, neboť obložil slovo uvozovkami: „Zločinec." Tedy ne zločinec skutečný. Měl jsem jich celou sbírku, takovýchto drobných zločinců, podobných si ku podivu nápadně. A marně pátrám po vzoru, dle něhož byli tito malí ničemové děláni.

Ale oddychoval jsem osvěžený, když jsem se jimi probíral. Neboť všichni tito chlapečkové naprosto nejsou mravni. A mravných jsme měli dost. Krmili nás jimi už v čítankách, a víte, jak nám byli protivni. Samá poslušnost, samá dobrota — byli nám jako sůl v očích. Ostatně jistě znáte satiru Marka Twaina „o dobrém chlapci". Napsal ji už před nějakými dvaceti pěti lety. A vzpomeňte si na některé své spolužáky, kteří od první až do čtvrté třídy byli premianty nebo aspoň „akcidenty", sedávali vždy na kraji první lavice, dávali před vyučováním a v přestávkách pozor na třídu, zapisovali svědomitě všechny buřiče na tabuli, načež jim uči-

tel (těm buřičům) dával na ruce. Vzpomeňte si, jak jste tyto premianty nenáviděli (hle, hle, ta nenávist není tedy nic tak nového!), jak jste jim někde za humny po případě namazali. Kam se poděli v životě?

A vzpomenete si jistě zase, jak mnohý takový někdejší kravalista dovedl se v životě uplatniti. Byl po případě již v septimě nebo v oktávě, posílal profesorům výhrůžné listy, slibující pomstu, nechají-li ho propadnout, listy ozdobené umrlčími hlavami, dýkami a meči, na sesílení efektu. Vyloučili ho sice ze školy, ale v životě se stal slavným člověkem, až na něj ti úzkoprsí profesoři otevřeli oči a litovali, že ho přece nenechali prolézti maturitou.

Ve školních čítankách žijí ovšem posud mravní chlapečkové, ale do novelek zavádějí se dávno jiní. Kvas! Zdravý život! Jaká pak dobrota!

Arci, mnozí jsou líčeni jako blbečkové, nechápající vůbec, že něco zlého vyvedli.

Tento je z nich. Kradl, ale to slovo nebylo v jeho slovníku.

Upravil jsem mu ve svém extrakabinetě stánek, jak si jej asi autor myslil. Sedí tu na slámě, nad ním u stropu je namalováno zamřížované okénko. Tušíte: sedí v šatlavě.

Ano. Sedí tu, výrostek, a „ubohým jeho mozečkem“ víří vzpomínky a dojmy ze včíra. Neuvědomuje si, proč vlastně je zavřen, proč

se nesmí dále toulati za humny a obtěžovati žebrotou mimojdoucí cizince. (Domácí ho patrně znají, ničemu, a nedali by mu nic.) Pamatuje, jak se bosý toulal kolem statku a házel po velkém psu kamínky. (Hle, ta něžnost! Víte dobře, že takoví kluci hledají pravidelně kameny největší, zvláště na veliké psy.) U síně stály čeledínovy boty, těžké, vysoké boty. Díval se na ně chvíli a pak cítil touhu, aby je — vzal. Nepřemýšlel, kam je dá, ale veden pudem sáhl po nich a šel klidně dále šedivou silnicí. (Státní zástupce by výborně konstruoval základ žaloby: kluk házel kamením po psu, aby jej zahnal, by se pak mohl zmocniti bot, neboť stavení bylo prázdné. Z toho je zjevný animus, úmysl. A poněvadž ze seznání autorova — pardon! obžalovaného — vysvítá, že nevěděl, co s botami, neboť sám jich nositi nemohl, any byly robeny na nohy čeledínovy, že bera, řídil se jen svým pudem, vyplývá nad slunce jasněji, že kradl *ze zvyku*, pročež navrhuji vyšší sazbu trestu!)

Jinak ovšem autor, který není juristou. Chlapec nebyl si vědom ničeho zlého (nechodil asi nikdy do školy a přicházel patrně z pouště, kde o krádeži nikdy nebylo slyšáno). Obecní dráb odvádí ho do města, patrně k okresnímu nebo dokonce krajskému soudu. Chlapec vzpomíná na tváře všech těch lidí, kteří se sběhli a divili se mu „jako malému zvířeti v kleci menažerie“.

Nechápal „ten hnus, to opovržení, neboť si nebyl vědom ničeho zlého". (Byl to rajsky nevinný kluk!) Chtěl „odložiti boty" — avšak nikoli proto, aby odvrhl ukradený předmět — corpus delicti — nýbrž jen z té příčiny, že mu „byly pomalu tak těžky, že ho tlačily a táhly celou půli jeho slabého těla k zemi". Bylo mu to však „nevlídně zakázáno". (Obecní dráb byl strašný nelida a myslil si: kluku, když jsi boty ukradl, nes si je!) V tom z blízké kořalny „vyrazili dva ničemové, z nichž čišel alkohol, a jeden z nich zvolal: Podívej se, zmetek špatná, už teď štíp boty!" A dav se smál „hnusné té kritice zpitého ničemy". Bázeň obrovská „osedlala mu mozek a rýsovala nejhroznější vidiny, jichž byla jeho ubohá malá duše schopna". A „dal se vésti s resignací dobytčete vedeného na jatky".

Teď seděl zavřen. Konečně pochopil rozdíl mezi svým a cizím (jakým pochodem duševním, když o tom neměl dřív ani ponětí, nepraví se). Na zvýšení dojmu vzpomíná ovšem také na matku, která ho vždy stloukla, když málo vyžebral.

To je tak v hlavních rysech historie „mladého kluka", který tu sedí v kabinetě voskových figur na slámě, pod okénkem na zdi namalovaným. Je ho plno v těch malých novelkách. Jednou krade kalhoty, jindy kožich, někdy snopy na poli, jindy boty. Ale „nikdy si není vědom" zavržitelnosti svého konání, neboť —

jak známo — na vesnicích panuje život tak idyllický, že se tam o krádežích nemluvívá.

Ve starých povídkách vodili drábové takového vyrůstajícího obecního ničemu prostě k rychtáři, k představenému, který malému darebovi kořist odňal, rákoskou mu našupal a propustil. Byla to „krátká“ a snad i dobrá justice. Teď — na větší efekt — putují k dalekým soudům, do měst, aby mohla býti opatřena garnitura „davu“, „zevlujících postav“, „pokřikujících surovců“ atd.

A jak se s nimi duševní otcové jejich mazlí. Tito nezbedové mají „mozečky — ubohé hlavičky — vypoulená očka — ustrašenou dušičku — drobné ručky (arci špinavé) — capající nožky (plné bláta však a jiných trestí, že by si jich ani jemnocitní autoři nepoložili do postelí). Naproti tomu jejich okolí je vždy hnusné. Dráb — jak se samo sebou rozumí — je učiněný lidožrout. Kdo se těchto nevinňátek dotkne slovem, je „zpitý ničema“, a aby o tom nebylo pochyby, přichází ovšem rovnou cestou z kořalny. Okradený o své kalhoty neb o kožich, o hodinky neb o boty jest arci „nemilosrdný egoista“.

A konec povídek mívá ovšem pádný, moderní závěrek. Když autor takového menšího či většího zlodějíčka bez vyšetřování a bez rozsudku vsadí do „hnusné, páchnoucí, špinavé celly“, dává se hrdina jeho na konec do „resignovaného nebo

prudkého, divokého neb lítostného, tichého nebo vzdorného pláče", a povídka se končívá slovy:

„„Prudké (někdy štkavé) vzlyky odrážely se o ticho kobky (celly, separace, lidomorny) a každý ten vzlyk byl protestem proti všemu stávajícímu..."

Je to nejkrásnější, nejpádnější zakončení, je to pověděno na zladění čtenáře.

Tu stojí, sedí, leží, visí řada figur v extrakabinetě, mladých, starých, dobře pracovaných, všelijak oděných, a na jejich voskových, mrtvolně zbarvených tvářích, a v jejich strnulých, skleněných zracích čtete jediné slovo: protest. Ať vraždili nebo loupili, křivě přísahali nebo kradli — na konec všichni protestují „proti všemu stávajícímu" — snad i proti vlastním svým činům. A kdyby to nebyli hlupáci tak zabednění, nevědomí, nemající kusa mravního citu a právního vědomí v sobě, snad by protestovali i proti vlastním autorům, z jejichž duševních dílen vyšli.

Čtenáři je zůstaveno na vůli, aby se k těm protestům připojil.

FRAGMENTY KOLPORTÁŽNÍCH ROMÁNŮ.

Nár. Listy v říjnu 1900.

Na prahu smrti.

Rodinný román z poslední doby.

XXXI. Zámek Záběhlický.

Nad krajinou záběhlickou vzcházelo mrzuté, šedivé jitro pokročilého podzimku, prosáklé jinovatkou, ověšené posledními cáry babího léta, kteréž jen zcela nuzně zakrývaly nahotu stromů, zbavených nádherného roucha listoví a třesoucích se nevyspalostí poslední sychravé noci.

Z komínů bídných, porůznu roztroušených baráků a chatrčí plazila se líná vůně dovářejících se pozdních povidel.

Zdálo se, jako by celá příroda potahovala nosem, a do tohoto šelestu doznívala poslední facka, již v krčmě u bezhlavého netopýra blíže mýtného domku právě před půlhodinou byl vyťal obecní kovář Florián Šebesta nepolepšitelnému Matěji Kravákovi, kterýž nikdy neodcházel od muziky bez podobné památky.

Facky Floriána Šebesty byly proslulé svojí jadrností.

Nad zádumčivým, strouchnivělým zámečkem záběhlickým trhaly se chatrné mlhy, jimiž prodíraly se nastydlé paprsky nedůživého slunce.

Bylo truchlivé, ubrouzdané jitro, zrůdný potomek včerejšího večera, kterýž byl hýřil řvavými, jásavými barvami nádherného západu a přezrávajících řeřabin.

Na mřížová vrata parku spustlého zámku nejčistšího barokního slohu, labutí to písně nesmrtelného architekta Vavřince Kuděry, bylo třikrát mocně zabušeno.

Ozvěna netrpělivých úderů potácela se dlouhou alejí ořechovou, táhnoucí se středem zámeckého parku, od stromu ke stromu, a jako vrtohlavá zapadala do vysychajícího vodojemu, v jehož olověné tůni navždy se utopila.

Starý, poloslepý mlok, vyhřívající se na mramorové obrubě bassinu, zvrátil se leknutím po hlavě do bažiny.

Vrata zámecká zavrzla.

XXXII. Poselství.

Pověděli jsme v předešlé kapitole, že vrata zámecká zavrzla.

Z temného vjezdu zámeckého vystoupil mladý ještě muž nejlepších let, avšak bledá jeho

tvář svědčila o přestálých útrapách duševních a ponurém tajemství rodinném. Vznosná jeho postava, jindy přímá jako topol, hrbila se znenáhla, a vlasy na spáncích stkvěly se stříbrem předčasného stárnutí. Oči jeho, černé a pronikavé, co chvíle zapadaly níže, avšak oheň jejich neutuchal. Orlí ty zraky proletěly nyní mžikem topolovou alejí, vedoucí středem parku, a utkvěly na postavě před mřížovými vraty, třímající v pravé ruce papír.

Zámecký pán poznal muže, dávno očekávaného. Záblesk naděje, doutnající pod popelem nespočetných zklamání, vyšlehl náhle mocným plamenem a roztavil ušlechtilé jeho líce ruměncem radostného překvapení.

Rty jeho, dosud pevně zaťaté, sotva se pohnuly, aby propustily dvě slova:

„Tedy přece!“

A rychlými, pevnými kroky mířil zámecký pán pod košatými kaštany stromořadí ke mřížovým vratům.

„Pozdrav Bůh, starý, poctivý Kyliane Hemerko,“ řekl k malému, hubenému mužíku, jehož rukávy byly zdobeny rezavými, dávno vyrudlými výložky. „Co mi nesete?“

„Pámbu šťastny dobrytro, milostpane,“ odpovídal Kylian Hemerka, záběhlický ponocný, dráb a poštovní posel zároveň. „Došel telegram — —“

Zámecký pán ani nevyčkav posledního slo-

va, sáhl chvatně po papíru, roztrhl jej, nešetře papírové pečeti, a četl bez dechu:

„Valerianu Koldonimu, pánu na Záběhlicích. Dostav se bez prodlení, — hodinka má se blíží. Zebedeus Koldoni."

XXXIII. Konečně!

Valerian Koldoni — neboť tak se jmenoval zámecký pán, jejž jsme tohoto jitra poznali — dočetl a z hluboka vydechl. Papír vypadl mu z rukou chvějících se, a hruď jeho zastenala ve všech stěžejích mocným pohnutím. Zalomcovalo to v jeho prsou jako náraz mocného vichru v koruně staletého dubu, zatřáslo to celou jeho bytostí, vzdorovavší již tolika zákeřným záludům osudu, a z hrdla vyprahlého vyrazilo jediné slovo:

„Konečně!"

V obrovitém svém rozechvění, v tomto otřesu celé bytosti své, kolísavši téměř po lidský věk v bezedných nejistotách, v klamných nadějích a marném toužení, nezpozoroval ani Valerian Koldoni ruku Kyliana Hemerky, natahující se až po rameno mříži a očekávající příslušné poselné.

„Konečně!" zaburácelo to zase v tetelivý, sychravý vzduch chřadnoucího podzimu.

„Konečně!" táhlo se skomírající ozvěnou celým parkem, v němž nebylo již jediné švestky

ani mišpule a jehož dostonávající trávníky rděly se jako v chrlení krve nespočetnými kalichy ocúnu, otravujícího poslední chvíle mroucího záletí.

„Konečně — konečně hnulo se srdce kamenné!“ zvolal posledně Valerian Koldoni, odvraceje se, aby nechápavá duše Floriana Hemerky nepostřehla slzu radosti, sklouzající po zbrázděné tváři muže jindy hrdého, šťastného, nadějného, ale tvrdým životem zkrušeného.

A po těch slovech kvapem se navracel k zámku, aby vykonal krátké přípravy k bezodkladnému odjezdu.

XXXIV. U cíle.

Ve starobylé ulici pražské, sevřené věkovitými domy, v ulici, kteráž do toho dne šťastně unikala pozornosti podnikatelů staveb a regulační čáře magistrátní, v ulici, jejíž dějiny sahaly do zapadlých století a jejíž hrbolatá dlažba a propadlé stoky voněly čistou poesií starých, zašlých časů, v ulici, jíž se posud nebylo dotklo žádné provolání volební a jejíž bláto nebylo smýkáno sloupci novinářských polemik, v ulici, jež — vzdálená posud všeho elektrického pohonu a neposkvrněná vrchním vedením — dřímala klidně a snila báje a pověsti dávného středověku, v ulici, kteréž se i policejní patrola pečlivě vyhýbala, — stanul na zpěněném oři muž, jemuž byl dávno oprchal květ věku jinošského, ale na jehož tvá-

řích obrážel se zralé, přemítavé, trpkými zkouškami života zocelené mužství.

Seskočiv s koně, ovázal uzdu jeho o vypouklé mřížoví přízemního okna a trhl třikráte řezivou rukojetí zvětralého, zohýbaného drátu.

V nitru domu ozval se skřehotavý, truchlivý zvuk zvonce jako pozdrav z končin záhrobních.

Těžká vrata renesančního paláce s oprýskanými římsami a nemytými okny zachvěla se a malá branka v nich se otevřela.

„Kdo zvoní?" zaznělo z průjezdu zmučeným hlasem, aniž bylo koho viděti.

„Oznamte mne svému pánu," pronesl pevně příchozí.

„Milostpán není doma — milostpán umírá," zněla odpověď stísněného hlasu.

„Milý Karkulo, — jsem obeslán — vzpamatujte se — já to jsem — Valerian Koldoni..."

Neboť on to byl skutečně.

„Kriste Ježíši!" zvolal strážce domu hlasem, v němž se zachvívalo radostné překvapení jako plamének dohořívajícího kahance. „Vy, mladý pane?..."

Muž před vraty trpce se usmál a vstoupil.

„Pojďte, pojďte," nutkal starý Karkula nenadálého hostě. „Mohli bychom přijíti pozdě — včera jsme měli nad milostpánem koncilium..."

A kráčeje po tmavých točitých a červotočivých schodech do patra, svítil příchozímu na cestu odřeným zadkem starého, památného županu svého.

Stanuli u vysokých dveří v patře, jejichž nátěr, kdysi sněhobílý, leskl se nyní špinavou žlutí jako stará slonovina.

„Vstupte bez klepání mladý pane," pobízel Karkula, „milostpán beztoho by neslyšel, neboť již třicet pět let je nadobro hluchý."

Valerian Koldoni stiskl kliku a vstoupil. Ovan zatuchlého vzduchu byl prvním pozdravem, jehož se mu dostalo v těchto prostorách, v nichž pobíhával kdysi jako hravé dítě, později bezstarostný školák a konečně jako šťastný a zas nanejvýš nešťastný milující jinoch.

XXXV. Stíny minulosti.

Valerian zavřel za sebou a starý Karkula vracel se do portýrské lóže své.

Zraky příchozího padly na starou postel s vybledlými nebesy, pod nimiž svítilo dvé očí plaménky jak fosforovými. Oči ty zíraly upřeně ke dveřím, jako by kohosi očekávaly, a když Valerian vstoupil, zimničně se rozeplály.

„Jsi zde?" zaskuhralo to ze slehlých podušek.

„Jsem zde — a připraven, abych vyslechl vše, co mi chcete říci, ujče!"

Mocně to pracovalo v prsou Valerianových, když takto mluvil. Co let uplynulo od poslední rozmluvy se starým, tvrdým tímto mužem, který nyní pohlížel již v kraje záhrobné.

Dokonávající posouvl se namáhavě na loži, aby mohl poněkud hlavu pozdvihnouti, a mluvil nyní — ba krákoral spíš jako havran:

„Valeriane — jsem na prahu života a smrti, poslední hodina moje se blíží. Nechtěl jsem odejíti, aniž bych tě spatřil, ačkoli jsi se na mně těžce prohřešil — —"

„Ujče —!" vpadl mu do řeči Valerian.

„Mlč a slyš! Byl jsi vrahem štěstí mého! Ujal jsem se tě, posledního syna posledního bratra svého, vychoval jsem tě — a za to jsi mne oloupil!"

„Ujče!" zaúpěl Valerian.

„Mlč! Či neoloupil jsi mne, omámiv hladkou řečí dívku, již jsem si pěstoval pro sebe? Zdali jsi neoklamal Emerencii, poupě života mého, světlo mých očí, naději staroby mé, domnělou matku mých budoucích dětí?"

„Nikoho jsem neoklamal, strýče. Milovala mne — vzdala se mi dobrovolně, následovala mne bez přinucení... Vždyť jste byl o čtyřicet a tři roky starší než ona —"

„Lupiči — vše to neopravňovalo tě, abys odvedl schovanku moji — — Mluv, co se z ní stalo?"

„Stala se moji ženou, strýče, milovanou a milující ženou...“

Stařec na posteli zaskřípal bezzubými dásněmi.

„— a darovala život jedenácti dětem, ujče. Ach, jak jsme mohli šťastně žíti, kdybyste na nás nebyl zanevřel, ruku svou od nás neodvrátil. Zhynula v bídě, děti moje následovaly ji...“

„Jsi sám?“

„Sám, ujče — a na pokraji záhuby...“

Zkornatělou tváří starcovou přelétl škodolibý úsměch, jedva znatelný.

„Tím líp,“ zamumlal mezi zuby.

Těžce lapal po vzduchu, jehož bylo v komnatě tak málo, a řekl pak namáhavě:

„Nuže — dny mé jsou naplněny, minuty života sečteny. Povolal jsem tě, abych ti řekl, že odcházím, a že na pokraji hrobu chci ti odpustit — ba více, chci tě učiniti svým dědicem...“

„Ujče!“ zvolal Valerian, jehož oči zaplály upřímnou radostí.

„Svým dědicem,“ pokračoval strýc, „dědicem veškerého jmění mého, krom tohoto domu, kterýž propadl assanaci. Co je na hotovosti, náleží tobě. Otevři víko tam té truhlice — je v ní sedmkrát sto tisíc zlatých — vše ti náleží...“

„Sedmkrát sto tisíc zlatých!“ zajikl se Va-

lerian. „Drahý ujče! —“ a vrhl se u postele na kolena.

„Otevři truhlici, vezmi svůj podíl!“ velel strýc — a zraky jeho upřely se lačně na Valeriana, když se obrátil ke truhlici, jako na vítanou, chutnou kořist.

Valerian pokročil, závora cvakla, víko truhlice odskočilo. Valerian sklonil se k ní.

XXXVI. Strašlivá pomsta starcova.

Valerian sklonil se ke krabici a počal z jejího nitra vybírati balíčky bankovek, dobře počítaných a pečlivě svázaných. Ale když bedlivěji přihlédl k balíčku prvému a roztrhl pásku, zarazil se; a když pak balíčky kupily se před ním na podlaze, bledla jeho tvář víc a více. Valerian chopil se náhle krabice a rázem vysypal všechen její obsah na podlahu.

Smrtelná zsinalost pokryla jeho líce.

„Ujče!“ zvolal zoufale. „Ujče — vždyť veškeré to jmění je ďábelský mam — vždyť tyto bankovky jsou již přes dvacet let z kursu a nemají ceny za trojník!...“

S lože umírajícího zazněl po těchto slovech nešťastného Valeriana posupný, jízlivý, ďábelský smích, a s tímto pekelným smíchem vyrazila z těla mstivého starce jeho černá, nesmiřitelná duše. Byla to poslední jeho pomsta — a zdařila se mu.

Dozněl smích krkavčího strýce a vedle truhlice skácelo se s hrozným výkřikem bezduché tělo Valerianovo. Milosrdná mrtvice učinila konec jeho truduplnému životu.

Starý Karkula dole v kukani své nabíral tučný šňupec a netušil, jaké strašlivé drama odehrálo se právě v komnatách posledního pána a posledního dědice rodu Koldoni. Jen bílý kůň Valerianův pod oknem truchlivě, lítostivě zaržál.

Švanda Dudák 1907.

Záhadné stopy.

Tajuplný, kriminální a kulturněhistorický román z doby assanace.

Kapitola I.

Nezvěstný dědic. — Starý dům. — Tajemný host.

Těsná, šedivá ulice vlnila se křivkou nespočetných ohybů po pravém břehu Vltavy; domy její, čím dále k vodě užší a nižší, chýlily se nad hladinou řeky jako v úvahách, nemají-li se vrhnouti střemhlav do líného proudu a zakončiti tak bídný život, jehož hodiny byly sečteny. Neboť od Staroměstské radnice blížila se volným sice, ale nezastavitelným krokem strašlivá příšera Assanace. Příšera stohlavá a tisíciruká, a každá ruka ozbrojena byla špičákem, krumpáčem nebo lopatou, a chladné to železo podežíralo již znenáhla nejhlubší kořeny ulic okolních.

Ještě stála stará, těsná, šedivá ulice, avšak smrtelný pot vyrážel jí na všech spuchřelých

čelech domů a domků, stékal stružkami, naplňoval rýhy hrbolaté dlažby a prosakoval se v tajemná, sesutá sklepení, dýšící pověrečnou hrůzou, loupeží a vraždou.

Stoky této ulice vydychovaly odvěké a nezbádané zápachy, konglomerát výparů, nad nimiž malomocně lomila rukama Hygiena městského fysikátu, a o něž se rozbíjel důmysl nejslavnějších lučebníků obou universit.

Památná ulice tato, jejíž minulost náležela dávno v Tomkův Dějepis královského hlavního města Prahy, páchla stejně za růžového dětství svého, v rozpuku panenství, i za věku mateřského, a ještě pronikavěji páchla nyní, na sklonku svých dnů, u věku stařeckém, dnou a pakostnicí schváceném, jako by chtěla po sobě zanechati nesmazatelnou památku a nehynoucí pozdrav věkům budoucím.

Básníci a hajitelé Staré Prahy proti Švédům a proti obecním starším pravili o této činnosti ulice obrazně, že pěje svou labutí píseň. Bylo to krásné a pravdivé rčení. Neboť také zamřelé labuti páchnou.

Po pravé straně řečené památné ulice stál dům o třech patrech, o devíti oknech v každém patře.

Stál zde, podobaje se starému slepci. Jeho okna skutečně dávno již neviděla vlhkého očišťujícího hadru, neřku-li rýžového kartáče. Tabulky po léta se povlékaly namodralou mázdrou, která

sotva propouštěla paprsky sluneční do vnitřních prostor, a mázdra změnila se za čas v tlustý škraloup sazí, prachu a kultur bacillových, kterýž křehkému sklu dodával trvanlivosti a vzdornosti. Marně dorážely na okna západní lijáky a bezmocny byly nájezdy vzteklého krupobití. Když všady v okolí cvrnkala skla, okna starého domu čelila výbojným živlům jak štíty kovové, a skoro se zdálo, že výsměšně mrkají. Nikdy nezavadil o starý dům sklenář s účtem, ba ani kominík s novoročním přáním neodvážil se tam.

Ostatně by se nebyli dozvonili, neboť drát zvonce domovního byl dávno přetržen. Tato instalační vada však nikomu nepřekážela, z příčiny, která nám nejbližšími řádky bude objasněna.

V nízkém, ač prostorném sklepení po levé straně průjezdu obýval starý, zasloužilý, klinický vzácným revmatismem a věrnou ženou sklíčený domovník Jakub Závora. Vzorná tato dvojice manželská žila tichý, spořádaný život, a nikdy nebylo slýchati, že by zejména paní Háta Závorová se byla poštěkala s některým z nájemníkův. Nemohla tak učiniti při nejlepší vůli. Neboť kromě řečených manželů nikdo v pustém domě nebydlil.

Divné osudy vládly domem tím, sídlem někdy panským a bohatým, jehož komnaty v šedé dávnověkosti bývaly ozářeny sterými světly a jehož podlahy se kdysi prohýbaly pod tíží shro-

mážděných hostí, kteří hostitelům svým svědomitě pomáhali užírati kmenové jmění rodinné.

Dávno vše to minulo. Poslední potomek starého patricijského rodu a dědic fideikomisu, Petr Pavel Chocholouš, podivným a nevysvětlitelným způsobem zmizel z domu svého i z Prahy právě v předvečer dne, kdy měl nejen být prohlášen za zletilého a nastoupiti vládu nad otcovskými statky, ale kdy se měl oženiti s překrásnou, jedinou a bohatou dcerou staroměstského purkmistra Martina Karabáče.

Hledali ho policií, tehda arci ještě velmi nedokonalou a neobratnou; hledali ho na všech křižovatkách, třikrát ho vybubnovali, konečně na něj zapomněli, což je někdy nejspolehlivějším prostředkem, aby se ztracený člověk zas objevil, kdy se ho nejméně nadějeme, avšak Petr Pavel Chocholouš zůstal nezvěstným.

Soud ustanovil mu kurátora, kurátor založil si v registratuře fascikl s nadpisem „Petr Pavel Chocholouš“ a v palmární knize účet se stejným záhlavím, kam pak pilně a neúnavně zapisoval požadavky své za práce vykonané i nevykonané, za vydání skutečná i vymyšlená, vždy po novém roce vypsal účet, jejž vrchnoporučenský soud schválil, kurátor přijal z výtěžků statků Chocholoušových perně zaslouženou odměnu — a stejně trpělivě zapisoval dále položky za práci a vydání. Tak vykonával kurátor obtížný a zodpovědný úkol svůj až do chvíle, kdy se loučil

se světem, vloživ dříve ruku jediné a nejstarší dcery své Adelaidy v ruku nejstaršího a jediného koncipienta svého doktora Vejra, jemuž zůstavil „kuratelu Chocholoušovskou“, která byla skutečně lepším věnem než několik pomíjejících tisíc mrzké mince.

Starý dům sám, jak pověděno, byl střežen a spravován domovníkem Závorou, který byl rodu Chocholoušovskému oddán duší a tělem. Každého večera, než se na lůžko ukládal, modlil se s chotí Hátou za pozemské i nebeské blaho nezvěstného velitele svého. Při tom sestárl, až konečně pozbyl víry v návrat nešťastného Petra Pavla Chocholouše, a konečně o něj už ani nestál. Nebyl by ho poznal, poněvadž krom památné malby olejové z dětství Petra Pavla neměl jiné fotografie pána svého, a světem potlouká se tolik dobrodruhů, že by ho kdosi lehko mohl ošálit. Konečně se mu v samotě dařilo docela dobře, až na to, že si v ulici šeptali, že u Chocholoušů straší.

Strašilo-li, strašilo jistě někde v patrech nahoře. Do přízemku sotva by se strašidlo bylo odvážilo, neboť tam panovala paní Háta. Ani strašidlu sebe srdnatějšímu nebylo radno začíti si s ní. Neboť dobré ženě té byl svěřil Bůh dokonalý jazyka dar, krom čehož třímala mohutné a neodolatelné pometlo rukou neochvějnou.

Tak se měly věci, když nadešel pochmurný

den 2. listopadu roku osmnáct set devadesát a několik, třetí hodina odpolední.

Bytem starých, přičinlivých manželů Závorových nesla se posud těžká, tučná vůně halušek s uzeninou. Paní Háta pokaždé v kalný den Dušiček připravovala nějakou postní krmi. Velela jí tak dávná tradice rodiny, jejíž rodokmen byl vyrostl z půdy zmrvené velebnými otci missionáři doby pobělohorské.

Jakub Závora chrupal ještě zdravým popoledním spánkem na staré, kožené pohovce, kterou byl před pěti lety vynesl z ložnice nezvěstného pána svého. Vynášel tak po všechna léta z hořejších komnat mobiliár, kus po kuse, jak právě potřeboval. Nahoře darmo to žraly myši, moli a zármutek samoty.

Paní Háta seděla v pohodlné lenošce ve výklenku okna a bádala ve starém snáři, aby z podivného snu minulé noci vykombinovala neomylná čísla pro nejbližší tah loterní. Nemajíc nároku na pensi pečovala takto, by si zajistila bezstarostnou budoucnost. Věděla, že kuratela nad majetkem Chocholoušským neskončí jinak než soudní dražbou, i chtěla být připravena, aby pak vydražila aspoň tento dům, v němž by stará kolena svá klidně na prkno natáhla.

Zatím byla vyhrála dvě amba, jejichž výtěžek pečlivě uložila do poštovní spořitelny na bohatý úrok. Avšak dvě amba nestačila ani na vadium.

„Terno, jediné terno secco, Panebože!“ modlívala se paní Háta, kdykoli permutovala devadesát číslic ošemetné „Lotynky“. Ale přes to, že byla v matematických výpočtech autoritou široko daleko na slovo branou, osudná třetí číslice vytouženého terna důsledně ji zklamávala. Tak uplýval její věk v nekonečných, bezvýsledných kalkulacích a kombinacích. Dělo se jí skoro jako řešitelům problému řiditelného balonu.

Na staré židovské radnici odbíjela pozpátku právě třetí hodina s poledne, když zvenčí trhl kdosi zvoncem.

Paní Háta vytřeštila oči, po zádech ji zamrazilo. Nechápala, jakým zázrakem anebo kouzlem pekelným zazněl zvonec, jehož drát byl přetržen.

„Jakube, vstávej!“ zalomcovala chotěm v pověrečném přestrašení. „Zvoní se!“

Potom chopivši se pometla svého, které jí ve všech okamžicích kritických dodávalo síly, vykročila z klenuté jizby, aby otevřela těžká dubová vrata.

Toho však nebylo třeba. V šerém průjezdě stál cizí muž, aniž bylo dříve slyšeti cvaknutí kliky, aniž vrata byla zaskřípěla ve stěžejích, dávno nemazaných. Jenom znění zvonce dochvívalo se ještě temnou chodbou. Paní Háta leknutím zavrávorala, a nebýti pometla, o něž se opírala, byla by sklesla na dlažbu. Ovládla se však a vyhrkla na tajemnou návštěvu:

„Tohle je divná manýra! Když zvoníte, máte počkat, až přijdu otevřít! A vlastně, co tu pohledáváte?“

Chtěla říci ještě více, neboť paní Háta, jsouc jednou v proudu, nesnadno se odmlčela. Další slova však jí zamrzla na zsinalých rtech, když zraky její setkaly se s propalujícím pohledem neznámého. Ostatně zatím věděl, co věděti měl.

Vysoký, kostnatý muž v šedivém haveloku zabodával pronikavé, horečně planoucí oči v masitou a nyní popelavou tvář paní Háty a cizím přízvukem, hlasem jako skřípajícím tázal se:

„Mohu mluviti s panem Petrem Pavlem Chocholoušem, pánem tohoto domu?“

Paní Háta zajikla se. Podobné otázky dávno neslyšela. Sebrala se však a odpovídala jakoby nic:

„Milostpán není doma.“

Kolem úst podivuhodného cizince zahrál potupný úsměv, jako by neslyšel podobnou odpověď po prvé.

„Kdy se vrátí?“ tázal se určitě, doléhavě.

„Jo, to je těžké. Ani sám neřekl, kdy se vrátí,“ odpovídala paní Háta.

„Počkám na něj,“ řekl cizinec. „Nezáleží mi na nějaké hodince.“

Paní Háta víc a více se vzpamatovávala. Doléhavý tón cizincův dráždil ji. Po léta byla v tomto domě nejvyšší instancí. Takovýmto způ-

sobem ještě nikdo se nebyl odvážil mluviti s ní. Mávla rukou.

„To nemůže být! Musíte-li s ním hovořit, přijďte později. Zejtra nebo třeba za rok. Ostatně má svého právního zástupce, pana doktora Vejra. Dojděte si k tomu.“

Úsměv posupnější prvého zahrál ústy cizincovými.

„Netlachejte, pošetilá stařeno! S advokátem bych teprv nikam nedošel. Uveďte mne do komnaty páně Chocholoušovy!“

A když tak mluvil, zlomyslný, škodylibý výraz pokryl jeho líce.

„Jen račte poroučet!“ vyhrkla posměšně paní Háta. „Uveďte mne! To bychom brzy měli plný dům! Ale již jsem vám řekla, tady není žádný herberk! Vari odtud, ať za vámi zamknu — a bez dlouhých — —“

Podivné, kosti pronikající zasyknutí záhadného cizince umlčelo stařenu, kteráž teď opětně se zachvěla mrazením.

A nedůvěřujíc ani sobě, ani pometlu svému, kvapně se vrátila do jizby, aby zburcovala na pomoc chotě Jakuba, kterýž jistě nezvaného vystrnadí.

Ale když se s ním vrátila do průjezdu, spatřili oba staří manželé, kterak cizinec již vystupuje po širokém schodišti vzhůru do patra. Staré dřevěné schody stenaly pod těžkými jeho kročeji, a přece zdálo se oběma starochům, že vzhůru

vlaje pouhý havelok, pod nímž není žádného těla. A čím více tajemný muž se vzdaloval, tím větší zdála se jeho postava.

Teď zmizel na ohybu zábradlí prvého patra, kroky jeho duněly výše a budily příšernou ozvěnu. Teď minul patro druhé a vystupoval do třetího, tam, kde byla ložnice někdejšího pána a velitele domu.

Kroky dozněly nahoře, utichly, a hned potom ozvaly se tři odměřené údery na jakési dvéře. Podruhé, potřetí — devět hrozných úderů. A potom oněmělo vše strašlivým, drtivým tichem, děsivějším jakéhokoli pekelného hřmotu.

Oběma starochům bylo, jako by je v kostech záblo. Nevěděli, co se nahoře děje, ale oba tušili hroznou nějakou událost, jaké posud nebyli pamětníky.

A zas byla to paní Háta, která první se vzpamatovala:

„Jakube, doskoč pro policajta!“ velela úsečně.

Nebylo člověka, který by byl radostněji uposlechl. Jen dořekla, a již byl z domu. Jen pryč, pryč odtud, pro Pánaboha, a bez policajta se tam vůbec nevrátí.

Avšak tentokráte přálo mu štěstí. Byl policajt nedaleko, vzácnou náhodou stál na svém stanovišti jak přibitý a díval se neodvratně za mladou kuchařkou, nadnášející stoudně sukénky, aby je v dušičkové mazanici neucourala, kaštanů

na podolek nenachytala. Na tuto kuchtu měl dávno policajt oko, a kuchta, jako by tušila vzácnou přízeň vysokého hodnosty, pokaždé nadnášela sukénky, dávajíc tušiti, co ukrývají, ať pršelo nebo ne.

„Co pak zas máte!“ zamručel policajt mrzutě, vyrušen z pozorování svého starým Závorou. Ale po stručných slovech Jakubových, věren služebné přísaze své, vydal se s ním do domu Petra Pavla Chocholouše.

„Nejdřív zamkněte vrata,“ velel rozhodně, „aby nám tu nikdo nevydejchl. Tak, a kde pak tedy je?“

Volným pochodem brali se vzhůru, policajt, za ním paní Háta s pometlem, za ní věrný její, věkem a chronickým revmatismem obtížený Jakub.

Schodiště, chodby, síně, kouty — zkrátka, celý dům byl prázdný. Po nikom nikde památky.

„Nezdálo se vám něco, tatíku?“ řekl nevrle policajt.

„Ježíš Marjá, pane strážník,“ jektal Závora, „těmahle očima jsem ho viděl! Musí tu někde být! Zde ve třetím patře!“

Policajt obešel patery dvéře, o všechny se opřel, žádné nepovolily. A když došel k šestým a právě chtěl sáhnouti na kliku, odstoupil na krok.

„Kdo zde bydlí?“ tázal se zaražen.

„Nikdo, pane strážník,“ odpovídal Závora. „Můj bože, padesát let jsou zamčeny, za nimi prázdno, jako všady.“

Policajt vztáhl ruku, napjal ukazováček, okázal na kliku. Byla pokryta prachem, jako všechny ostatní, ale v tom prachu byl čerstvý otisk prstů, celé dlaně, — dlaně, která před chvílí na kliku byla dopadla.

Policajt vytasil šavli, vyrval si opatrně z hlavy vlas, aby zkusil, je-li břit jeho pobočnice dost ostrý, vytrhl z pouzdra služební revolver, připravil se k obraně — a potom stiskl kliku.

Ale klika nepovolila. Dvéře byly zamčeny, jako srostlé s opažením, jako přimrazeny.

Policajt, stále revolverem k výstřelu přichystaným, zabušil jílcem šavle na dvéře, neohroženě, mocně a vyzývavě, až se z nich zaprášilo.

Zabušení dozněla až kdesi dole v průjezdě. Chvíli hrobové, smrtelné ticho. Pojednou však do tohoto ticha ozval se jako odkudsi zdaleka výkřik potupný, znevažující, výkřik člověka, vědomého převahy své, výkřik, jenž byl krvavým výsměchem:

„Vstupte!“

Na kteréžto zvolání nejdřív Jakub Závora, za ním paní Háta a konečně policajt se obrátili a v divém úprku se řítili se schodů — do druhého patra, do prvého, dolů do průjezdu, a stanuli udýcháni, hrůzou zkoprnělí, se zraky vytřeštěnými u zamčených vrat domovních.

Valem se smrákalo, neboť byl kalný, ponurý den dušičkový, bez oblohy, beze slunce, bez po-

těchy. Drobný, pichlavý déšť cedil se na město a těsná, křivolaká ulice dýchala těžkým, hustým zápachem.

Kapitola VIII.

Pohled do minulosti. — Předvečer sňatku. — Dva povozy. — Ženich zmizel.

Po všem, co bylo v posledních kapitolách stručně pověděno o skutečných neb domnělých osudech nezvěstného Petra Pavla Chocholouše, zdá se nám nanejvýš na čase, abychom se vrátili nejen do starého, pochmurného domu jeho, ale i do minulosti, do oněch totiž dnů, kdy se zmizení mladého Chocholouše událo. A byl to zvláště jeden den, který měl panu Petru Pavlovi přinésti důležitý obrat v životě, den, kdy měl být prohlášen za zletilého, kdy měl nastoupiti vládu nad otcovskými statky a kdy se měl státi chotěm překrásné, jediné a bohaté dcery staroměstského primátora Martina Karabáče, jak v prvé kapitole bylo naznačeno.

Bohužel, že tento den Petru Pavlu Chocholoušovi nevzešel. Známoť nám, že v jeho předvečer nastávající majorátní pán a šťastný ženich zmizel. Bez rozloučení, bez pozdravu, bez pohlednice, bez posledního pořízení.

Za jakých se to stalo okolností?

O tom přenášelo se na následující generace jen temné ústní podání a ještě temnější dohady. Zdálo se, že nad existencí Petra Pavla Chocholouše snesla se těžká, hustá, černá, neproniknutelná a neodhalitelná záclona.

Jsou takové tajemné záclony, tím dusivější, že jsou míněny jen obrazně a nesestávají z hmoty upředené lidskou rukou.

Neboť není hmoty a látky, vzešlé z jakýchkoli prvků fysických, aby odolaly účinkům sucha nebo vlhka, úpalu slunečného nebo mrazu, ostrým zubům hlodavců nebo kusadlům ničivého hmyzu, útokům červotočiny nebo všekazů — anebo konečně zhoubci, jemuž neodolá nic ve světě: onomu známému zubu času, který se nevykotlává, nevylamuje a který se dosud nedostal do kleští žádného zubního lékaře.

Tajemné takové opony nad životem a smrtí lidských jednotlivců spřádá toliko Osud — a tento Osud pracuje neskonale solidně. Jeho výrobky posmívají se rzi a přirozenému rozkladu. Mohou upadnouti v zapomenutí, ale nikoli ve zkázu. Jsou neviditelny, ale neprůhledny. Lze jich tušiti, avšak ne ohmatati. Je to někdy k zoufání.

Bylo tedy před svatbou Petra Pavla Chocholouše a jeho nevěsty, proslulé pražské krasavice Marty Karabáčovy. Byl poslední večer, a tento poslední večer obou snoubenců měl býti oslaven co nejhlučněji. Tak tomu chtěl purkmistr

Martin Karabáč, jeden z posledních purkmistrů, kteří nebyli k úřadu svému povoláni důvěrou spoluobčanův a svobodnou jejich volbou, nýbrž kteří bývali dosazováni na čestné místo své všemohoucí tehdáž vládou.

Tento způsob dosazování měl značné výhody, takovýto purkmistr nemohl nikdy propadnouti. Dostal dekret od gubernia a byl purkmistrem. Ať si o něm oposice myslila, co chtěla. Tenkráte však nebylo oposice. Tato vymoženost svobody občanské byla zůstavena neznámé budoucnosti. Arci, bývali již i tenkráte rejpalové, malkontenti, ale s těmi neděláno mnoho caviků. Zavřeli je prostě do šatlavy a pustili je zas, když nebylo pochyby, že svoje přesvědčení a mínění o věcech veřejných změnili. Vrchnosť vždycky podržela pravdu. Byla to celkem přirozená věc. Nemůže mít pravdu vrchnost a rejpal proti vrchnosti zároveň. Pravda se nedá rozlomiti jako žemlička, aby ji měl každý polovičku. Světská vrchnost nikdy nebyla nadšena pro takovéto dělení Kdo neuznával svaté pravdy vrchnosti — do šatlavy s ním. Když ho pustili, obyčejně již míval rozum a uznání. A vrchnost měla pokoj.

Všemu tomu dohromady říkalo se: staré, zlaté časy.

V domě purkmistra Martina Karabáče chystán byl v předvečer sňatku slavný „polterabend“.

Slovo to náleží sice v jazykový poklad skupiny jazyků indoevropských, ale posud nezjištěn v něm žádný prvek slovanský. Ve knize páně Žunkovičově není o tom aspoň ani zmínky, a kniha ta dokazuje přece velmi mnoho.

Spíše se podobá, že slovo jest původu ryze germánského. A skoro nezvratně tak vypadá, uvážíme-li, že obcovacím jazykem domu páně Karabáčova byla němčina. Toliko s čeledí bylo rozmlouváno rodným jazykem domácím a jen pokud nebyla mocna druhého jazyka zemského.

Tak tedy veškeré pražské notability několik dní před tím byly poctěny lístkem hlazeného, křídovaného papíru, tehdáž tak oblíbeného, tak zvanou p i l e t o u se zlatou ořízkou, na níž byla tučně vytištěná a bronzem poprášená slova:

Einladung zum Polterabend

atd.

A dům páně Karabáčův stkvěl se čistotou a září nesčíslných lamp moderatorek, v nichž se svítilo po dávném zvyku řepkovým olejem. Zvláštní zřízenec byl ustanoven k tomu, aby lampy napumpovával.

Nic není dokonalého a každé osvětlení má vady. Nynější pražská elektřina je kriminálně drahá. Bezprostřední její předchůdce a současný sok, punčoška Auerova, je po čertech křehká a trhá se, ať rozžínáte rychle nebo pomalu. Obyčejné světlo plynové je žluté. Svíčky stearinové na

dlouhé osvětlení krátkostí svou nestačily. Lojové svíčky tekly a hořely více „zlodějem“ než knotem. Svíce voskové čadily. Olejové lampičky „cibulky“ byly pro ostudu. Petrolej smrdí, jak známo, i salonní. Svícení dračkami čili loučemi bylo nejenom nebezpečné, ale dokonce nic salonní. A staré lampy moderatorky musily být napumpovávány. Čert ví, čím člověk má svítit.

Ale tedy dům páně Chocholoušův byl v lesku. Zítra uvede sem Petr Pavel mladou, krásnou žínku. Ó, jak jinak vypadal tehda, než na počátku našeho vypravování!

Všechna jeho okna leskla se jako křišťálová. V prvém patře byly přichystány komnaty pro novou, mladou velitelku, a již ode dneška se vytápěly, aby nadchly útulným teplem domácího krbu. Na všech kamnech páleny vonné františky. Peřiny a podušky byly povlečeny nejjemnějším damaškovým plátnem. Nábytek leskl se novostí.

Schody do pater byly čistě vydrhnuty a pokryty dlouhými koberci, jež tlumily každý krok. Průjezd, schodiště i chodby byly osvětleny, matka páně Chocholoušova, tehdy ještě žijící, přecházela a zkoumala bystrými zraky, připraveno-li vše k důstojnému uvítání milé snachy, která měla syna jejího Petra Pavla oblažiti láskou a bohatým věnem, starou paní pak obdařiti kvetoucími, zdárnými vnoučaty.

Po domě plaše přebíhala mladá kuchta Hátička — kdo by ji dnes ve staré paní Hátě po-

znal! — všetečně nahlížejíc do komnat a tu a tam za dveřmi naslouchajíc hovoru. Hátičku zálibně pozoroval nádvorník Jakub Závora, který vůbec po ní házel očima a dělal si na ni las-/ kominy. Byl vojny prost a byl neklamně přesvědčen, že Hátička bude jeho. A zvláště dnes ho vymydlená a načesaná Hátička — čili Agátka, jak on říkal — zjevem svým dráždila. Věděl dobře, k čemu se chystá mladý pán, co ho zítra očekává, a při tom pomyšlení se mu hlava zatáčela. Ne, že by byl chtěl s mladým velitelem svým měniti — ani mu to nepřipadlo! — ale s Hátičkou byl by se oženil ještě dnes.

Chodil číhavě v patách za Hátičkou, a kdykoli ji dopadl kdesi v koutě, kam niči zraky nemohly doniknouti, vždy se k ní skokem přitočil, popadl ji, sevřel v náruč, zlíbal a zmuckal, až se Hátička durdila (aspoň na oko), a vždy jí šeptal:

„Agátko, Agátko — až my tak budeme mít před svatbou!“

Nu ano, tehda ještě Jakub nebyl týrán revmatismem. Tehda byl pořád jak nabitá flinta, od rána do večera. Nu, taky se dočká!

A ve své mládenecké komnatě nahoře ve třetím patře přecházel mladý dědic domu, Petr Pavel Chocholouš, v salonním úboru, nedočkavý a rozčilený. O sedmé hodině měl pro něj přijeti povoz páně Karabáčův, aby ho odvezl k poslednímu kvasu za svobodna.

Tisícerým způsobem si maloval, jak přijede, jak v průjezdě vystoupí z vozu, jak vyběhne po širokých schodech domu Karabáčova vzhůru do patra, do veliké dvorany, jak se octne v osvětleném sále, všemi očekáván, mnohými družkami Martinými jí záviděn, rovněž jako mu mnohými soky záviděna Marta, jak mu nevěsta pokročí vstříc, jak ji chopí za ruku, dvorně ji políbí, — a pak, později kdysi a stranou kdesi v útulné komnatce, v budoáru, nikým neviděn jak ji k sobě přivine a všechnu ledovou etiketu odhodiv zlíbá ji, zlíbá, zlíbá a jásavě a nesčíslněkráte zvolá: Martičko, Martičko, Martičko má! —

Ulicí hrčí povoz k domu Chocholoušovskému. Stanul před domem právě ve chvíli, když na Židovské radnici odbíjela sedmá večerní.

Petr Pavel vyhlédl oknem. Neklame se, tof kočár Martina Karabáče? Petr Pavel rychle přehodil modrý plášť přes ruku, na hlavu vstavil cylindr, šviháckу vykrojený, s širokým dnem, ještě si zatřepal pod nosem bělounkým šátkem, napuštěným vzácnou voňavkou, aby utišil rozčilení, vrající všemi čivami, snesl se do prvého patra, vstoupil do komnaty matčiny, políbil jí ruku, poceloval chvějící se její rty a sklonil hlavu, vida, že ho chce matka pokřižovati na čele.

„Jdi, synu, a poceluj za mne svoji nevěstu a buď šťasten. Omluv mne ještě jednou, že s tebou nepřicházím, ale staré moje srdce sotva snese

radost zítřka — dnes nemohu. Budu se za vás modliti!“

Pláč chvěl se v těch slovech a slzy leskly se v dobrých jejích očích. V tom okamžiku netušila stará paní, že se loučí se synem na vždy, že ho již nikdy nespatří.

Petr Pavel vyběhl z domu. Komorník v černé livreji otevřel dvířka, zavřel je, když mladý ženich usedl na kypré sedadlo, vyšvihl se na kozlík vedle kočího a velel úsečně:

„Ku předu!“

A kočár odjížděl směrem k náměstí staroměstskému. — — —

Zatím v domě Karabáčově očekávali příchodu Chocholoušova. Bylo již půl osmé, když povoz Karabáčův — skutečný Karabáčův povoz — vjel do vrat a zastavil v podjezdě u širokého schodiště.

Stál tak chvíli, když s hořejška sestupoval do průjezdu kterýsi z domestiků Karabáčových.

Díval se na vůz, díval se na kočího, ztopořeného na kozlíku a jako vyčkávajícího s bičem vztyčeným. Netrpěliví koně deptali do dlažby z dřevěných kostek.

„Proč tu stojíš, Johan?“ tázal se sloužící zvědavě. „Proč nejedeš do dvora, proč nevypřahuješ a nedáš koně do stáje?“

„Blumo,“ odvětil tlumeně kočí s kozlíku, „čekám, až mladý pán — ženich slečny Marty — vystoupí z vozu! Snad ho nepovezu na dvůr?“

Sloužící zarazil se, potom však přiskočil k vozu, rázem otevřel dvířka a ukláněje se pobízel pokorně:

„Račte, mladý pane — — —“

Ale pojednou, nahlédnuv do vozu, zapráskl dvířky a zlostně vykřikl na kočího:

„Troupe starý, vždyť nikoho nevezeš! Máš prázdný kočár!“

Na tváři kočího Johana objevil se výraz téměř přiblblý. Seskočil, aby se podíval, a vůz byl prázden.

V ulekání, v tisícerých domněnkách a obavách, v slzách a strašlivých předtuchách do budoucnosti vyčkávali nahoře v komnatách pana Petra Pavla Chocholouše — marně. Nepřišel do půlnoci a neobjevil se nikdy potom.

„Polterabend“ páně Karabáčův změnil se v divoký zmatek. Nešťastná nevěsta Martička padala z mdloby do mdloby.

Strašlivý osud spouštěl nad nezvěstným svoji hroznou, těžkou oponu nepronikutelného tajemství.

Kapitola X.

Zálusky páně Karabáčovy. — První stopa!

Ode dne, kdy byl zmizel Petr Pavel Chocholouš, míjely neděle, měsíce. Dojem tragické události v domě páně Karabáčově znenáhla ocha-

boval. Tak zvaná „smetana“ pražské společnosti, která se od jakživa nejraději oddávala nudě a zahálce, klevetám a pomluvám, vrhla se na počátku jak vyhladovělá šelma na tajemnou aféru a vypřádala z ní nekonečné pásmo domyslův a domněnek s horlivostí hodnou nejenom lepší věci, ale celé řady lepších věcí.

Bylo hádáno, hloubáno, naznačováno, tvrzeno; bylo mrkáno významně očima; bylo hovořeno šeptem i polohlasem. S prvním zásvitem slunce probouzely se hovory o té záležitosti a pozdě v noci teprv umlkaly.

Pan Martin Karabáč, jeho dcera Marta, celá jeho domácnost byla jako rozestřena na velikém pitevním stole, a kde kdo měl jazyk, omočil si ochotně a páral se v útrobách všech osob, jež jakkoli souvisely s domem Karabáčovým nebo Chocholoušovým.

Bylo pátráno v minulosti, neskrývá-li se tam zárodek osudné události. Byla uváděna v souvislost s poslední velikou kometou. Vyskytli se lidé, kteří tvrdili, že Petra Pavla Chocholouše včera kdesi potkali, kráčejícího beze zvuku jako stín. Ale když ho oslovili, zmizel prý před nimi náhle, jako by se do země propadl. Vyskytli se jiní, kteří naznačovali, že Petr Pavel nevyšel z bran pražských, ale že byl utracen a zakopán kdesi ve sklepě. Kdyby prý se bedlivě pátralo, jistě by se našla jeho mrtvola. Jiní hovořili o souboji americkém, jehož si tehda skutečně mohli

dopřáti jen v lepších rodinách. A byli ještě jiní, kteří se tvářili, jako by věděli do nejmenších podrobností, kam se Petr Pavel poděl, ale nesmějí svěřené tajemství vyzraditi. Skutečně taky ani slovem se neprobleptli, poněvadž věděli ze všech nejméně.

Konečně však zájem povolil, zvědavost byla unavena, tajemná událost vlastní tíhou padala ke dnu, a hladina veřejného mínění zavírala se nad ní.

Toliko dva domy stále těžce oddychovaly: páně Karabáčův a Chocholoušův. Dva ty domy stále byly zahaleny jako chmurami, jimiž nemohou proniknouti paprsky sluneční. Rána osudu zachvívala jimi až do základův.

U Chocholoušů bylo jako po pohřbu, u Karabáčů pak jako by se k pohřbu schylovalo. Je to nálada skoro stejná.

Ubohá Martička Karabáčova domnívala se z počátku, že hroznou tu ránu nepřečká. Ale přečkají se horši věci. Vypadala jako smutečný anděl na hrobce, ale přes to kvetla jak lilie. Zapřisahala se v hloubi srdce svého, že zůstane do smrti věrna svému Petru Pavlovi, že mu zachová zelený svůj věneček, ale i takové odhodlání může být vystřídáno odhodláním jiným. Víme, že se Martička jednoho dne rozhodla, že se vzdá věnečku, bude-li jí za něj nabídnut čepeček.

Toto odhodlání však mělo hlubši příčiny než pouhé poznání, že jí na podiu koncertním nevykvete vavřín.

Seznalať Martička jednoho dne na veliký úžas a překvapení, že otec její, bývalý primátor Martin Karabáč, nabažil se vdovectví a že zatoužil po novém vzplanutí domácího krbu svého.

Domakala se toho zcela náhodou kdysi, když za nepřítomnosti otcovy vkročila do jeho komnaty. Její pozornost byla upoutána kytičkou svadlých karafiátů, vyčnívajících z malé, nedovřené zásuvky psacího stolku otcova, jak ji tam snad ve spěchu byl vhodil, když byl náhle do jednoho ze svých domů zavolán.

Tento objev překvapil ji. Znala otce svého jen jako purkmistra, plného paragrafů a předpisů ouředních, rozkazů a zákazů, protokolů, nařízení, půhonů; znala ho jako muže, kterýž dýchá jen magistrátními lejstry a v jehož hlavě i srdci to vypadá jako ve staré registratuře, ale jakživa v něm nepoznala snílka, který by schovával svadlé kytičky. Byl sice milovníkem čerstvého, křehoučkého salátu hlávkového, ale nikdy nestál o květiny. Znal z říše květeny toliko mladé okurky, chřest, květák, ale jakživ se neobíral karafiátky, azalkami, kameliemi a růžemi. Takové titěrnosti jsou nanejvýš pro mladé, zamilované praktikanty, ale ne pro důstojné primátory.

Hlavou Martinou šlehlo cosi jako blesk:

„Tyto karafiáty pocházejí z ruky ženské!“

Přiskočila k zásuvce, vytrhla ji, zmocnila se kytičky — ejhle, byla ovázána růžovou stužkou.

Ruka Martina chvěla se, když sahala podruhé do zásuvky. Pod kytičkou byla jakási nakypřená obálka, rovněž růžová.

Marta sáhla po obálce — a cosi hedvábně měkkého ucítila v prstech. Rozevřela obálku — a dobyla z ní vrkoč vlasů, vlasů kaštanových sice, ale s oním svůdným leskem starého, zardělého zlata na jemných konečcích. A vše páchlo silnou, opojnou voňavkou.

Marta potřetí sáhla do zásuvky — a prsty její, víc a více se chvějící, vynesly na povrch obrázek ženské hlavy s nádhernou frisurou, a vlasy ty byly stejné barvy jako vrkoč v obálce.

Hlava ta náležela ženštině již nemladé, ale plné života, v kypění zralých let, a výraz tváře svědčil o plném vědomí ženskosti.

Nebyla to hlava její nebožky matky, paní Veroniky Karabáčové, té starostlivé matrony, jak ji Martička znala od dětství. Byla to výbojná hlava ženy, jejíž pronikavé, planoucí zraky jevily chtivost života.

Marta nikdy nebyla spatřila originál ženy té, ale v tomto okamžiku uhádala vše. A teď taky uhádala, co znamenaly časté vycházky otcovy, aniž ji brával s sebou, co znamenala péče, již věnoval svému zevnějšku, co znamenaly pozdní jeho návraty často u večer a zvláštní výraz v očích jeho, jehož dříve nevídala.

Nález těchto tří věcí v šuplíčku otcova stolu odhalil jí veliké tajemství: otec pomýšlí na ženění! Domu Karabáčovu má se dostati nové vladařky!

Ale co kyne pak jí, Martičce?

Chvějící se ruce Martiny ukládaly zas relikvie otcovy na místo, a nešťastná nevěsta Petra Pavla Chocholouše potácela se z komnaty jak náměsíčná. A toho dne uzrál v ní úmysl, že se provdá, ať přijde kdokoli.

První, komu se svěřila, byla bývalá její kojná a chůva, Majdalena Harapátová, která žila v domě Karabáčově ode dne, kdy Martička spatřila světlo světa.

K té se uchýlila, skryla hlavu na jejích ňadrech, která byla kdysi ubohé dívce prvým zdrojem života, a zaštkala:

„Madlenko — jak jsem nešťastná."

„Neplačte, Martičko, všecko se spraví. Vždyť je na světě tolik hezkých mladých lidí."

„Ano, na světě!" zalkala Marta. „Co jsou mi platni, když nejdou k nám!"

„Přijdou, Martičko, přijdou," chlácholila chůva. „Vždyť máme vlastně jako smutek."

„Ach, ďábel kdyby přišel, vdala bych se!" zvolala Marta v zoufalství.

„Ne, Martičko, to by nebyla žádná partie," řekla dobromyslně Majdalena. „Tak zle není!"

Byla to hra náhody? Byla to předurčená sudba? Toho dne, kdy se Marta takto vyjádřila,

zahrčel před domem páně Karabáčovým povoz. V hodinu podivnou, neobvyklou — schylovalo se již na noc. A v průjezdě zazněl zvonec, jímž bylo netrpělivě trhnuto.

Brzy potom zaznívalo na schodech a v předsíni řinčení palaše a drobné crnkání ostruh, a do večeřadla Karabáčova vstoupil husarský důstojník bledé tváře, ale planoucích zraků a havraních vlasů i knírů.

„Pane Karabáči," oslovil domácího pána, „prosím za prominutí, že přicházím v hodinu tak neobvyklou. Hodlal jsem vám přednésti svou žádost zítra dopoledne, ale zatím přišel rozkaz, velící našemu pluku, aby se hned z rána vydal na pochod do Italie. Přicházím tedy, abych vás požádal za ruku dcerušky vaší, slečny Marty."

— — — — — — — — —

Rozmluva obou mužů byla krátká, a nikdo nedostal toho večera z Martina Karabáče ani slova, jak byl překvapen a ulekán. Neboť, když se důstojník po chvíli rozloučil a odešel, když za ním zapadla vrata a povoz hrčel zas od domu Karabáčova do temna ulic, přiběhl nahoru všecek zděšený Jakub Závora, který byl na čas přešel do služeb Karabáčových, a volal bez dechu:

„Milostivý pane, to byl on!"

„Kdo?" vydechl Karabáč.

„Kočár, který tenkráte odvezl našeho nešťastného mladého pána Petra Pavla. Poznal jsem kočár, poznal jsem koně, poznal jsem kočího —

a buď mně Bůh milostiv, myslím, že jsem poznal i toho, kdo tehda vězel v livreji komornické, kdo našemu pánu dvířka kočáru otevřel, zas je za ním zavřel a pak na kozlík se vyhoupl s povelem kočímu: Jeď! — Milostivý pane, ať mě hrom na místě zabije, jestliže to nebyl ten pan oficír, který odtud právě odešel!..."

Hrom neuhodil — Jakub Závora tedy mluvil pravdu. A toho večera pan Martin Karabáč nepromluvil ani slova již. Zíral jen před sebe, jako by měl nějaké vidění.

Konec I. dílu.

DVĚ POHÁDKY KRÁLOVSKÉ.

Nár. Listy v červnu 1903.

Byl jednou jeden král...

I.

Byl jednou jeden král...

Začínají tak všecky pohádky o králích, co jsme jich kdy slýchali. Bývá to zpravidla starý, dobrý král, a nic mu neschází k naprosté spokojenosti než malinký princ, dědic trůnu. Modlí se král, modlí se taky královna, která se skoro až stydí za své neplodné lůno, chodí král na potaz ke všem čarodějům, královna k poustevníkům, ale poněvadž i poustevníci v pohádkách bývají staří, věkem sešlí a od kořínků lesních slabí, pořád princ nepřichází. Až tu konečně jakási dobrá víla, patronka královské rodiny, která však na své chráněnce se rozpomene vždy v poslední chvíli, smiluje se nad bezdětným párem královským — a paní královna ocituje se tedy v koutě. Narodí se princ, třeba s hvězdou na čele, roste jako z vody, je velice moudrý a statečný, do-

bude jisté neohrožené princezny, unavený pantáta král popustí mu trůn ještě za živa a pak spokojen umírá.

Tak pohádky o dobrých starých králích, o nichž nevíme nic jiného, nežli že jednou byli. Ale nekaždý král žije život klidný tak a šťastně jej zavírá. Jsou i králové nešťastni.

Byl taky jednou jeden král. Již ve hvězdách bylo psáno, že bude králem, ačkoli se narodil z rodu knížecího. Bylo to v zemi, kde si jeho otec kníže dělal, co chtěl, a když se nabažil knížectví, řekl svým dvořanům: A teď budu králem. A byl jím, neboť diplomaté celého světa pohodili hlavou a řekli: I tak ať si je králem! — Možno, že všichni ostatní králové nebyli právě spokojeni s novým kolegou, neboť jim nebyl tak docela roveň. Ani svými předky — vyprávělo se, že praotec jeho obchodil s vepřovým dobytkem — ani svojí ženitbou — neboť nepojal za ženu princeznu — ani svým chováním — neboť pil a karbanil, a to docela veřejně. Ale tehda již vládla všemi královstvími světa mocná víla Politika, která se ve starých pohádkách nevyskytuje, a ta víla Politika ledačemu dala posvěcení. Také tomuto králi, který již jako kníže nestál za mnoho. Jako král za nic. Ačkoli měl krásnou a chytrou královnu, které mu nikdo nevnutil, ale kterou sám si byl vybral, zanedbával ji a dobyl championátu v bezpříkladném záletnictví. Ačkoli panoval dobrému, ohnivému a věrnému

národu, týral jej, dával nové a nové ústavy, které zas přes noc rušil, vyssával královské pokladny, vrhal dobré vlastence ve vlhké, smrduté žaláře a popravoval je, měl dluhů jako král, vypovídal vojny, které pak slavně prohrával, a když konečně sama všemocná víla Politika od něho odtáhla ruky, postoupil trůn synovi a šel na vejminek.

A tu počíná pohádka o mladém králi, jemuž kralování bylo souzeno již ve hvězdách. Byl synem královským a byl nejstarším a jediným princem. Sám nevěděl, má-li ještě kde ve světě nějakých bratří. Měl-li, byli jistě z jiných matek, než on sám, byli to synové nelegitimní. Pohádky nevědí pranic o takových princích, ale v říši víly Politiky vyskytují se častěji a vystupuji pravidelně později jako pretendenti čili nápadníci trůnu a jen pro zlost, aby rozmnožovali zmatky. Legitimním synem byl mladý král sám, a to bylo jeho štěstí, neboť legitimita mu zabezpečovala trůn. Ale neštěstím bylo pro něj snad, že stal se králem u věku, kdy jiní hoši chodí ještě do školy a tajně se učí kouřit, a dojista bylo jeho neštěstím, že měl takového dobrodruha otce. A dalším jeho neštěstím snad byla i zvrácenost zákona dědičnosti, vynalezeného právě těch časů slavnými a znamenitými mágy lékaři. Zdáloť se, že po svém otci nezdědil ani jediné vlastnosti dobré, jaké se na starém králi vychvalovaly, na příklad bohatýrskou odvahu, plamenného ducha, řečnictví a jiné dary,

o nichž vždy vědí vychvalovatelé králův, naproti tomu však že zdědil mnohou vlastnost nechvalnou, jako náklonnost k samopanování, vlohu k rušení ústav, na něž ještě včera nebo předevčírem sám přisahal, ukrutenství k odpůrcům, bezohledné stíhání nenadšených poddaných, žalařování nevinných.

Bylo pravdou vše, co mu kladeno za vinu? Nebyla jeho miska obtížena mnohým činem, kterýž náležel na vrub jeho rádců? Nejsou rádcové mnohdy pravou rukou králů svých? A neodpykávají skutky rádců svých pak jen králové?

Účastníci včerejška a dneška nevidí vždy jasně, a také vzdálení pozorovatelé nevidí jasně, neboť nedozírají. Ale všechno, i skutky králův, i skutky rádcův jejich zapisuje veliká a přísná víla, kteráž se nazývá Historie. Tato víla otvírá knihu svoji mnohdy až po dlouhých desítiletích, a pak náhle se odestírají veliká, netušená tajemství, o nichž současníci neměli ponětí. A pak teprve v plné nahotě vystupují pohnutky mnohých činů, někdy nepochopitelných.

Ale byl to král.

Ještě když byl princem, kolovaly jeho podobizny světem a rozlétaly se další a další obrazy tváře jeho, když se stal králem.

Bohužel, obrazy jeho neuchvacovaly. Jeho pohled nesvědčil o duchaplnosti. Za to arci nemohl. Bylo osudné, že byl spíše podoben otci než matce. Ale kdežto výraz jeho otce jevil

zchytralost a odvahu — odvahu i k nejhoršímu, tvář mladého krále nevyprávěla nic. Hůře. Jevila spíše jistou tupost, stupidnost, a vyznačovala se i rysem jistého dětinského, malicherného vzdoru. Nebyla to tvář, jaké se říká sympatická. Králům arci netřeba, aby byli sympatickými, neboť králové jsou z boží milosti. Králům netřeba vždy obliby v národě, neboť mnohé trůny opírají se o bodáky. Opíral se o ně taky trůn krále starého, opíral se o ně pak i trůn krále mladého.

Rostl král, dospíval v muže, konečně nadešel čas, kdy se měl oženit. V tom jednal po příkladě otce svého. Nevyjel do světa, aby hledal nevěstu z rodu rovného, a taky mu ji odnikud nenabízeli. Pojal za choť ženu občanskou. Byla krásná, svůdná, ale byla mnohem starší a tvrdili, že jest i mnohem chytřejší svého královského manžela. Dvě okolnosti, které nečiní manželství vždy šťastným. Ale nejosudnější okolností bylo, že uplynulo několik let, a královna se nestávala matkou. V pohádkách mívají královští manželé dosti času, aby čekali na prince, třeba až do zlaté svatby, ale v říši Politiky panuje v té věci veliká netrpělivost. Kde kdo nedočkavě hledí, kdy konečně královna povije. Princ, dědic trůnu je nejen spolehlivou zárukou pro dynastii, ale i nadějí národův. Jím upevňuje se nejen zásada monarchická, ale v něm kyne lidu lepší budoucnost. Nestojí-li král otec za nic, všichni jsou přesvěd-

čeni, že syn bude lepší. Bývá to osudný klam, víla Historie má toho nesčetné doklady, ale národové libují si v takových klamech. Chudáci za živa doufají v posmrtnou blaženost, která je má odměniti za všechnu strázeň pozemskou, národové doufají v budoucnost. Ráj chudáků a budoucnost národů — to jsou dvě věci totožné.

Sešli se mágové lékaři, vyšetřili královnu a vyjevili, že jí není souzeno, aby měla děti. To mělo býti králi výstrahou, aby sám panoval co nejobezřeleji, nejmoudřeji, nejlaskavěji; neboť nebuda otcem nemohl se spoléhati, že lid z radosti nad princem bude shovívavý k chybám otcovým. Ale král naopak jednoho dne zrušil ústavu, kterou sám byl národu dal a na niž se slavně zapřisáhl. Byla to nesmírná chyba v následcích svých. A vida, že lůno královnino zůstane jalovým a nikdy nevydá vytouženého dědice, pomýšlel, aby za živa a co nejdříve ustanovil následníka svého. A tu roznesla Pověst, že podlehl radám a naléhání choti své a že ustanoví za následníka jejího bratra. Pověst obviňovala ji z nesmírné ctižádosti. Nestačilo jí, že sama z rodu občanského a vdova po občanu povznesla se na stolec královský. Chtěla celý svůj rod povznésti na královský, chtěla, aby se koruna manželova zastkvěla někdy na hlavě bratra jejího a později na jeho dětech, vnucích, pravnucích do nekonečných kolen. Neboť její choť, král, byl posledním rodu svého. Schnoucím kmenem, který

již nevydá ni květu, ni plodu. Dožije a shroutí se v troucheň.

Tento záměr královnin, jemuž se král naklonil, byl druhou velikou chybou, hroznou, strašlivou ve svých následcích. Národové vítají následníky, o nichž mnoho nebo nic nevědí, jejichž život je třeba zcela prázden velikých, záslužných činů, ale také prázden vůbec, i výbojů nezřízených vášní, ničemných náklonností. Životopis jejich může býti čistou, nepopsanou knihou, ale její listy nemají býti poskvrněny pijanstvím, karbanictvím a jinými výstřednostmi. Nejsou to vlastnosti, kteréž by vzbuzovaly dobré naděje do budoucích králů. Mnoho se odpouští krevnému synu, poněvadž je taký, jakým se narodil, ale žárlivě hledí okolí na počínání syna přijatého, adoptovaného, na schovance. Tak v životě obyčejných smrtelníků, což teprv u schovanců královských. A lid, který měl již na svém trůně královském hráče a pijáka a záletníka a má v čerstvé paměti, kam jej tyto královské vlastnosti zavedly, probouzí se konečně ze své důvěřivosti. Nový takový král měl by mu vládnouti? A k tomu král, jehož původ ani ho neopravňuje, aby se králem stal?

A pod hladinou veřejného mínění vznikalo v říši královo vření. Jsou králové, kteří vystihují někdy bystrým sluchem vření takové, ale nešťastný ten král z pohádky nerozuměl mu, neboť

se s lidem nestýkal, nepřipouštěl ho k sobě, neodvažoval se vstoupiti mezi lid.

Vyprávěloť se o nesympatickém králi, že téměř násilím bylo třeba vyvléci jej na balkon, aby se lidu ukázal. Snad o tom lid nezvěděl, ale zvěděl-li, nepřidalo to králi na oblíbenosti. Lid nemiluje zbabělých králů. Spíše miluje udatné tyrany. S nadšením pozdravuje lid krále, kteří se v jeho střed odvažují. Třeba neuvědoměle, pouhým pudem jen cítívá lid, že v něm, v lidu, dřímá kus dravé šelmy, a lichotí mu, když se králové této šelmy nebojí. Snášeje jho důvěřuje lid králům. A radostí ho naplňuje, důvěřují-li králové jemu. Důvěra za důvěru.

Konečně lid, i když v něm vře, bývá ještě nesmírně trpělivý, a mnohdy nahodilá okolnost změní ponurou jeho náladu v nadšení. A byť i vřelo v lidu, budiž. Ale tu jest opora trůnu, která byla tak dlouho oporou i jeho otci.

Bodáky to. Hroty jejich bývají nejměkčí poduškou, nejbezpečnějším vystláním křesel knížecích. Všem, kdož třímají meče, bývají lhostejny osudy lidu. Ať ústava či neústava, ať svoboda či poroba, těm, kdož zbraní utvrzují trůny, daříva se vždy stejně, neboť jejich postavení v království je za všech okolností stejné, vždy výlučné. Je zrušena svoboda spolková? Nositelé zbraní nemají spolků. Svoboda tisku? Ozbrojenci nebývají hlasateli veřejného mínění. Svoboda shromažďování? Branná moc nesvolává táborů a

schůzí, neboť jich nepotřebuje. Svoboda voleb? Ozbrojení nevolí.

I cítil se král bezpečným pod záštitou bodáků. Pevně, ba slepě věřil v jejich oddanost.

A to byl poslední jeho veliký sebeklam. Neboť ve chvíli, kdy se cítil zcela bezpečným jen ve svém královském paláci, uzavřeném desaterými vraty, uzamčeném desíti zámky, v té chvíli nejen že zrada nahlížela již všemi okny v prostory paláce, ale byla vnikla i pod samu jeho střechu a bděla, vyčkávajíc okamžiku, kdy zazní heslo: Ku předu!

A nadešla temná, němá noc, kdy v dáli zaznělo: Ku předu! A nocí blížili se oni, jimž král nejvíc důvěřoval, se zbraní za pasy, a na vrata palácová zaduněly rány.

II.

Na bránu palácovou zaduněly rány, dřevo zapraštělo, zazněly výstřely, tlum temných postav ozbrojenců vnikl v nádvoří.

Ke králům nechodívá se za temných nocí, ani se zbraní v rukách. Vpadne-li však takováto návštěva a za takových okolností pod střechu paláce, znamená to, že králi nadchází poslední hodina.

Ale taky králové doufají do posledního okamžiku. Doufají tím spíše, ježto se domnívají,

že gardisté jejich lépe jsou připraveni na obranu než spiklenci na výboj.

Útočníci však se blížili. Dupot mnoha kročejů ozýval se již v předsíních královské ložnice, onen dupot rozčilený, dupot chvatu, dupot hledajících dychtivě předmět své nenávisti, dupot vědoucích, kterak je čas drahý a kterak promeškaná minuta může zvrátiti jejich záměr a vydati je všechny odvážlivce na smrt.

A cítili král i královna, tulíce se k sobě v neskonalé úzkosti, kterak komnatou, z níž nebylo východu než přímo do rukou útočníků, vane peruť Smrti. A cítili, jako by je omamovaly páry vystupující z vřelé krve.

„Jdou buřiči, vrahové!“ zastenal král ve smrtelném děsu ke královně. „Ó, kde jsou moji vojáci!“

Dvéře komnaty rozlétly se, a v záři svěc zaleskly se tasené palaše, hlavně revolverů. A kdo vpadli v komnatu s výrazem neúkojného, smrtelného záští a žízně po pomstě, kdo třímali palaše a mířili revolvery na krále a jeho choť — byli vojáci, byli velitelé čet a praporů, náčelníci pluků, vůdcové vojska.

Ledový dech Smrti ovanul královské manžely. Hleděl král vytřeštěnýma očima na muže, jež byl povyšoval, odměňoval, vyznamenával, a rozuměl, že je ztracen. Zde nebylo záchrany, smlouvání, vykoupení. Drtivá přesila stála proti

němu a nikdo vedle něho. Jen chvějící se, zničená královna.

Třaskly nesčetné rány a královští manželé hroutili se k zemi. Bylo po majestátu. A král, umíraje, vysílaje poslední vyčítavý pohled ke spiklencům, zvolal jen:

„Vojáci, zradili jste mne — —“

Historie zaznamenává na věčnou paměť poslední slova osob slavných, významných, proslulých, anebo jen pouhých panovníků, býť i bývali neslavni, jako nesympatický, svéhlavý a slabý král, který padl ranami svých důstojníků. Zaznamenává výroky skutečné i domnělé, mnohdy snad i teprve po letech vymyšlené.

Ale toto zvolání krále rozlétlo se hned po vraždě a snad je pravdivé.

„Vojáci, zradili jste mne!“

Je-li pravdivé, pak jistě nevyhyne do nejzazších dnů života v duši oněch, k nimž bylo zvoláno a jichž sluch je postihl. Snad zapomeneme na vychrlenou kletbu, ale výčitka vražděného neumírá v paměti.

Pravda, král to byl věrolomný. Dal národu svému práva a svobody, zahrnuté v ústavu, aby je zase zrušil, kdy to jeho zvůli hovělo. Zrušil, nač byl přísahal. Ale taky vojáci jeho byli přísahali přísahu mnohonásobnou. Věrnost praporu královskému, králi, jeho rodu. Přepadnuvše a zavraždivše krále, svého nejvyššího vojevůdce,

dopustili se právě takové věrolomnosti, jako král, klesající pod jejich ranami.

Duše má chvíle ticha, samoty, i duše vojákova. Zdali vyzní a oněmí kdy v těch duších poslední výkřik zavražděného krále: Vojáci, zradili jste mne!?

— — — — — — — — —

Stručnými slovy roznesl telegraf ohromující zvěst z říše zabitého krále. Král, králová, příbuzní králové i bývalí královi rádcové, i pobočníci jeho i gardisté pobiti, půl sta osob.

„Ve městě královském je klid," dodával telegraf.

Ten klid sídelního města nad smrtí královské rodiny, nad zánikem celé dynastie téměř zmrazoval. Neboť v každé pohádce, zemře-li král, ověšeno jest město černým suknem. Jsou však pohádky vymyšlené a jsou pohádky skutečné. A pohádky skutečné překvapují mnohdy svými obraty. Zemře král smrtí násilnou, hroznou, strašlivou, v okamžiku, kdy se chystá ke spánku, neboť taky králové — a byť i byli tupí slaboši — mají právo na odpočinek, a ve městě je klid a lhostejnost.

Arci, zvůle královská nemohla sahati přes hranice říše královy, a kdo netrpěl útlakem jeho samovlády, mohl býti zachvácen úžasem. Necítí tyranství králova, kdo není poddaným tyrana krále.

Žádných přátel neměl král, žádných přívrženců, kteří by byli projevovali smutek? Kterak vysvětliti nepochopitelný ten pohádkový klid?

Ani tehdy, vzplane-li revoluce občanská, nezachvátí všech občanů. Nikdy neprolévá krev celý národ. Ale v království nešťastníka krále nebylo revoluce, nýbrž pouhé spiknutí vojenské. S probouzejícím se jitrem bylo již město poseto ozbrojenci, na výstrahu každému, kdo by nesouhlasil s nočním krveprolitím. Kdož by nesouhlasil za takových okolností! Zdali mohl svým nesouhlasem vrátiti život prostřílenému a rozsekanému králi a choti jeho? Zdali se neodvažoval života vlastního? V ranním slunci třpytily se bodáky, jícny děl ještě byly namířeny na královský palác. Kde jsou bodáky připraveny odpovídati a kde ústí děl jsou připravena, aby chrlila oheň a železo v řady nespokojených, tam neradno odporovati, zvláště když odporem nelze změniti ani za nehet na hotové události.

I byl klid, a hudby vojenské procházely městem, aby zveselily každého, čí srdce snad bylo zachváceno smutkem. Ne nad králem, jehož snad nikdo nemiloval, ale nad činem. A ne nad činem samým, ale nad způsobem, jakým byl spáchán.

Ostatně, král. Králů je vždycky dost. V každé pohádce vyskytne se kdosi, jenž je ochoten usednouti na trůn. A již věděl taky lid, ačkoli

mu té hrozné noci byl zabit král, že má krále nového. Neboť vykonavatelé úkladu, sprovodivše krále se světa, již byli za krále provolali jiného. Na obzoru vždy je dědic trůnu. Třeba překoceného, pokrváceného.

A vše jásalo vstříc novému králi, touž chvílí, kdy se zástupcové národa sešli, aby schválili, co se bylo událo, a aby dali jménem národa odpuštění všem, kdož měli jakékoli účastenství na úkladu, jímž zahuben byl král dřívější. Jen odměnu jim dáti nemohli, neboť strůjcové krvavé noci velkomyslně prohlásili, že nikdy nemají býti prohlášena jména zasvěcených ve spiknutí a že nikdo z těch, kdo vraždili krále, nepožaduje za skutek svůj odměny... Vždyť samo vědomí vykonanéko činu šlechetného jest odměnou...

A za temné noci, jak byl zahynul, vyvezen byl mrtvý král ze sídla někdejší královské, pomíjející slávy své a z dějiště strašlivého skonu. Bez pocty, bez nářku, bez pompy královského pohřbu. Právě tak, jako někdy byly vyváženy oběti politiky jeho královského rodu, zhynuvši v žalářích. Ani hroznou, úžasnou smrtí svojí nesmířil odpůrce své.

Jen jediná ještě milost byla prokázána jeho mrtvole. Byla pitvána.

A je-li pravdiva theorie mágů lékařů a zvláště jednoho z nich, který právě v oněch dobách byl objevil, že žádný zločinec nemůže být zodpovědným za skutky své, sebe ohavnější,

ježto nemá svobodné vůle, pak i soud dějin, k němuž vzhlížíme všichni jako k instanci nejvyšší, nalezne vysvětlení mnoha podivných a nehodných činů zavražděného krále. Bylť také jeho organismus zrůdný, nepravidelný. Nalezliť pitvající lékaři, že lebeční kost slabocha krále jest jedenáct milimetrů silna, kdežto u člověka normálního jen šest. A nalezli, že mozek jeho byl nějak srostlý nebo přirostlý, což vše bylo příčinou zakrnělosti jeho vlastností duševních.

Tedy „Lombrosův král“.

Co bude někdy nalezeno při pitvě oněch, kdo nešťastného nositele koruny soudili a popravili?

Nár. Listy v únoru 1908.

Pohádka o výchově na krále.

Ze zpráviček novinářských:
„Mladý král vyjádřil se k ministrovi: Kéž by kule byla raději mne zasáhla místo bratra mého. On byl vychován na krále. Mně, dle mých náklonností, dostalo se zcela jiné výchovy.“ — —
„Mladý král dlí celý téměř den u matky, kteráž jej poučuje ve vyřizování telefonův a listin . . .“

Veliká komnata mladšího prince královského v královském paláci. U jednoho okna malířský stojan s napnutým plátnem. Kolem něho taburety, na nichž leží palety, štětce, křídy, barvy atd. — U druhého okna skvostný klavír, vedle něho množství not. — Uprostřed komnaty veliký stůl, na něm globus, kolkolem spousta modelů lodí, větších, menších, dalekohledy, drobnohledy, všeliké rozečtené knihy, plné založených znamének, kam až dočteno. — Na stěnách obrazy krajin celého světa, výjevy historické, mapy, rozličné diagramy. Porůznu visí hudební nástroje, housle, violy, loutny, flétny. — Otevřenými dveřmi viděti do komnaty druhé, plné knih, sošek, poprsí znamenitých mužův atd.

Princ Immanuel sedí u klavíru, a pilně hraje škály. Mysl jeho však, unavena touto jednotvárností, zapomíná se chvílemi, a pak prsty vyluzují jemná preludia.

Vstupuje komorník: Královská výsosti, nejvyšší dvorní ceremoniář, magister Apodiktos, žádá za slyšení.

Princ: Chci hráti a být nevyrušován. Ať přijde magister Apodiktos později.

Komorník: .Královská výsosti, záležitost jeho jest neodkladná. Magister Apodiktos přichází z rozkazu jejího veličenstva, královny matky.

Princ odevzdaně: Nechť tedy vstoupí.

Vstoupí Apodiktos v dlouhém, černém hábitě, s rukama na prsou skříženýma, skláněje lysou hlavu až ke kolenům. Třikráte pokročí, vždy o tři kroky, a lesknoucí se jeho lysá lebka třikráte se skloní, vždy níž a níže.

Princ hledí naň udiven: S jakými to okolky dnes přicházíte, Apodikte?

Apodiktos přímí se pomalu, ruce stále na prsou: Královská výsosti, přicházím, abych vám oznámil, že posavadní život váš, vaše zaměstnání, všeliká vaše zalíbení, studie a zábavy dneškem jsou ukončeny a že vám započíná život nový. Zavřete klavír, dejte vynésti stojan malířský, rozlučte se s celým tímto svým okolím.

Princ udiven a stísněn: Medle proč? Bylo mi dovoleno královskými rodiči, abych se zabýval čímkoli, k čemu mne náklonnosti mé vedly.

A p o d i k t o s: Královská výsosti, jsou okamžiky a veliké doby, kdy královští princové musí náklonnosti své ovládati a potlačovati, kdy se musí říditi zájmy vyššími.

P r i n c: A jaké zájmy velí, abych se vzdal všeho, co mi podnes bylo nejmilejším a k čemu schopnosti mé — —

A p o d i k t o s: Královská výsosti, jakožto princ královský musíte býti schopen ke všemu. Vaše schopnosti jsou ode dneška neobmezeny.

P r i n c: Ale rcete mi, jaká to nezbytnost ukládá mi, abych dal vale této tiché, milé studovně své — —

A p o d i k t o s s hrobovou vážností: Je to zájem státní. Záchrana státu, péče o vaše království.

P r i n c: Což není to věcí mého královského otce? Chci k svému otci, pusťte mne k němu, abych s ním promluvil, abych jej poprosil...

A p o d i k t o s: Královská výsosti, již nemůžete mluviti se svým otcem. Jeho veličenstvo neodpovědělo by vám. Nemůže mluviti.

P r i n c: Jakže! Stůně snad královský můj otec?

A p o d i k t o s: Nebude již nikdy stonati. Váš královský otec vyšel si na procházku — —

P r i n c: Budu ho tedy očekávati, až se vrátí.

A p o d i k t o s: Královská výsosti, jsou procházky, z nichž se králové nevracejí.

P r i n c: Tak daleko odešel můj otec král? Aniž se rozloučil?

A p o d i k t o s: Královská výsosti, jsou okamžiky, kdy ani králům nezbývá času, aby se rozloučili.

P r i n c: Ničemu ze všeho toho nerozumím. Mluvte jasněji.

A p o d i k t o s: Královská výsosti, ruka Prozřetelnosti těžce dolehla na váš rod, na říši. Jeho veličenstvo král jest mrtev.

P r i n c: Svrchovaný bože! Mrtev! Nikdy nestonal! Nevím o tom. Ó, král jest mrtev! — Doveďte mne k bratru mému, dědičnému princi! Chvěji se úzkostí.

A p o d i k t o s: Královská výsosti, královský bratr váš doprovázel královského otce svého na procházce, a podléhaje strašlivé sudbě, odešel s ním v končiny, odkud není návratu. Není prince dědičného, avšak strašná ta chvíle učinila v á s princem dědičným.

P r i n c: Nebesa! S jakým to děsným poselstvím překročil jste práh komnaty mé! Král i bratr, nástupce trůnu!... A já že jsem — —

A p o d i k t o s: Ano, královská výsosti, vy jste povolán, abyste se uvázal v dědictví po otcích, abyste řídil další osudy této říše, s v é říše. A na mne vznesen úkol, abych posavadnímu vašemu vzdělání a vychování dal obrat, jak vyžaduje nové vaše postavení.

P r i n c: Což moje vychování — —?

Apodiktos: Vychování královské vaši výsosti stačilo na královského prince, avšak nevyhovuje povolání vašemu za panovníka říše. Je nezbytno, abyste dal výhost všemu, čím jste se podnes obíral, a je nezbytno, abyste zapomněl vše, čemu jste se naučil.

Princ rozhlíží se tesklivě komnatou, v jeho hlase chvěje se pláč: Ó, Apodikte, moje studovna! S ní se mám rozloučiti! S jakou zálibou jsem se učil zeměpisu!

Apodiktos: Netřeba vám zeměpisu, o jakém se učí v knihách. Bude vám vštípen jiný zeměpis. Kdyby tuto stála nejvyšší hora zeměkoule, a kdybyste vystoupil na horu tu: kam by zraky vaše dohlédly, vše náleží vám, všeho toho jste pánem. A kdyby se hora pošinula až na nejzazší obzor a vy se znova rozhlédl, ani tam nedohlédl byste hranic říše své. Vše to jest vám poddáno a uznává vás pánem svým. To jest váš nynější zeměpis. — A zachce-li se vám kdy cestovati, nejvyšší dvorní maršál sestaví vám okružní lístek jízdný a krom toho vás bude provázeti, i nemožno, abyste zbloudil. Nic jiného vám netřeba ze zeměpisu věděti, než kde leží sídelní města jiných panovníků, neboť jen to jest pro vás důležité. Vidíte, královská výsosti, že vám tedy pranic neprospějí knihy zeměpisné, ať hovoří o čemkoli. (S lehkým úsměvem.) Není třeba, abyste snad studoval jiné národy, jejich vlastnosti, vady a přednosti, jejich význam ve

světě. Králové nikdy nestudují život, vlastnosti a potřeby národů. Stačí, že králové národy mají.

Princ s dlouhým pohledem na rozevřenou knihu na stole: A dějiny! S jakou láskou obíral jsem se dějinami!

Apodiktos: Nermuťte se, královská výsosti. Netřeba vám dějin.

Princ: Ale praví se v knihách učenců — četl jsem tak nejednou — že jest historie učitelkou lidstva.

Apodiktos, ironicky se usmívaje: To jest fráze, královská výsosti, nebo chcete-li, tak zvaná sentence.

Princ: Sentence? A co jsou sentence?

Apodiktos: Nápady lidí, kteří buď přemýšlejí nebo taky nepřemýšlejí, někdy pouhá vnuknutí okamžiku. A co jste pronesl, je nejklamnější ze všech sentencí. Všechno lidstvo, ba, ani králové nenaučí se z historie ničemu. (Temně.) Kdyby sentence byla pravdiva, váš otec král a váš bratr dědičný princ žili by posud.

Princ: Taky dějiny jsou pro krále zbytečné?

Apodiktos: Ne docela. Ale pro krále mají význam jen dějiny jeho rodu, jeho dynastie. Sláva královských předků, sňatky rodu královského, ať zákonné a dle tradic rodu uzavřené, ať morganatické čili na levou ruku, opěvání činů vašich předků, ať byly jakékoli — to jsou dějiny, k nimž nyní obrátíte svoji pozornost.

P r i n c: Je těžko naučiti se těmto dějinám?

A p o d i k t o s: Nic lehčího, královská výsosti. A všechno vaše okolí stále vám je bude opakovati, že vám hravě přejdou v krev a celou bytost. Až pak nadejde den, že budete ve své osobě spatřovati střed celého světa a jeho pozornosti, jste na vrcholu vědomostí historických.

P r i n c oddechne, ale pak se zahledí ke klavíru, ke stojanu malířskému: Ach, moje hudba! Ach, moje obrazy! Proč i s tím se mám rozloučiti, proč toho se mám vzdáti? A cítím, že mi ještě tak mnoho chybí k dokonalosti.

A p o d i k t o s: Taky královští princové mají někdy mylné pocity. Ode dneška netřeba vám, abyste se učil podobným věcem. Škoda času.

P r i n c: Škoda času, pravíte? Jaký to rozdíl! Moji posavadní učitelové tvrdili, že nemám ani chvíle zanedbávati. Že se hravě naučím všemu, jsa mlád a chápavý, vnímavý. Že, kdybych zanedbával cvičení svá, nikdy bych nedohonil, co zanedbáno.

A p o d i k t o s opovržlivě: Tak mluví všichni učitelové. Jest zřejmo, že vám nebyli dáni učitelové, jakých jste potřeboval. Tak se hovoří k nízkému lidu.

P r i n c: Pravili o mně, že mám vlohy.

A p o d i k t o s: V tom jedině byla pravda. Není prince královského, aby neměl vloh. Právě proto netřeba vám učiti se.

Do charvatštiny:

DOMAĆA SREĆA. (Domácí štěstí.) Dvie slike iz bračnoga života. Přeložil Makso Kuntarić. »Narodne novine« v Záhřebě, září-listopad 1905.

Do holandštiny:

VADER KONDELIK EN BRUIDEGOM WEJWARA. Kleine gebeurtenissen uit het leven van een Prager gezin. Naar het Boheemsch door S. J. Barentz-Schönberg. Geautoriseerde uitgave. Amsterdam, H. J. W. Becht 1909. Cena 2 zl. 90 centů holand., v orig. plátěné vazbě 3 zl. 50 centů holand.

SCHOONVADER KONDELIK EN SCHOONZOON WEJWARA. Kleine gebeurtenissen uit het leven van een Prager familie. Naar he Boheemsch door S. J. Barentz-Schönberg. Geautoriseerde uitgave. Amsterdam, H. J. W. Becht 1911. Cena 2 zl. 90 centů holand., v originální plátěné vazbě 3 zl. 50 centů.

MIJNHEER MELCHIOR. (Pan Melichar.) Geautoriseerde vertalin van Jo Arenberg. V amsterodamském denníku Het Volk, v listopadu 1912.

Do slovinštiny:

OČE KONDELIK IN ŽENIN VEJVARA. Z avtorjevim dovoljenjem poslovenil Stanko Svetina. »Narodni Dnevnik« v Celju (Štyrsko) 1910.

TAST KONDELIK IN ZET VEJVARA. (Tchán Kondelík a zeť Vejvara.) Poslovenil Stanko Svetina. »Narodni Dnevnik« v Celju (Štyrsko), v podzimu 1910.

*

Kromě toho bezpočet drobných povídek v německých časopisech vídeňských, říšských, švýcarských i v petrohradském »St. Petersburger Heroldu«, holandských, charvatských, lužických, polských, ruských, slovinských, do angličtiny (v Americe) i frančtiny.

HISTORIE O DOKTORU FAUSTOVI, slavném černokněžníku, čili vypsání jeho života, skutkův i přehrozného do pekelné propasti uvržení. Dle starých kronik a pamětí. S 13 dřevoryty dle kreseb mistra Josefa Manesa. 1884, nákladem vlastním. (Rozebráno.)

MANŽELOVA PŘÍTELKYNĚ. Žert z mladé domácnosti o jednom jednání. (Divadelní bibliotéky Pospíšilovy svazek 183., obsahuje též aktovku Karla Šípka: Starší závazky.) Cena 68 hal.

MEZI DĚTMI. Črty ze života malých i drahých. Naklad. druž. Máje. Cena 1 K 50 h.

MUŽ BEZ TŘINÁCTKY A DVANÁCT JINÝCH POVÍDEK NEDĚLNÍCH. U Bursíka a Kohouta v Praze. Cena 1 K 80 hal., v plátěné vazbě 3 K 40 hal.

NA RŮZNÉ ADRESY. Krotké epištoly nedělního kronikáře. Naklad. druž. Máje. Cena 4 K, ve skvostné vazbě 5 K 80 h.

TOBIÁŠKŮV ŠTĚDRÝ DEN A NĚKOLIK ŽERTOVNÝCH POVÍDEK O ZVÍŘÁTKÁCH. U F. Topiče v Praze. (Osení, knihy mladých čtenářů, svazek 19.) Cena 80 hal., v plátěné vazbě 1 K 30 hal.

TŘI POVÍDKY KRATOCHVILNÉ. U E. Šolce v Karlíně. (Vznik a skon spolku »Nenastuzených«. — Čestný dar. — Po čtyryceti letech.) Cena 60 haléřů.

Překlady do němčiny:

HERR MELCHIOR. (Pan Melichar.) **DER FRATER AUS PODSKAL.** (Fráter z Podskalí.) **DER TONI LIEFERT.** (Tonda odvádí.) Deutsch von Johann Michael. »Prager Zeitung« 1896—7.

VATER KONDELIK UND BRÄUTIGAM WEJWARA. Kleine Episoden aus dem geordneten Haushalte einer Prager Bürgerfamilie. Autorisierte Übersetzung aus dem Böhmischen von Luise Tluchoř. Berlin, Dr. Franz Ledermann, 1907. Dva svazky. Cena 6 mark, vázané 8 mark.

SCHWIEGERVATER KONDELIK UND SCHWIEGERSOHN WEJWARA. Autorisierte Übersetzung aus dem Böhmischen von Luise Tluchoř. Berlin, A. W. Hayn's Erben, 1911. Cena 4 marky, v plátěné vazbě 5 mark.

AUSGEWÄHLTE GESCHICHTEN von Ignát Herrmann. Autorisierte Übersetzung aus dem Böhmischen von Annie Auředníček. (Slavische Romanbibliothek, Band X.) Prag, Verlag von J. Otto, 1908. Cena 3 K 60 h, v plátěné vazbě 4 K 80 h, ve skvostné vazbě 5 K 40 h.

ZWEI PRAGER IDYLLEN. (Dvě pražské idylly.) Přeložila Klára Hübschová. »Union« v Praze, únor—květen 1910.

HÄUSLICHES GLÜCK. (Domácí štěstí.) Autorisovaný překlad Em. Schicka. »Union« v Praze, 1911. Též samostatně nákladem Ed. Beauforta.

Do polštiny:

OJCIEC KONDELIK I NARZECZONY WEJWARA. Za pozwoleniem autora z czeskiego przełożył Pawel Laskowski. (Biblioteka dzieł wyborowych No. 257—259.) Vytištěno ve Varšavě 1903. Cena 1·80 cent.

TEŚĆ KONDELIK I ZIĘĆ WEJWARA. Z czeskiego przetłomaczyła Kazimiera Uhlenfeld. (Biblioteka dzieł wyborowych 736—738. Ve Varšavě 1912. Cena 120 kop.

ZJEDZONY SKLEP. (U snědeného krámu.) Do polštiny přeložil Adam Lach. »Dziennik dla wszystkich« ve Varšavě 1905.

OBSAH.

Princ: Avšak vypuzovati poddané do ciziny, zbavovati je domova, vlasti — —

Apodiktos: Vlast je cosi fantastického. Nejdůležitější věcí je stát a nejsvětější věcí na světě je blaho a bezpečnost vaší osoby. (Naléhá.) Račiž vaše královská výsost podepsati.

Princ ještě váhá, ale pak přistoupí ku psacímu stolu, podepíše. Podává rozkaz Apodiktovi: Tu jest podpis.

Apodiktos rychle se chopí listiny, složí, skryje v záprsí. Pokloní se hluboko a pronáší slavnostně: Vaše veličenstvo, byl jste zrozen, abyste panoval! (Skříží ruce na prsou a třikráte se pokloniv odchází pozpátku.)

OPRAVA.

Na str. 72. v poznámce pod čarou v předposlední řádce místo *aby se krásti nemohlo* státi má *aby se — krásti nemohlo;* na str. 129. v letopočtu nahoře vypadly při tisku dvě číslice, správně má býti *1897;* na str. 143. v poznámce pod čarou vypadla při tisku čárka, správně má býti *na Karlově, vystavěný* atd. Případná nedopatření jiná račiž si čtenář sám opraviti.

veni immunity, jednak náčelníci stran politických, kteréž se domáhají tak zvaných oprav, zlepšení stavu a všeobecného pokroku, a konečně náčelníci oposičních časopisů, kteréž — buď Bohu žalováno! — jsou v lidu právě nejvíc rozšířeny.

Princ váhavě: Co se má státi s těmi lidmi?

Apodiktos: To již není vaší starostí, královská výsosti, to je starostí vašich soudů. Vy jste nezodpověden, a soudcové jsou — nezávislí.

Princ v neurčité obavě: Nebude nikomu ublíženo?

Apodiktos mrazivě: Se všemi bude naloženo jenom po zákoně.

Princ hledí na listinu, zamýšlí se: Rozkazy zatýkací — —

Apodiktos: Jsou živlové, kteří na čas kratší neb delší musí býti nevyhnutelně odloučeni od ostatních řádných občanů, aby o samotě mohli přemítati, zda přece není lépe žíti v okolnostech nezměněných, nežli domáhati se utopií. Až nadejde chvíle, kdy nabudou rozumu, vrátí se do společnosti.

Princ neposlouchaje, v zamyšlení: Rozkaz vypovídací — —

Apodiktos: Kdo se nechce snášeti s panujícím řádem, nechť si vyhledá půdu, kde mu bude lépe. Svět je veliký, královská výsosti. Místa jinde dosti.

Budu vás učiti, kterak se projevuje uznalost mužům zasloužilým o říši a vaši dynastii. Nelekejte se, královská výsosti, věc je snadnější, než se nadějete.

P r i n c: Apodikte, je mi úzko ze všeho, co dnes na mne tak nenadále přikvačilo. Je mi skoro do pláče.

A p o d i k t o s: Králové nikdy nepláčí, královská výsosti, a nesluší se, aby králové plakali. K tomu je dost poddaných. Pravda však, že lépe, smějí-li se poddaní. Je to zdravější jim i králům.

P r i n c: Po všem, co jste mi řekl, připadám si nesmírně zanedbaným. Třeba, abyste se mnou měli trpělivost. Abyste mne vedli, za mne jednali.

A p o d i k t o s slavnostně: To jest naší svatou povinností, královská výsosti. Povinností všech nás, jimž je svěřena posvátná vaše osoba a s ní štěstí a blaho říše. Již jsme taky učinili nejnaléhavější opatření, jehož vyžaduje bezpečnost vaše i státu. Netřeba jiného než abyste opatření našemu dodal platnosti jasným svým podpisem. (Vytahuje ze záprsí kutny listinu.)

P r i n c: Jaká to listina?

A p o d i k t o s: Rozkazy dílem zatýkací, dílem vypovídací.

P r i n c: Koho se týkají?

A p o d i k t o s: Desíti tisíc nespokojenců s panujícím řádem říše vaší královské výsosti. Jsou to jednak poslanci, kteří již dříve byli zba-

P r i n c: Avšak tvrdili, že vlohy se mají pěstovati.

A p o d i k t o s: Ano, má-li se tím člověk živiti. Což je vám třeba, abyste se živil vlastníma rukama? Zdrojem vašeho života a všech potřeb jest říše, národ, jimž sloužíte za palladium a jimž jste na ozdobu. Ostatně, aniž se budete učiti a vzdělávati v hudbě nebo malířství, kdykoli se vám zachce, můžete komponovati a malovati. Nikdo v říši neosmělí se upříti vašim výkonům dokonalosti, mistrnosti. O tom se přesvědčíte. Král nikdy není amatérem, ale vtělenou dokonalostí. Králové umějí vše, rozumějí všemu. Vědám, uměnám, průmyslu.

P r i n c: Po jakém zákoně?

A p o d i k t o s: Z milosti boží.

P r i n c kolísaje na rozpacích: Avšak nebudu-li se učiti, kterak mohu vládnouti?

A p o d i k t o s: K vládnutí jest vláda, královská výsosti, vaši ministři. Král sám z ničeho není zodpověden.

P r i n c: Čemu tedy budete vy mne učiti?

A p o d i k t o s: Věcem důležitým, důležitějším, než bylo vše, čím jste se posud obíral. Budu vás učiti diplomatickým vyjádřením, kterými se nic nepraví, ale které mohou znamenati vše. Budu vás učiti styku s jinými panovníky, projevům blahopřání a soustrasti, zvaní a odříkání. Budete stylisovati telegramy jiným dvorům, okáži vám, kterak se mluví do telefonu a kterak se naslouchá.